

VANHEMMUUS
LAPSEN SIOITUKSEN TAUSTATEKIJÄNÄ

ANNE SINKKONEN

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityön pro gradu –tutkielma

Helmikuu 2018

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

SINKKONEN, ANNE: Vanhemmuus lapsen sijoituksen taustatekijänä
Pro gradu -tutkielma, 75 sivua, 1 liite
Sosiaalityö
Ohjaajat: Autonen-Vaaraniemi, Leena & Kuusisto, Katja
Helmikuu 2018

Tässä tutkielmassa selvitetään kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–12-vuotiaiden lasten perhetaustaa. Lisäksi tutkielmassa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: minkälaisia vanhemmuustekijöitä on lapsen sijoituksen taustalla, miten äidin työmarkkina-asema on yhteydessä äidin vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin sekä eroavatko vanhemmuustekijät toisistaan lapsen sijoituksen taustalla seuraavissa kahdessa eri ikäryhmässä: päiväkotikäiset ja alakouluikäiset lapset.

Tutkielman teoriatausta rakentuu perheen ja vanhemmuuden yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Lisäksi tässä tutkielmassa tarkastellaan vanhemmuuden ja kasvatustyylin sekä kiintymyssuhteen merkityksellisyyttä vanhemman ja lapsen välillä.

Tutkielman aineisto kuuluu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen HuosTa-hankkeeseen. Hankkeessa selvitettiin lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syitä, taustoja, palveluja ja kustannuksia. HuosTa-hankkeen aineisto sisälsi tiedot lapsista (N=410), jotka oli sijoitettu kodin ulkopuolelle. Tähän tutkielmaan asetettujen tutkimuskysymysten rajausten mukaisesti tähän tutkielmaan valikoitui osa tästä aineistosta (N=202). Aineisto ilmentää institutionaalista tietoa, sillä vastaajina olivat kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten asioista vastaavat sosiaalityöntekijät. Aineisto on analysoitu kvantitatiivisesti.

Tutkimustulokset osoittavat, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten perhetausta on rikkonainen: Vain joka neljäs lapsi oli asunut koko ikänsä ydinperheessä. Perheet kuvastuivat tutkimuksessa myös köyhinä ja riippuvaisina yhteiskunnan tuista. Sijoituksen taustalla olevat vanhemmuustekijät olivat hyvin monisyisiä. Vanhemmuutta leimasi erityisesti kasvatustyyliin ja mielenterveyteen liittyvät pulmat, mutta myös päihdeongelmat. Tutkimus myös osoittaa, että äidin työmarkkina-asema oli yhteydessä äidin vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin. Erityisesti äidin työssäkäynti kuvastui tutkimuksessa ympäristötekijänä, joka vaikutti heikentävästi äidin vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin. Tutkielmassa myös havaittiin, että sijoitusten taustalla olevat vanhemmuustekijät erosivat toisistaan päiväkotikäisten ja alakouluikäisten lasten välillä.

Perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi olisi tärkeää kiinnittää huomiota ennaltaehkäisevien ja matalan kynnyksen palveluiden saatavuuteen. Lisäksi olisi tärkeää kehittää joustavia ratkaisuja työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen, jotka tukisivat vanhemmuutta.

Avainsanat: kodin ulkopuolinen sijoitus, vanhemmuus, kasvatustyyli, kiintymyssuhdeteoria

University of Tampere
School of Social Sciences and Humanities

SINKKONEN, ANNE: Backgrounds of parenting concerning the placing of children outside the home

Master's Thesis, 75 pages, 1 appendix page

Social Work

Supervisors: Autonen-Vaaraniemi, Leena & Kuusisto, Katja

February 2018

This research focuses on the family backgrounds of children aged 0–12 who were placed outside the home. In addition, this study aims to answer the following research questions: what kind of parenting is there behind out-of-home placement, how mother's labor market position is connected to mother's parenting and parenting style and are there any differences in parenting of those children who are placed outside the home in two age groups: children who are at the age of nursery and primary school.

The theoretical background of this research consists of description of family and parenting from society's perspective. Additionally, this thesis focuses on the significance of parenting, parenting style and attachment between children and parents.

The research data used in this thesis is originated from the HuosTa-project of National Institute for Health and Welfare. In this project the aim was to find out reasons, backgrounds, services and costs concerning the placing of children outside the home. As a whole the data of the HuosTa-project consists of information concerning individual children (N=410) who were placed outside the home. In accordance with age group limitations set by research questions only the part of that data was used (N=202) in this study. The data consists of institutional knowledge as the respondents were social workers responsible for placing of children outside of home. The data was analyzed by using quantitative methods.

The results of this study prove that children who were placed outside the home came from families which had broken background: only every fourth child had been living in a nuclear family all his or her life. The families also tended to be poor and dependent on social assistance. Behind the out-of-home placement there were many kinds of problems in parenting. Especially there were problems in parenting style and mental health but also substance abuse problems. This study also shows that mother's labor market position was connected to mother's parenting and parenting style. Especially the position of working mothers appeared to be a factor which influenced on mother's parenting and parenting style in a weakening way. This research also indicates that behind the out-of-home placement there were differences in parenting of children who were at the age of nursery and primary school.

To support family welfare it would be vital to invest in availability to preventive and low-threshold services. In addition, it would be important to improve flexible practices to unite work and family life that support parenting.

Keywords: out-of-home placement, parenting, parenting style, attachment theory

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
2 NÄKÖKULMIA VANHEMMUUTEEN.....	3
2.1 Perhe ja vanhemmuus yhteiskunnallisessa viitekehyksessä.....	3
2.2 Vanhemmuus ja kasvatustyyli.....	7
2.3 Vanhempi-lapsi-suhde kiintymyssuhteen näkökulmasta	12
3 SIJOITUS LASTENSUOJELULLISENA INTERVENTIONA.....	16
3.1 Sosiaalityöntekijä vanhemmuuden arvioijana.....	16
3.2 Avohuolto, kiireellinen sijoitus ja huostaanotto.....	19
3.3 Vanhemmuus lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen taustalla.....	22
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA MENETELMÄT.....	28
4.1 Tutkimuskysymykset	28
4.2 Tutkimusaineisto ja vastaajien kuvaus	28
4.3 Aineiston analyysi.....	30
4.4 Tutkimusmetodologia.....	32
4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	33
5 PERHETAUSTA JA VANHEMMUUS SIJOITUKSEN TAUSTALLA.....	37
5.1 Sijoitettujen lasten kuvaus ja perhetausta.....	37
5.2 Vanhemmuus ja kasvatustilanteen taustalla.....	45
5.3 Äidin työmarkkina-aseman yhteys vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin.....	50
5.4 Vanhemmuus ikäryhmissä 0–6- ja 7–12-vuotiaat	57
6 POHDINTA.....	61
LÄHTEET	66
LIITTEET.....	76

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Sosioekonomiset ja ympäristötekijät lapsen sijoituksen taustalla (%).....	45
Kuvio 2. Vanhemmuuteen liittyvät asiat lapsen sijoituksen taustalla (%).....	47
Kuvio 3. Vanhempien ongelmalliseen käyttäytymiseen liittyvät asiat lapsen sijoituksen taustalla (%).....	48
.....	48

Kuvio 4. Vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin liittyvät asiat lapsen sijoituksen taustalla (%).....	49
---	----

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Lapsikohtaisen kyselyaineiston vastaajien ammattiryhmät.....	30
Taulukko 2. Sijoitettujen lasten (N=202) jakauma sukupuolen ja ikäryhmän mukaan	37
Taulukko 3. Lapsen ikäryhmä ja vanhempien työmarkkina-asema ja työkokemus ristiintaulukoituna	42
Taulukko 4. Äidin työmarkkina-asema ja kasvatustyyli ristiintaulukoituna	52
Taulukko 5. Binääri-logistinen regressioanalyysi 7–12-vuotiaiden kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempien vanhemmuudesta.....	58

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastelen vanhemmuutta 0–12-vuotiaiden lasten sijoitusten taustalla lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Tavoitteenani on tutkia sijoitettujen lasten perhetaustoja, sijoitusten taustalla olevia vanhemmuustekijöitä sekä selvittää, miten äidin työmarkkina-asema on yhteydessä äidin vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin. Lisäksi pyrin selvittämään eroaako vanhemmuus päiväkoti- ja alakouluikäisten lasten sijoitusten taustalla.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen taustalla on usein hyvin monisyisiä vanhemmuuteen liittyviä pulmia (mm. Franzén ym. 2008; Hiitola 2015), joilla on kauaskantoisia seuraamuksia lasten aikuisiän hyvinvointiin (mm. Kestilä ym. 2012; Vinnerljung & Ribe 2001). Sijoitusta edeltävä elämäntilanne ja itse sijoitus ovatkin kokemuksina usein hyvin raskaita sekä vanhemmille että lapsille. Näiden syiden johdosta vanhemmuutta lapsen sijoituksen taustalla on myös tärkeää tutkia, jotta voitaisiin välttyä lastensuojelun viimesijaiselta interventiolta, lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamiselta. Tutkimustarvetta lisää kiistatta myös huolestuttava käänne siinä, että sijoitusten määrä on maassamme kasvanut viimeisten vuosikymmenien aikana (ks. Lastensuojelu 2015, 1).

Tässä tutkielmassa lähestyn vanhemmuutta yhteiskunnallisesta viitekehyksestä sekä kasvatustyylien ja kiintymyssuhteen näkökulmasta. Näiden viitekehysten avulla pyrin kuvaamaan ensiksikin vanhemmuuden yhteiskunnallista yhteyttä. Vanhempana toimimisen edellytykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten myötä, jolloin vanhemmuuteen kohdistuu erilaisia vaatimuksia ja stressitekijöitä. Erityisesti työelämän muutokset vaikuttavat vanhemmuuteen ja sitä kautta lapsiin. (Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 126–127.) Toiseksi pyrin tuomaan esille vanhemmuuden merkityksellisyyden lapsen kehitykselle ja sen kautta todentaa sitä, miksi vanhemmuus ylipäättänsä on lastensuojelullinen asia.

Tämän tutkielman aineisto on kerätty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) HuosTa-hankkeen yhteydessä. THL on myöntänyt tutkimusluvan aineiston käyttöön tässä tutkielmassa. Aineisto on luonteeltaan kvantitatiivinen kyselyaineisto, jossa vastaajina ovat olleet sijoitettujen lasten asioista vastaavat sosiaalityöntekijät.

Tutkimusraporttini etenee seuraavasti: Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu kahteen päälukuun siten, että toisessa luvussa käsittelen perheen ja vanhemmuuden teemaa kolmesta eri näkökulmasta: yhteiskunnallisesta viitekehuksesta sekä kasvatustyylien ja kiintymyssuhteen näkökulmista. Kolmannessa luvussa tarkastelen sijoitusta lastensuojelullisena interventiona. Neljännessä, metodiosuutta käsittelevässä luvussa, esittelen tutkimuskysymykset, tutkimusaineiston, kuvaan aineiston analyysiprosessia sekä esittelen tutkimusmetodologiaan, tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvää pohdintaa. Tutkimustulokset esittelen luvussa viisi, jossa kuvaan sijoitettujen lasten perhetaustaa, vanhemmuutta ja kasvatusta sijoitustilanteen taustalla, äidin työmarkkina-aseman yhteyttä vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin sekä vanhemmuuden piirteitä kahdessa eri ikäluokassa. Luvussa kuusi esittelen keskeiset tutkimustulokset sekä jatkotutkimusaiheita.

2 NÄKÖKULMIA VANHEMMUUTEEN

2.1 Perhe ja vanhemmuus yhteiskunnallisessa viitekehyksessä

Perhe on aihe, joka on ollut yli vuosisadan merkittävässä asemassa yhteiskunnallisessa, kasvatustieteellisessä ja psykologisessa tutkimuksessa ja keskustelussa (Virkki 1994, 6). Tässä luvussa johdattelenkin teemaan, minkälaisissa edellytyksissä ja ehdoissa perhe-elämää ja vanhemmuutta tänä päivänä rakennetaan. Perhe-elämän ja vanhemmuuden yhteiskunnallisen viitekehyksen tarkastelu on olennaista, sillä vanhempien voimat ja kyvyt kasvattaa lapsiaan ovat riippuvaisia useista eri tekijöistä kuten parisuhteen laadusta ja työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen onnistumisesta (Pulkinen 1997, 38, 44). Toisin sanoen vanhemmuus toteutuu vuorovaikutuksessa useiden tekijöiden kanssa (Leinonen 2004, 180–181). Erityisesti yhteiskunnalliset olot heijastuvat perheen elinoloihin ja vanhemmuuden toteutumiseen (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 47), mutta myös siihen, miten vanhemmuussuhteet näyttäytyvät lapsen arjessa (Ritala-Koskinen 2001, 55).

Tässä tutkielmassa viitataan vanhemmuudella äitiyteen ja isyyteen, jolloin lähtökohtana on biologinen vanhemmuus. Synnytyksessä ei synny vain lapsi, sillä syntyessään lapsi synnyttää vanhemmuuden: äitiyden ja isyyden. Äiti, isä ja lapsi ovat positioita, jotka ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa, ja joiden luonne vaihtelee henkilöstä ja tilanteesta toiseen. Samalla ne ovat positioita, jotka säilyvät läpi elämän. (Marin 1994, 20.) Biologista vanhemmuutta määrittää siis vahvasti lapsen synnyttäjän ja sukusolun hedelmöittäjän rooli (Huttunen 2001, 58–59), varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde (Kalland 2001, 199) sekä vanhemman oikeudet ja velvollisuudet, jolloin vanhemmuuden juridinen ulottuvuus nostaa esille myös lapsen oikeudet. Vanhemmuus voidaan nähdä myös psykologisena ja sosiaalisena vanhemmuutena. Sosiaalista vanhemmuutta kuvaa asuminen lapsen kanssa sekä hoivan, huolenpidon ja ajan antaminen lapselle sekä julkinen yhdessäolo lapsen kanssa. Sosiaalisessa vanhemmuudessa keskeistä on lapsen ja vanhemman välinen suhde, jota molemmat ovat rakentamassa. (Ritala-Koskinen 2001, 55–58.) Sosiaalinen vanhemmuus eroaa biologisesta vanhemmuudesta siinä, että biologisia vanhempia ei määritellä sosiaalisiksi vanhemmiksi (Gamache 1997, 49). Psykologinen vanhemmuus nostaa puolestaan esille lapsen ja vanhemman välisen tunnesuhteen. Lapselle psykologinen vanhemmuus on tärkeää ennen kaikkea kasvun ja kehityksen turvaamisen kannalta, jolloin psykologinen vanhemmuus määrittyy ikään kuin ”oikeaksi” vanhemmuudeksi. (Ritala-Koskinen 2001, 58.)

Vanhemmuus yhdistyy luontevasti perheen käsitteeseen, sillä jokainen lapsi syntyy aina jonkinlaiseen perheeseen. Itse perheen määrittely on kuitenkin haasteellista, koska siihen on voitava sisällyttää mahdollisimman monta poikkeusta. Perhettä voidaan määrittellä siihen kuuluvien jäsenten perusteella, jolloin puhutaan rakenteellisesta määrittelemisestä. Perheeseen kuuluu tällöin ihmiset, jotka ovat tietynlaisessa suhteessa keskenään. Tällöin kysymys on miehen ja naisen välisestä seksuaalisuhteesta, jonka seurauksena syntyy lapsi tai lapsia. Tällainen luontoperusteinen lähtökohta ei kuitenkaan määritä perhettä sosiaalisessa mielessä. Mikäli äiti, isä ja heidän lapsensa asuvat eri osoitteissa, heitä ei määritellä perheeksi. Tällöin yhteinen asunto kuvastuu perheen määrittelyssä olennaiseksi tekijäksi. Perhettä ei voida kuitenkaan määrittää pelkästään ulkoisten havaintojen perusteella, vaan perhe on hyvin vahvasti subjektiivisesti mielletty yhteisö. (Jallinoja 1985, 6–7.) Tilastokeskuksen (2017) määritelmän mukaan perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa. Myös jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia, luokitellaan tilastokeskuksen mukaan perheeksi.

Myös Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim (2002) yhtyvät siihen, että perheen määrittely ei ole yksiselitteistä. Heidän mukaansa yhteiskunnallisten muutosten seurauksena perheen määritelmästä ei ole yksimielisyyttä, sillä perheen asema ja perhesuhteet ovat haurastuneet, ja ydinperhe on menettänyt monopoliasemansa. (Emt. 117.) Myös suomalaisessa yhteiskunnassa perhe on muuttunut viimeisten vuosikymmenien saatossa monella tapaa muun yhteiskunnallisen kehityksen mukana. Perinteisestä ydinperheestä on siirrytty monimuotoisiin perhemalleihin. Kahden huoltajan muodostama perhe on edelleen enemmistönä, mutta samalla yhden huoltajan perheet, avoliitot, uusperheet ja sateenkaariperheet ovat yleistyneet. (Taskinen 2010, 22.) Ritva Nätkinin (2003, 17) mukaan vanhemmuuden ja perhe-elämän muutokset ovat osa postmodernia yhteiskuntakehitystä, jossa traditionaaliset perhearvot ovat purkautuneet ja liberalisoituneet sekä näkemykset hyvästä vanhemmuudesta, lapsuuden erityisyydestä ja lapsen hyvästä ovat myös muuttuneet. Perheen muuttumisen taustalla on voimakkaasti vaikuttanut teollistumisen myötä seurannut palkkatyön merkityksen kasvu, mikä on johtanut elämäntyylin ja arvojen muutokseen (Jallinoja 1985, 32) sekä perheen haurastumiseen. Samalla perheen elinkaari on lyhentynyt ja sen jäsenten liikkuvuus on kasvanut. (Marin 1994, 19.)

Vaikka perheen vastuuta jäsenistään on 1960-luvulta lähtien supistettu ja siirretty enemmän yhteiskunnan vastuulle hyvinvointivaltion nimissä (Huttunen 2001, 36), voidaan lasten hoivaamista ja kasvattamista pitää edelleen yhtenä perheen keskeisistä tehtävistä (Jallinoja 1989, 6). Perheen

merkitys on olennainen myös siksi, että lapsi kohtaa perheessä yhteiskunnan useimmiten ensimmäistä kertaa. Perhesuhteet ovat lapsen ensimmäisiä ihmissuhteita, ja niillä on syvä vaikutus lapsen elämään. Läheinen suhde toisiin ihmisiin on välttämätöntä elämän mielekkääksi kokemisessa. Perheessä opitaan erilaisia tapoja ja taitoja, jotka toimivat yhteiskuntaan integroitumisen välineinä. (Sipilä 1989, 120–121.) Perhesuhteiden erityisyyttä voidaan kuvastaa myös sillä, että perhe suojelee myös omaa yksityisyyttään ja perheen asioita salataan pitämällä kulisseeja: kaikkea perhepiirin sisäpuolella tapahtuneita asioita ei näytetä tai kerrota ulospäin. Koska perhesuhteet ovat muihin ihmissuhteisiin verrattuna kiinteämpiä, niiden myös uskotaan säilyvän jopa sellaisissa tilanteissa, jossa esimerkiksi ystävyysuhteet eivät kestäisi. (Rönkä & Kinnunen 2002, 7.)

Sen sijaan perheen yhteiskunnallista merkittävyyttä todentaa se, että perhettä on kuvattu yhteiskunnan selkärankana, jonka hajoaminen on verrattavissa yhteiskunnan tilaan (Marin 1994, 21). Julkisessa keskustelussa onkin esitetty paljon huolta perheen murenemisesta sekä vanhemmuuden tilasta, jota kuvastaa vanhempien neuvottomuus mutta myös lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyönti (Bardy 2001, 14). Erityisenä huolenaiheena on ollut lasten pahoinvoinnin lisääntyminen, jonka yhteydessä viitataan lastensuojelutilastoiden kasvaviin lukuihin vuosi vuodelta avohuollon asiakkaiden, huostaan otettujen lasten ja kodin ulkopuolelle tehtyjen sijoitusten lukumäärän osalta (Pösö 2007, 80–81). Yhteiskunnallista keskustelua on herättänyt lisäksi lasten lisääntynyt levottomuus, oppimisvaikeudet ja mielenterveysongelmat (Bardy 2002, 36) sekä yhteiskunnalliset ja työelämän muutokset. Erityisesti laman myötä syntynyt työttömyys ja taloudelliset vaikeudet ovat heijastuneet perheisiin ja vanhemmuuden voimavaroihin ja heikentäneet omalta osaltaan vanhempana toimimisen edellytyksiä. (Alasuutari 2003, 23.)

Huolimatta perheeseen ja vanhemmuuteen kohdistuvasta julkisesta huolipuheesta tutkimukset eivät kuitenkaan kiistatta osoita, että vanhemmuuden tilasta yleisesti ottaen tulisi olla huolissaan. Kinnusen ym. (2009, 146–147) tutkimus työn ja perheen yhteensovittamisesta osoittaa, että vanhemmat kokivat onnistuvansa työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa ja näkivät lasten hyvinvoinnista ja perhe-elämästä huolehtimisen erityisen tärkeinä asioina. Myös Kivijärven, Röngän ja Malisen (2009, 65, 68) tutkimuksessa vanhemmuus kuvastuu hetkittäisestä stressistä huolimatta myönteisenä kokemuksena. Lisäksi Korhonen (2002, 59) korostaa, että monissa perheissä vanhemmat ovat selvästi tiedostavampia ja vastuullisempia kuin aikaisemmissa sukupolvissa ja vanhempi-lapsi suhdetta kuvastaa sen kaltainen vastavuoroisuus, mistä edellisillä sukupolville ei ole ollut lainkaan kokemusta.

Vanhemmuudesta on olemassa kuitenkin myös toinen ääripää, jossa monenlaiset ongelmat ovat kasaantuneet. Tällöin voidaan puhua kiistanalaisesta vanhemmuudesta. Kiistanalaisuudella viitataan siihen, että jokin asiantila kyseenalaistaa jonkun tai joidenkin osapuolten käsityksiä perhesuhteiden luonteesta, tehtävistä ja oikeuksista niihin. (Forsberg & Pösö 2009, 149–150.) Erityisesti sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten vanhempien elämäntilanne on todentunut tutkimuksissa hyvin vaikeaksi. Sitä kuvastavat köyhyys, vakavat mielenterveysongelmat ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen (Saarikallio-Torp ym. 2010, 259), mutta myös väkivalta, päihdeongelmat ja avoimuuden tuesta kieltäytyminen (Hiitola 2015, 89). Myös perheen ulkopuolisten tekijöiden, kuten taloudellisten ongelmien, työtaakan ja saatavilla olevan tuen on todettu heijastuvan vanhemmuuden laatuun (Leinonen ym. 2003, 416). Siksi yhteiskunnallista keskustelua ja huolta perheiden tilasta ei voida täysin sivuuttaa.

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on tapahtunutkin huolestuttava käänne siinä, että lapsiperheet ovat taloudellisesti eriarvoistuneet. Molempien vanhempien työssäkäynti kuvastaa perheen taloudellista hyväosaisuutta, kun taas työttömien, opiskelevien lapsiperheiden, yksinhuoltajien ja lapsia kotona hoitavien asema on heikentynyt kohonneiden elinkustannusten vuoksi. (Lainiala 2010, 55.) Lisäksi lapsen köyhyyttä lisääväksi tekijäksi on todettu vanhempien vähäinen koulutus (Jäntti 2010, 69). Lapsiperheiden taloudellista eriarvoistumista tuleekin pitää vakavana ilmiönä. Hiilamon ja Kankaan (2010) mukaan lasten sijoitusten määrän kasvu yhteiskunnassamme liittyy juuri taloudellisen eriarvoisuuden lisääntymiseen. Erityisesti lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle on yleistynyt niissä kunnissa, joissa pitkäaikainen toimeentulotuen saanti, alkoholiongelmat sekä väkivaltarikokset ovat lisääntyneet muita enemmän. (Emt. 489.) Toisaalta heikko taloudellinen tilanne ei välttämättä kuormita vanhemmuutta, mikäli se koetaan väliaikaisena vaiheena ja taloudellisen tilanteen uskotaan parantuvan tulevaisuudessa (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 56).

Kyrönlampi-Kylmäsen (2010) mukaan lapsiperheiden ongelmien taustalla on yhtenä tekijänä myös lähiverkostojen puute, joka on seurausta yhteiskunnan läpikäymistä muutoksista. Sosiaalisen verkoston puuttumista haastaa erityisesti se, että lapsiperheiden arki on kiireistä ja arjen velvoitteiden yhteensovittamista: vanhemmat ovat kuormittuneita työstä, perheestä ja kodinhoidosta. (Emt. 18, 43–44.) Lisäksi vanhempien työn epävarmuus, kiireisyys ja henkinen vaativuus rasittavat lapsiperheiden arkea (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 16). Työssäkäynti on erityisen yleistä lapsiperheissä, jolloin vanhemmat kokevat riittämättömyyttä työn aiheuttamasta

ajan puutteesta (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 18). Vanhempien työssäkäynti onkin keskeinen perheen arkeen vaikuttava tekijä. Se määrittää perheen yhdessäoloajan määrää, aikaa ja laatua ja sanelee perheen toimeentuloa ja yhteiskunnallista asemaa (Hulkko 2007, 249). Katja Revon (2009, 74) tutkimus osoittaaakin, että lapsiperheissä vanhemmat elävät useiden ristiriitaisten paineiden alaisina. Erityisesti perheen ja ansiotyökansalaisuuden välinen suhde osoittautuu sekä ristiriitaiseksi että vuorovaikutteiseksi. Ajankäytössä on pystyttävä tasapainoilemaan ansiotyön ja palkattoman hoivatyön välillä sekä yhdistämään perheenjäsenten tarpeet toimivaksi kokonaisuudeksi (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 145).

Vanhempien kokemat kuormittavat tilanteet yksittäisinä asioina voivat olla pieniä, mutta kasaantuessaan niistä voi tulla stressaavia. Toisaalta stressi koskettaa jossain määrin kaikkia vanhempia. Stressin merkitys on kuitenkin tärkeää ymmärtää, koska stressin vaikutus heijastuu vanhemmuuden laatuun. (Crnic & Greenberg 1990, 1621.) Lisäksi Kinnusen ym. (2001, 134–135) tutkimus osoittaa, että työn kuormittavuus on molemmilla sukupuolilla yhteydessä vanhemmuuden rajoittavuuteen ja stressaavuuteen, työn aikapaineisiin, työn ja päivähoidon yhteen sopimattomiin aikatauluihin ja kotona työn vuoksi tehtäviin uhrauksiin. Ylipäättänsä voidaan todeta, että työelämän kuormittuneisuus sekä erilaiset yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat lasten hyvinvointiin vanhempien kautta (Järventie & Sauli 2001, 11–12). Lammi-Taskulan ja Salmen (2008, 39) tutkimuksen mukaan lapsiperheiden vanhempien huoli omasta jaksamisestaan onkin yleistä. Erityisesti yksinhuoltajien ja yksin elävät etävanhemmat olivat muita useammin huolestuneita omasta jaksamisestaan vanhempana. Tämän tutkielma osalta onkin mielenkiintoista tarkastella sitä, miten äidin työmarkkina-asema on yhteydessä äidin vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin.

2.2 Vanhemmuus ja kasvatustyyli

Vanhempana toimimiseen liittyy oleellisesti kasvatustehtävä. Kasvatuksella on olemassa päämäärä. Sillä kuvataan vanhemman harjoittamia toimia, joilla lasta ohjataan kohti tavoiteltua ja ihanteellisenä pidettyä ihmisyyttä. (Hirsjärvi & Huttunen 2001, 33, 36.) Kasvatustehtävää kuvastaa myös yhteiskunnallinen yhteys. Kasvatuksen avulla lasta opastetaan toimimaan vallitsevan yhteiskunnan normien mukaisesti. Tällöin kasvatusta yhdistyy myös sosialisointiin käsitteeseen. (Hirsjärvi & Huttunen 2001, 33.) Käsitteinä vanhemmuus ja kasvatusta ovat päällekkäisiä ja niihin liittyy samanlaisia piirteitä. Kasvatusta voidaan vanhemmuuden tavoin ymmärtää vuorovaikutuksena aikuisen ja lapsen välillä. (Karila ym.2006, 7.) Pulkkinen (1984, 19) määritelmässä vanhemmuus ja

kasvatus kietoutuvat yhteen, jolloin vanhemmuus kuvastuu tunnesiteenä ja vuorovaikutussuhteena lapsen ja vanhempien välillä, hoivan ja huolenpidon kohdentamisena lapseen sekä lapsen kasvun tukemisena toivottuun suuntaan kasvatustoiminnalla. Toisin sanoen vanhemmuus on vanhemman ja lapsen välinen ihmissuhde, jossa vallitsee tietoinen kasvatustoiminta.

Kasvatusta ei kuitenkaan tule nähdä pelkästään vanhemman vaikuttamisena lapseen, sillä myös lapsi vaikuttaa vanhempansa, jolloin suhde toimii vastavuoroisesti (Pulkkinen 1994, 27). Leinosen (2004, 177) mukaan kasvatuksen sijasta onkin siirrytty puhumaan vanhemmuudesta, jolloin vanhemman ja lapsen vastavuoroinen suhde tulee paremmin esille. Tutkimukset myös osoittavat, että vanhemmuudella ja kasvatuskäytännöillä on valtava merkitys lapsen kehitykselle (Pereira ym. 2009, 454). Vanhemmuuden vaikutus ulottuu lapsen persoonallisuuden kehityksen lisäksi myös hänen kognitiivisiin kykyihin asti (Leinonen 2004, 188). Siksi onkin kiintoisaa tarkastella, miten vanhemman haastava elämäntilanne vaikuttaa lapsiin.

Vanhemman haastavan elämäntilanteen myötä syntyvä stressi vaikuttaa vanhemmuuteen, vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen heikentävästi ja sitä kautta lapsen kehitykseen. Vaikean elämäntilanteen lisäksi vanhemmuuteen vaikuttavia stressitekijöitä voidaan kuvata päivittäisellä tasolla, jossa tarkastellaan vanhemman ja lapsen välisiä haastavia tilanteita kuten sisarusten välisten riitojen selvittelyä ja lasten aiheuttamien sotkujen toistuvaa siivoamista. Yksittäisinä tilanteina tällaiset tilanteet voivat olla vähäpätöisiä mutta niiden toistuessa useita kertoja päivittäin jatkuvasti, niistä voi tulla vanhemmalla merkittävä stressitekijä. (Crnic & Greenberg 1990, 1621.) Tällaisissa arkisissa tilanteissa korostuu myös vanhemman kasvatustyylin luonne ja merkitys.

Kasvatustyylin (*parenting style*) käsitteellä tarkoitetaan vanhemman asenteita, jotka kohdistuvat lapseen vanhemman käytöksen kautta ja muodostavat perustan itse kasvatuskäytännöille. Vanhemman kasvatustyyli kuvastaa ilmapiiriä vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Vanhemman eleet, ilmeet, äänensävy ja suhtautuminen lapseen kuvastavat hänen kasvatustyyliään. Vanhemman kasvatustyyliä on myös pidetty varsin pysyvänä piirteenä. Kasvatustyyliä on erilaisia, mikä heijastuu siihen, miten vanhempi kontrolloi lastaan, hoivaa häntä ja keskustelee tämän kanssa. (Aunola 2005, 356–357; Darling & Steinberg 1993, 488; Shweta & Johnson 2017, 1335.) Lea Pulkkinen (1994, 39) myös korostaa, että lapset ja heidän tarpeensa ovat erilaisia. Siksi samankin perheen lapset voivat kokea kasvatusilmapiirin hyvin eri tavoin.

Kasvatustyylien tutkimisessa on käytetty paljon yhdysvaltalaisen kehityspsykologi Diana Baumrindin (1966, 888–890) jaottelua *auktoritatiiviseen, autoritaariseen ja sallivaan* kasvatustyyliin. Näiden käsitteiden avulla voidaan ymmärtää lapsen kehityksen kannalta vanhempien toimintatapojen suotavuutta. Vanhemmuuden kuvastaminen kasvatustyylien näkökulmasta pohjautuu näkemykseen siitä, että vanhemman ja lapsen väliset toistuvat vuorovaikutustilanteet ohjaavat lapsen kehitystä. Siksi kasvatuksen vaikutuksen kannalta oleellista on se, että vanhemmat toimivat johdonmukaisesti kasvatustilanteissa.

Baumrindin viitekehityksen keskeisenä ajatuksena voidaan pitää sitä, että vanhemmalle ominaisen kasvatustyylin muodostavat vanhemmuuden kaksi ulottuvuutta: emotionaalinen lämpimyys ja toiminnan kontrollointi. Eri kasvatustyylejä edustavilla vanhemmilla on havaittu eroja vanhemman kontrollin määrässä ja kontrollointistrategiassa. Sekä *auktoritatiiviset* että *autoritaariset* vanhemmat kontrolloivat lapsiaan, mutta heidän kontrollointistrategiansa on erilainen. *Auktoritatiivista kasvatustyyliä* noudattava vanhempi ohjaa lasta johdonmukaisesti selittämällä, neuvomalla ja asettamalla rajoja. Vanhempi keskustelee lapsen kanssa, ymmärtää lapsen tunteita ja käyttäytyy lasta kohtaan rakastavasti mutta edellyttää lapselta myös ikätasoista käytöstä. Sen sijaan *autoritaarinen vanhempi* edellyttää lapselta tottelevaisuutta ja käyttää kasvatuksessa apuna rangaistuksia lapsen ei-toivottuun käyttäytymiseen puuttumisen keinona. Autoritaarinen vanhempi odottaa, että lapsi tottelee häntä ilman kyseenalaistamista eikä hän näe tarpeellisenä perustella lapselle vaatimuksiansa. *Sallivaa kasvatustyyliä* käyttävä vanhempi ei aseta rajoitteita lapsen toiminnalle, vaan lapsella on vapaus toimia oman tahtonsa mukaisesti ilman että vanhempi pyrkisi aktiivisesti vaikuttamaan lapsen käyttäytymiseen. Sen sijaan vanhempi asettuu lapsen mielihaluun tyydyttäjäksi. (Baumrind 1966, 890–892.)

Pulkkisen (1994, 37) mukaan sallivaa kasvatustyyliä on täsmennetty edelleen jaotteleamalla se kahdeksi eri tyyppiä, hemmotteluksi ja laiminlyönniksi. Hemmottelivat vanhemmat ovat hyväksyviä ja lapsikeskeisiä eivätkä he aseta lapsilleen juurikaan vaatimuksia. Pulkkisen mukaan suomalaisissa perheissä ongelmaksi on muodostunut juuri hemmottelun lisääntyminen, jolloin lapsen sallitaan toimia oman mielensä mukaisesti, sillä pitkän työpäivän jälkeen vanhemmat haluavat pitää lyhyen iltahetken aikana ilmapiirin miellyttävänä. Ilman rajoja elävällä lapsella puuttuu kuitenkin impulssien kontrollointia, sosiaalista vastuunottoa ja itseluottamusta. Lapsi saattaa tuntea myös itsensä hylätyksi ja jopa hakea rajoja voimakkaalla käytöksellä. Samalla raja hemmottelun ja laiminlyönnin välillä on liukuva. Laiminlyövät vanhemmat eivät välttämättä ole laiminlyöviä sanan äärimmäisessä merkityksessä. He ovat aikuiskeskeisiä ja keskittyneitä omiin

asioihinsa eivätkä tiedä, mitä lapset tekevät heidän poissa ollessaan eivätkä he juurikaan keskustele tai ole kiinnostuneita lapsen mielipiteistä. Lapsen valvonnan laiminlyönti on yksi keskeinen tekijä, joka johtaa epäsosiaaliseen kehitykseen. Vaikealla ja jatkuvalla laiminlyönnillä on vakavia haittavaikutuksia lapsen fyysiseen, kognitiiviseen, sosiaaliseen ja tunne-elämän kehitykseen.

Tutkimuksissa onkin saatu selville, että vanhemman autoritaarinen ja salliva kasvatustyyli ovat yhteydessä lasten käytösongelmiin (Braza ym. 2013, 852). Myös Pulkkinen (1994, 39) tutkimuksessa aikuiskeskeinen kasvatusilmapiiri oli yhteydessä lasten käytösongelmiin sekä kotona ja koulussa sekä sosiaaliseen avuttomuuteen. Samalla se ennusti lyhyttä koulutusuraa, työelämään sijoittumisen vaikeutta ja alkoholin ongelmakäyttöä ja yhteiskunnan vastaisuutta. Sen sijaan lapsikeskeinen kasvatusilmapiiri, jossa vanhemman toimintaa ohjasi kannustus ja kiinnostus lapsen asioihin ja keskustelut lapsen kanssa antoi hyvän perustan sosiaalisten taitojen oppimiselle, vastuunotolle, koulunkäyntihalukkuudelle ja yhteiskuntaan jäsentymiselle. Myös Leinosen (2004, 179, 188) tutkimus vahvistaa vanhemman kasvatustyylin vaikutuksen lapsen itsetuntoon ja itsesäätelyyn, kognitiivisiin ja sosiaalisiin taitoihin sekä mielenterveyteen. Autoritaarinen ja salliva vanhemmuus vaikuttivat kielteisesti näiden osa-alueiden kehittymiseen, kun taas auktoritatiivinen kasvatustyyli tuki näiden osa-alueiden suotuisaa kehitystä.

Kervisen ja Aunolan (2013, 13) tutkimus puolestaan osoitti, että äidin kasvatustyylin lämpimyys oli myönteisesti yhteydessä lapsen työskentelytapoihin ja niiden kehitykseen ensimmäisen kouluvuoden aikana. Äidin kasvatustyyllissä lämmön merkitys työskentelytavoille voi juontaa myös varhaiseen äiti-lapsi-suhteeseen ja siihen, millaiseksi äidin ja lapsen välinen kiintymyssuhde on muodostunut. Isän kasvatustyylin lämpimyydellä ei sen sijaan havaittu vastaavaa yhteyttä. Kivijärven ym. (2009, 63–65) tutkimuksessa autoritaarinen ja salliva kasvatustyyli olivat puolestaan positiivisesti yhteydessä vanhemman kokemaan stressiin. Toisin sanoen mitä autoritaarisempi ja sallivampi vanhempi oli, sitä stressaantuneempi hän oli ja päinvastoin. Sen sijaan auktoritatiivisuus ei ollut yhteydessä stressimuuttujiin. Vanhemmuuden stressi näyttäisi siten kasaantuvan huonoimmin toimiviin kasvatustyyliin, jolloin vanhemmat saattavat joko käyttää kovempia kurinpidollisia toimia tai jättää lapsen huonon käytöksen huomioimatta.

Auktoritatiivista kasvatustyyliä voidaan siis pitää lapsen sosioemotionaalisen kehityksen kannalta suotuisimpana. Lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa onkin kyse tasapainoilusta siinä, miten

vanhempi huomioi lapsen kypsyttömyyden ja kykenee samalla tukemaan lapsen kasvua itseensä luottavaksi yksilöksi. (Leinonen 2004, 179.) Jari Sinkkonen (1995) korostaakin, että vanhemmuudessa ja kasvatuksessa on aina läsnä monenlaisia ristiriitaisuuksia. Lähtökohtaisesti on kuitenkin helppo allekirjoittaa se, että lapsia ei pidä lyödä, hylätä tai kohdella muulla tapaa laiminlyövästi eikä heille saa antaa kaikkea määräysvaltaa perheessä. (Emt. 12–13.) Keskustelu vanhemmuudesta rakentuu helposti juuri normaalin ja poikkeavan, tavallisen ja epätavallisen tai terveen ja patologisen erottelulle. Tällöin tieto normaalista vanhemmuudesta muotoutuu suhteessa niihin äiteihin, isiin ja lapsiin, joilla on suuria psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia ja jotka ovat erilaisten tukitoimien piirissä. (Vuori, 2003, 58–59.) Jaana Vuori (2003, 59) toteaaakin osuvasti, että ”tavallista vanhemmuutta on vaikea hahmottaa muuten kuin sen kautta, mitä se ei ole: tavallinen vanhemmuus on vain ongelmavanhemmuuden kääntöpuoli”. Jari Sinkkonen (1995, 13–14) kuvastaa edelleen vanhemmuuden ja kasvatuksen luonnetta sillä, että kasvatusta on aina kahden ihmisen välinen vuorovaikutusprosessi, jossa tulisi vallita tietynlainen tasapainotila. Ihmisten erilaisuus temperamenttipiirteineen selittää sitä, että heidän suhteensa ovat myös erilaisia. Ujo lapsi hyötyy erilaisesta kasvatustyylistä kuin sosiaalisesti vilkas toverinsa. Siksi yleispäteviä ohjeita siihen, miten vanhemman tulisi kasvattaa lastaan, ei ole mahdollista antaa.

Lastensuojelulaki (417/2007) kuvastaa kuitenkin sitä, minkälainen vanhemmuus on riittävän hyvää ja samalla yhteiskunnallisesti hyväksyttävää. Laki korostaa vanhempien ja muiden huoltajien vastuuta lapsen hyvinvoinnista (2 §), sillä lain tarkoituksena on turvata jokaiselle lapselle oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Toisin sanoen laki säätelee sitä, miten vanhemman tulee kasvattaa lastaan, jolloin vanhempi-lapsi-suhde tulee julkisen vallan arvioinnin kohteeksi. Lammi-Taskulan ja Salmen (2008, 38) mukaan vanhempien vastuun korostaminen lastensa kasvatuksessa ja vanhemmuuden heikentymisestä voivat lisätä epävarmuutta omia kykyjä kohtaan erityisesti silloin, jos yhteiskuntapolitiikan ja työelämän vaikutuksia vanhemmuuteen ei nosteta esille. Sirpa Taskinen (2010, 28–29) korostaa kuitenkin, että lapsen etu sisältää aivan tavallisia arkisia elämään liittyviä asioita. Aivan tavalliset, lapsistaan huolta pitävät ja heistä välittävät vanhemmat ovat riittävän hyviä vanhempia. Huomion arvoista on kuitenkin se, että eri-ikäisten lasten kohdalla korostuvat erilaiset asiat. Kun kyse on vauvasta, hoidon ja huolenpidon puutteet ovat vahingollisempia verrattuna esimerkiksi kouluikäiseen lapseen, joka osaa jonkin verran jo huolehtia itsestään.

2.3 Vanhempi-lapsi-suhde kiintymyssuhteen näkökulmasta

Vanhemmuuden ja kasvatuksen tarkastelu edellyttää, että tutkijana ymmärrän niiden merkityksen lapsen kehityksen näkökulmasta. Siksi kiintymyssuhdeteoria on kasvatustyylin ohella hyvin luonteva lähestymistapa syventää ja hahmottaa vanhemmuuden merkitystä lapsen kehitykselle. Muun muassa David Howe (2013, 75) kiteyttää osuvasti, että kiintymyssuhdeteoria kuvastaa hyvin sitä, miten vanhemmuuden laatu vaikuttaa lapsen kehitykseen. Mirjam Kallandin (2001) mukaan kiintymyssuhdeteoria auttaa erityisesti ymmärtämään pysyvien ja turvallisten ihmissuhteiden tärkeyden lapsen kehitykselle (Emt. 198). Toisin sanoen kiintymyssuhdeteoria tarjoaa kiistatta merkittävän näkökulman itse lastensuojelutyöhön, perheen vuorovaikutussuhteiden ja vanhemmuuden tukemiselle, sillä se huomioi lapsen tarpeen turvalliseen vanhemmuuteen. (Sinkkonen & Kalland 2001, 8). Koska tutkielmani kohderyhmänä ovat 0–12-vuotiaiden, kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempien vanhemmuus, kiintymyssuhde on merkittävä ympäristötekijä lapsen kehityksessä, erityisesti pienempien lasten kohdalla (ks. Hughes 2011, 16). Näistä lähtökohdista käsin kiintymyssuhdeteoria palvelee hyvin tämän tutkielman teoreettisena viitekehystenä ja toimii johdantona seuraavalle luvulle, jossa syvennyn tarkemmin siihen, miten vanhemmuus näyttäytyy silloin, kun siihen tarvitaan lastensuojelun väliintuloa.

Kiintymyssuhdeteoria on psykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlbyn työn tuloksena syntynyt teoria, joka selittää lasten kehitykseen ja hyvinvointiin liittyviä tekijöitä aina aikuisiän käyttäytymiseen, ihmissuhdetaitoihin ja mielenterveyteen asti (Bowlby 1988). Kiintymyssuhdeteorian perusta nojaa vahvaan uskoon siitä, että lapsen terveen kehityksen perusta on riippuvainen vanhemmuuden ja perhe-elämän laadusta lapsen varhaisina elinvuosina. Lapsen varhaiskehityksessä merkittävä rooli on turvallisuuden tunteella ja taipumuksena hakeutua vaaratilanteissa lähelle kiintymyksensä kohdetta. Kiintymyssuhteen muodostumisessa oleellista on se, kuinka lapsen kiintymyksen kohde reagoi lapsen tarpeisiin ja turvaa hänelle perusturvallisuuden tunteen. (Howe 2013, 75–77.)

Kiintymyssuhdeteoriaa kohtaan on kuitenkin esitetty kritiikkiä useasta eri näkökulmasta. Kiintymyssuhdeteoriaa on kritisoitu liiasta äitikeskeisyydestä sekä siitä, että siinä ei oteta huomioon kulttuurin ja vallitsevan yhteiskunnan vaikutusta lapsen kehittymiselle (Bliwise 1999, 44, 47–48), jolloin lapset nähdään ajasta ja paikasta riippumatta samanlaisina (Taylor 2004, 228). Tällöin vaarana on, että äitejä saatetaan syyllistää lasten ongelmista, jotka todellisuudessa johtuvat

köyhyydestä ja yhteiskunnallisista tekijöistä (Franzblau 1999, 7-8). Jari Sinkkonen (2004, 1870) nostaa kuitenkin esille, että varhaisen vuorovaikutuksen ja keskushermoston kehityksen välisistä yhteyksistä on saatu toisiaan tukevia tutkimustuloksia, jotka vahvistavat kiintymyssuhdeteorian käsityksiä varhaisen hoivan suuresta merkityksestä. Vauvan ja hoitajan välinen yhteys toimii tiedostamattomalla, ei-kielellisellä tasolla. Merkitykselliseen asemaan nousee hoitajan herkkyys tunnistaa lapsen tarpeet ja vastata niihin asianmukaisesti ja oikeaan aikaan. Kun hoitajan ja vauvan reaktiot synkronoivat keskenään riittävästi ja vauva saa tyydyttäviä vuorovaikutuskokemuksia, mahdollistuu muun muassa vauvan oikeanpuoleisen orbitofrontaalisen kuorikerroksen kehitys. Tämän aivoalueen kriittinen kypsymisvaihe ajoittuu ensimmäisen elinvuoden lopulle.

Kiintymyssuhdeteorian mukaan kiintymyssuhdemalli on joko turvallinen tai turvaton. Näistä jälkimmäinen voidaan jakaa edelleen kolmeen eri alaluokkaan: välttelevään kiintymyssuhteeseen, ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen ja organisoitumattomaan kiintymyssuhteeseen. Kiintymyssuhdetyyppi kuvaa lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen suhdetta ja vanhemmuuden laatua. Turvallisesti kiintyneille lapsille on syntynyt luottamus häntä hoivaavan aikuisen läsnäoloon. Kaivatessaan lohtua turvallisesti kiintyneet lapset lähestyvät suoraan hoivaavaa aikuista varmana siitä, että he saavat tunnetasolla lohtua ja ymmärrystä. Lapsella on vapaus tuoda esiin kaikenlaiset tunteensa, ja hän saa tarvittaessa lohtua niiden käsittelyyn. Turvallisesti kiintynyt lapsi on kasvanut kodissa, jossa elämä on ollut johdonmukaista ja ennustettavaa. Turvallisesti kiintyneet lapset näkevät itsensä arvokkaina ja rakastettavina, ja heille kehittyy hyvä itsetunto. Yhtä lailla turvallisesti kiintyneet lapset näkevät myös muut ihmiset rakastettavina ja vastavuoroisina. Turvallinen kiintymyssuhde heijastelee hyvää mielenterveyttä ja kykyä aikuisiällä muodostaa tasapainoisia ihmissuhteita. (Howe 2013, 80.) Lapsen parhaan mahdollisen kehityksen ja onnistuneen vanhemmuuden ydin kiteytyy lapsen ja vanhemman välisessä turvallisessa kiintymyssuhteessa (Hughes 2011, 16).

Välttelevästi kiintynyt lapsi ei hae häntä hoivaavasta aikuisesta läheisyyttä ja pyrkii välttämään tunteiden osoittamista. Tämä on seurausta häntä hoivaavan aikuisen torjuvasta ja lasta laiminlyövästä tavasta vastata lapsen tunteisiin. Lapsen tunteenpurkaukset turhauttavat ja ärsyttävät vanhempaa, minkä seurauksena lapsi oppii välttelemään tunteidensa osoittamista. Välttelevästi kiintyneiden lasten vanhemmat saattavat usein erheellisesti luulla lastensa voivan hyvin, vaikka he voivatkin huonosti, sillä lapset joko kieltävät ahdistuksen tunteensa tai he eivät kerro niistä. Välttelevästi kiintyneet lapset näkevät itsensä ja muut ihmiset ei-rakastettavina mutta luottavat kuitenkin itseensä. Aikuisiässä välttelevästi kiintyneet lapset pelkäävät tulevansa torjutuksi

läheisissä ihmissuhteissa. Siksi torjutuksi tulemisen pelko ja kipeys estävät heitä muodostamasta läheisiä ihmissuhteita. Emotionaalinen riippumattomuus muista ihmisistä on paras tapa suojautua torjutuksi tulemiselta. (Howe 2013, 80–81.)

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsen tarpeisiin ei vastata. Häntä hoivaava aikuinen käyttäytyy impulsiivisesti ja epäjohtonmukaisesti. Lapselle muodostuu tunne siitä, että hän ei ole häntä hoivaavan aikuisen arvoinen. Ristiriitaisesti kiintyneet lapset herättävät huomiota voimakkailla tunneilmaisuuilla. Tunneilmaisut vaihtelevat kiusanteosta aggressiiviseen käytökseen. Lapsi oppii kontrolloimaan ja manipuloimaan vanhempansa saadakseen tältä huomiota. Vanhemmille saattaa syntyä harhakuva lapsen käytöksen perusteella siitä, että lapsi on hyvin ahdistunut vaikka todellisuudessa näin ei ole. Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi näyttää kaikenlaiset tunteensa suurella volyyminä jotta hän tulisi huomatuksi. Lapsi näkee itsensä arvottomana ja muut ihmiset laiminlyövinä ja epäluotettavina. Aikuisiässä välttelevästi kiintynyt lapsi kärsii ahdistuksesta, joka heijastuu mielenterveyteen ja tuo haasteita parisuhteeseen. (Howe 2013, 81–82.)

Organisoitumaton kiintymyssuhde kuvaa sitä, että lapselle ei ole kehittynyt kiintymyssuhdetta häntä hoivaavaan aikuiseen. Lapsi kokee hoivaavan vaarallisena, mikä aiheuttaa lapselle traumaattisia kokemuksia. Hoivaavan käyttäytyminen on myös vaikeasti ennustettavaa, jolloin lapsi ei pysty käyttämään häntä turvasatamana. Lapsi näkee itsensä pelokkaana ja jopa pahana ja muut ihmiset ristiriitaisina ja vihamielisinä. (Howe 2013, 82–83.) Hoitajan kyvyttömyys suojella ja vastata lapsen tarpeisiin kumpuaa omista vaikeista elämäkokemuksista. Organisoitumaton kiintymyssuhde on yhdistetty mielenterveysongelmiin nuoruus- ja aikuisiässä ja kyseisen kiintymyssuhdemallin siirtymiseen omiin lapsiin. (Payne 2014, 121–122.)

Punamäen (2001) mukaan varhaisessa vuorovaikutussuhteessa opitut sisäiset mallit läheisyydestä, turvasta ja omasta arvosta ovat suhteellisen pysyviä. Niillä on lasta ohjaava vaikutus uusissa tilanteissa ja kehityshaasteissa. (Emt. 175.) Kestilä ym. (2012) täydentää, että varhaiset kokemukset omassa syntymäperheessä vaikuttavat pitkäkestoisesti ihmisen kykyihin, kognitiivisiin taitoihin sekä muihin ominaisuuksiin (Emt. 600). Lapsen tervettä kehitystä ei kuitenkaan vaaranna ihmiselämään kuuluvat pettymykset ja vaikeudet, mutta lapsen on tärkeää saada vanhemman tukea vaikeista kokemuksista selviämiseen. Tällöin lapsi kokee turvallisuutta, kun hän saa osakseen ymmärrystä ja vapautta ilmaista tunnetilojaan. (Sinkkonen & Kalland 2001, 10–11.) Trauma on luonteeltaan vakavampi. Se on tapahtuma tai niiden sarja, joka uhkaa olemassaolon jatkuvuutta tai ihmisen koskemattomuutta ja ylittää sieto- ja käsittelykyvyn. Arvioiden mukaan noin joka neljäs

lapsi kohtaa vakavan trauman ennen aikuisikänsä. Traumoista on tärkeää erottaa kiintymyssuhdetraumat, joissa lapsi joutuu itselleen läheisen aikuisen kuten vanhemman kautta traumatisoiduksi. Kyse voi olla esimerkiksi fyysisestä tai seksuaalisesta kaltoinkohtelusta, lapsen tunteiden toistuvasta mitätöinnistä, kasvatuksen erityisestä ankaruudesta, heitteille jätöstä tai väkivallalla tai hylkäämisellä uhkaamisella. Tällaiseen turvattomaan kiintymyssuhteeseen saattaa liittyä myös tavallista vähemmän ilon ja lohdutuksen kokemuksia. (Sinkkonen & Korhonen 2016, 257.) Traumakokemukset eivät kuulu normaaliin lapsuuteen ja kehitykseen (Punamäki 2001, 184).

Omassa tutkimuksessani onkin mielenkiintoista tarkastella sitä, minkälaisista perhetaustoista sijoitetut lapset tulevat ja minkälaisia vanhemmuustekijöitä on ollut lapsen sijoitusten taustalla. Erityisesti pienempien lasten kohdalla, jotka ovat riippuvaisia vanhemmistaan ja heidän huolenpidostaan, turvattomuutta aiheuttavat vanhemmuustekijät ovat vakavia turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen näkökulmasta. Siksi vanhemmuustekijöiden selvittäminen on myös erittäin tärkeää.

3 SIJOITUS LASTENSUOJELULLISENA INTERVENTIONA

3.1 Sosiaalityöntekijä vanhemmuuden arvioijana

Tämän tutkielman kyselyaineistoon vastanneet henkilöt ovat olleet sijoitettujen lasten asioista vastaavia sosiaalityöntekijöitä. Seuraavaksi syvennyn siihen, miten lastensuojelun sosiaalityöntekijät arvioivat vanhemmuutta, ja sitä milloin perhe-elämään tarvitaan lastensuojelun väliintuloa. Lisäksi tarkastelen sitä, miten vanhemmat kokevat lastensuojelun interventioiden kohdentumisen perheeseen.

Parhaimmillaan perhesuhteet kasvattavat ja kannattelevat mutta ne voivat sisältää myös alistavia ja laiminlyöviä piirteitä. Siksi perhesuhteita myös seurataan, tuetaan ja valvotaan. Institutionalisoituneita käytäntöjä määrittää erityisesti se, mikä on toivottavaa ja tavanomaista perheenjäsenten välisissä suhteissa. Oleellista on toivotun ja ei-toivotun välisen rajan määrittäminen ja tunnistaminen. (Pösö 2008, 93.) Lastensuojelun tulee puuttua perheen tilanteeseen muun muassa silloin, kun vanhempien kyky kasvattajana on lapsen kasvuolosuhteita uhkaavaa tai muilla tavoin lapsen edun vastaista. Toisin sanoen sosiaalityöntekijän tehtävänä on arvioida sitä, kykenevätkö vanhemmat vastaamaan lapsensa tarpeista sekä ohjaamaan vanhempia siinä, miten vanhemmuuden tulisi muuttua ja kuinka nopeasti muutoksen tulisi tapahtua, jotta lapsen kasvuolosuhteet olisivat turvalliset. Tilanteen arvioinnissa sosiaalityöntekijöiden tulee myös arvioida ovatko vanhemmat ylipäätänsä motivoituneita tekemään pysyviä muutoksia omassa käyttäytymisessään (Ward, Brown & Dryden 2014, 13), ja minkälaisia vaikutuksia lapselle on siitä, mikäli vanhemmuudessa ei tapahdu muutosta ja lapsen laiminlyönti jatkuu (Payne 1996, 52–53). Sosiaalityöntekijän päätöksenteossa merkitystä on myös asiakasperheen sosioekonomisella tilanteella kuten köyhyydellä ja asumisolosuhteilla sekä tarvittavilla tukitoimilla ja niiden riittävyydellä, joilla vanhempia saadaan tuettua muutosprosessin läpi (Ward ym. 2014, 13). Sosiaalityöntekijän tekemällä arvioinnilla on merkittävä painoarvo lapsen edun kannalta. Väärä arvio ja riittämättömän tiedon varassa tehdyt päätökset voivat johtaa siihen, että työskentely kohdentuu väärin eikä lapsi tule autetuksi. (Payne 1996, 52–53.)

Arvioinnin punaisena lankana kulkee erityisesti systemaattisuus, jolla tavoitellaan arviointiprosessin läpinäkyvyyttä lapselle ja vanhemmalle (Muukkonen & Tulensalo 2004, 68). Tutkimukset osoittavatkin, että sosiaalityöntekijän on tärkeää huolellisesti selittää vanhemmille ja lapsille arvioinnin tavoitteet ja päämäärät sekä tapaamisten tarkoitukset ja tavat, joilla he osallistuvat

prosessiin ja mitä arvioinnista voi seurata (Dale 2004, 151–154). Sosiaalityöntekijän tulisi siis kertoa asiakasperheelle avoimesti siitä, että hänen tehtävänsä on perheen auttaminen mutta myös perhetilanteen selvittäminen, johon sisältyy viranomaisvaltaa ja siihen kuuluvaa velvollisuutta puuttua perheen asioihin määrättyissä tilanteissa (Trotter 2002, 39). Työn läpinäkyvyydellä on todettu olevan myös myönteisiä vaikutuksia asiakassuhteeseen. Sosiaalityöntekijän avoimuus edesauttaa hyvän yhteistyösuhteen muodostumista asiakkaan kanssa sekä samalla helpottaa asiakkaana olemista, kun taas päinvastaisessa tilanteessa asiakkaalle voi syntyä mielikuva siitä, että sosiaalityöntekijällä on sellaista valtaa, joka ei ole todellisuudessa edes mahdollista. (Wiffin 2010, 47, 49.) Tilanteissa, jossa lapsen sijoitus on välttämätöntä, hyvä asiakassuhde voi helpottaa myös vanhemman päätöksentekoa, jolloin vältytään kalliilta ja psyykkisesti raskaalta oikeuskäsittelyltä (de Boer & Coady 2003, 47).

Hyvän asiakassuhteen muodostumista edesauttaa myös jokaisen perheen yksilöllisyyden, kuten uskonnon ja kulttuuritaustan huomioiminen. Erityisesti vanhemmuuden arvioinnissa arvioinnin laatu on sidoksissa vanhempien osallistumiseen itse arviointiprosessiin. Perheenjäsenten motivointi ja valmistaminen arviointiin on siten aikaa vievää, kun jokainen tulisi huomioida yksilöllisesti. (Horwarth 2010, 62.) Lisäksi asiakastapaamisten määrien on todettu olevan yhteydessä hyvän ja luottamuksellisen suhteen muodostumiseen asiakkaan ja työntekijän välillä (Skrypek, Idzelis & Pecora 2012, 16–17). Kuitenkin Aino Kääriäisen (2006) mukaan lastensuojelun sosiaalityö on painottunut selkeästi vanhempien kanssa tehtyyn työskentelyyn erityisesti asiakkuuden alkuvaiheessa, jolloin lapset ovat jääneet työskentelyssä vähemmälle huomiolle. Erityisesti mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä vähemmän lapsi näkyy lastensuojelun asiakirjoissa. Sen sijaan huostaanoton tullessa kyseeseen, lapset tulevat asiakirjoissa paremmin näkyville, kun heitä kuullaan lakisääteisten ikä- ja kypsyyskriteerien täytyessä. (Emt. 64.) Lasten huomioimiseen työskentelyssä tulisikin kiinnittää enemmän huomiota, sillä lapset mielellään osallistuvat työskentelyyn, mikäli heidät otetaan siihen mukaan (Bardy & Barkman 2001, 200). Myös sijoitusprosessi ja sijoituspaikan etsiminen voi olla helpompaa, kun työntekijä tietää lapsen toiveet ja tuntee lapsen henkilökohtaisesti (Ervast & Tulensalo 2006, 134). Lasten kokemusten kautta on myös mahdollista päästä uuteen yhteyteen lasten vanhempien ja muiden läheisten kanssa sekä estää kielteisen sukupolvi-perimän siirtyminen seuraavalle sukupolvelle (Bardy & Barkman 2001, 204–205).

Huostaanotto ja lastensuojeluinterventioiden tuleminen osaksi perhettä voi kuitenkin herättää vanhemmissa hyvinkin voimakkaita tunteita (Hiltunen 2015, 100–101; Vierula 2016, 272). Schofieldin ym. (2011, 89) laaja, Englannissa, Ruotsissa ja Norjassa toteutettu tutkimus osoitti, että

tunteet olivat läsnä erityisesti lapsensa huostaanoton kokeneiden vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden välillä. Vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden välinen suhde kuvastui tutkimuksessa haastavana, sillä vanhemmat kokivat, että sosiaalityöntekijät eivät ymmärtäneet heidän tilannettaan. Vanhempien mielikuvissa sosiaalityöntekijät kuvastuivat viranomaisina, jotka olivat etäisiä, liian nuoria ja ylikoulutettuja. Sosiaalityöntekijät kokivat puolestaan vanhempien suuttumuksen kohdistuvan heihin ja että vihaiset vanhemmat eivät halunneet sosiaalityöntekijöiden yhteydenottoja. Tutkimus kuitenkin viitoittaa, että vanhempien vihantunteiden takana oli suru lapsen menetyksestä ja tilannetta helpottaisi kokemus siitä, että he tulevat huomioiduksi vanheppina, ja että he saisivat tietoa lapsestaan myös huostaanoton jälkeen. Myös Hiltusen (2015, 100–106) tutkimuksessa kuvastuu huostaan otettujen äitien kokemus siitä, että he kokivat tulleen sivuutetuiksi lapsensa asioissa tai heihin suhtauduttiin holhoavasti. Kuvatessaan menetettyä äitiyttä, lapsensa huostaanoton kokeneet äidit kertoivat, että he eivät saaneet kutsua lastensa huoltopalaveriin, ja että heitä yritettiin sulkea myös muilla tavoin pois lastensa elämästä. Huostaanoton myötä äitien käsitys itsestä vanhempana oli myös muuttunut kielteiseksi: He kuvailivat itseään huonoiksi äideiksi, ongelmallisiksi ja syrjäytyneiksi. Lapsen huostaanotto oli myös johtanut äärimmäiseen epätoivoon. Osa äideistä oli yrittänyt tai harkinnut itsemurhaa lapsensa huostaanoton tapahduttua.

Tutkimukset osoittavat kuitenkin myös myönteisiä kokemuksia lastensuojelun sosiaalityöstä. Johanna Hietamäen (2015, 164) tutkimuksessa suurin osa vanhemmista oli kokenut, että lastensuojelun alkuarviointityöskentely oli muuttanut perheen tilannetta paremmaksi, ja että työskentelyssä oli korostunut asiakkaan osallistuminen ja hyvän suhteen muotoutuminen asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välille. Ervastin ja Tulensalon (2006) tutkimuksessa työntekijät kokivat alkuarvioinnin työmenetelmäksi kehitetyn *Lapsikeskeisen tilannearvioinnin* vähentäneen asiakkaiden pelkoa työskentelyä kohtaan sekä helpottaneen yhteistyötä vanhempien kanssa, vaikka vanhempien motivointi työskentelyyn koettiin edelleen vaikeaksi. Myös asiakasperheiden vanhemmat kokivat työskentelyn ennako-oletuksia myönteisempänä. (Emt. 52, 73, 77.) Lastensuojelun väliintulolla on ollut myös myönteisiä vaikutuksia vanhempien kasvatustyylin muuttumiseen ja erilaisen lähestymistavan löytymiseen kurinpidollisissa asioissa (Harris 2012, 187) sekä siihen, että vanhemmat ovat tiedostettuaan oman käytöksen haitallisen vaikutuksen lapsiin, myös muuttaneet omaa käyttäytymistään konkreettisesti (Corby, Millar & Pope 2008, 11–12). Lisäksi erilaisilla vanhemmuuden tukemiseen kohdistuneilla interventioilla on saatu aikaan myönteisiä tuloksia vanhemmuuteen, vanhempi-lapsi-vuorovaikutukseen ja lasten tilanteen kohentumiseen (mm. Almeida ym. 2012; Hahlweg ym. 2010; Sherr ym. 2014). Kuitenkin

esimerkiksi seurantatutkimuksia on vähäisesti esimerkiksi huostaan otettujen lasten vanhempien vanhemmuuden tukemiseen kohdistuneista interventioista. Norjalainen seurantatutkimus osoittaa kuitenkin rohkaisevia tuloksia siitä, että vanhemmuuden tukemiseen suunnattu kurssi huostaan otettujen lasten vanhemmille lisäsi vanhempien uskoa muutoksen mahdollisuudesta. (Angel 2016, 1029, 1033.)

3.2 Avohuolto, kiireellinen sijoitus ja huostaanotto

Lastensuojeluasiakkuus alkaa siinä vaiheessa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi vaarantaa itse käyttäytymisellään omaa terveyttään ja kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös sellaisessa tilanteessa, kun ”lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi tai kun lapselle tai hänen perheelleen muutoin annetaan tässä laissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.” (Lastensuojelulaki 2007/417, 27 §.)

Lastensuojelutarpeen kriteerien täytyessä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä viipymättä järjestämään avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen kehitystä mutta myös tukea vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä. Avohuollon tukitoimia järjestetään mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä asianosaisten kanssa. Avohuollon tukitoimia voidaan kuitenkin järjestää vain vapaaehtoisuuden pohjalta. Avohuollon palvelut ja tukitoimet voidaan suunnata pelkästään lapseen tai vanhempiin kohdistuvina tai koko perheen palveluina ja tukitoimina. (Räty 2015, 313.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia ovat muun muassa lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittäminen, lapsen taloudelliseen tilanteeseen, koulunkäyntiin, ammatin ja asunnon hankintaan, työhön sijoittumiseen, harrastuksiin, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen liittyvä tuki, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö, perhekuntoutus ja muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet. Laissa myös korostetaan, että ”lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut ja lasten päivähoido on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista

vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa.” (Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §.)

Suomen lastensuojelujärjestelmän mukaan lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle kolmella eri viranomaispäätöksellä: avohuollon tukitoimena, kiireellisenä sijoituksena tai huostaanoton myötä. Kiireellinen sijoitus on interventio, joka paikantuu avohuollon sijoituksen ja huostaanoton välimaastoon, jolloin lapsi sijoitetaan väliaikaisesti kodin ulkopuolelle. Sosiaalihuoltolain uudistuksen seurauksena kiireellisen sijoituksen kriteerit lähentyivät huostaanoton kriteerejä. Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti vain, jos huostaanoton kriteerit täyttyvät ja lapsi on välittömässä vaarassa tai sijoituksen aikana on tarvetta rajoituksiin kuten yhteydenpidon tai liikkumisvapauden rajoittamiseen. Kiireellisen sijoituksen sijaan lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena tai käyttää muita avohuollon tukitoimia. Avohuollon sijoituksen edellytyksenä on, että sen tulee olla lapsen edun mukainen ja asianosaiset suostuvat siihen. (Lamponen 2016, 127.) Mikäli saman lapsen osalta ilmenee toistuvaa tarvetta avohuollon sijoitukseen, sosiaalityöntekijän tulee ryhtyä arvioimaan huostaanoton edellytyksiä. Avohuollon sijoitukselle ei ole laissa määritelty enimmäismääräaika. (Räty 2015, 340.)

Huolimatta kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton kriteerien yhtäläisyydestä, kiireelliseen sijoitukseen liittyvää päätöksentekoa voidaan kuitenkin luonnehtia jokseenkin erilaiseksi huostaanottopäätökseen verrattuna. Kiireellinen sijoitus vaatii akuuttia tilanearvioita ja välitöntä puuttumista ja päätöksenteolla on kiire lapsen välittömän ja vakavan vaaran johdosta. Toisin sanoen kiireelliseen sijoitukseen ei liity valmisteltu päätöksenteko kuten huostaanottopäätöksessä. Kiireellisen sijoituspäätöksen jälkeen sosiaalityöntekijän tulee selvittää laajemmin lapsen tilannetta, arvioida palveluiden tarve sekä tarvittaessa hänen tulee aloittaa huostaanoton valmistelu. Kiireellinen sijoitus kestää 30 vuorokautta ja sitä voidaan tarvittaessa jatkaa 30 vuorokaudella. (Lamponen 2016, 127–128.)

Kiireellinen sijoitus voi toimia askeleena kohti huostaanottoa (Lamponen 2016, 126). Kiireellistä sijoituspäätöstä ei voida kuitenkaan perustella sillä, että huostaanotto edellyttää sitä tai että huostaanoton valmistelu olisi ”helpompaa” kiireellisen sijoituspäätöksen avulla. Lapsen kiireellisen sijoituspäätöksen aikana sosiaalihuollosta vastaava toimielin päättää lapsen asioista sijoituksen aikana. Päätösvallan laajuus on riippuvainen sijoituksen tarkoituksesta. Käytännössä päätösvalta koskettaa olinpaikasta päättämistä ja terveydenhuollon toimenpiteiden suorittamista. Kiireellisen sijoituksen ajaksi lapsi voidaan sijoittaa sijaishuoltoon laitokseen, perhehoitoon, läheisen sukulaisen

luokse, terveydenhuollon laitokseen tai muuhun toimintayksikköön. Sijoituspaikan valinnassa tulee huomioida lapsen etu ja perusteet, joilla kiireellinen sijoituspäätös on tehty. Kiireellisen sijoituksen aikana lapsen asioista tulee neuvotella yhteistoiminnassa huoltajien ja vanhempien kanssa. (Räty 344–345, 347, 355.)

Huostaanotto on luonteeltaan vaativa ja ristiriitainen lastensuojelullinen väliintulo, joka puuttuu yksilöiden oikeuksiin, perhesuhteisiin ja identiteettiin (Pösö 2016, 28). Lapsen näkökulmasta huostaanottoon liittyy erityisesti lupaus paremmasta elämästä, mikä toteutuu tai jää toteutumatta paljolti sen pohjalta, millaisia sijaishuoltopaikan käytännöt ja kohtaamiset ovat lapsen kanssa (Laakso 2016, 187). Huostaanotto onkin yhteiskunnan viimesijainen keino turvata lapselle huolenpito, hoito ja kasvatustilanteissa, joissa vanhempia ei ole, tai he eivät erilaisista syistä johtuen halua tai kykene huolehtimaan lapsestaan yhteiskunnan asettamien normien mukaisesti (Pösö 2016, 8).

Lastensuojelulain (417/2007, 40 §) mukaan huostaanoton kriteerit täyttyvät mikäli puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihkeitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain siinä tapauksessa, jos avohuollon tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Huostaanoton kriteerit painottavat siten arviota ja harkintaa lapsen tilanteesta vanhemmuuden ja lapsen oman toiminnan näkökulmasta, tarvittavasta ja annetusta tuesta ja huostaanottoa seuraavan sijaishuollon luonteesta. Itse huostaanoton valmistelu edellyttää kahden sosiaalityöntekijän yhteistä harkintaa, jota täydennetään moniammatillisella asiantuntemuksella. Huostaanoton valmistelussa ja siihen liittyvässä päätöksenteossa on monenlaisia vaiheita, joissa tulee huomioida muun muassa näytön ja argumenttien tarkka kirjaaminen ja avoimuus asianosaisille, lapsen osallisuuden ja lähipiirin kuuleminen sekä kuulemistilanteen järjestäminen ja dokumentointi. (Pösö 2016, 15–16.)

Huostaanotto voi perustua joko vapaaehtoisuuteen tai paktoon. Tahdonvastaisesta huostaanotosta on kyse silloin, kun huoltaja ja 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustavat huostaanottoa. Päinvastaisessa tapauksessa on kyse vapaaehtoisesta huostaanotosta. Asianosaisten suhtautumisella huostaanottoon on merkitystä päätöksentekomenettelyn kannalta. Kun kyse on vapaaehtoisesta huostaanotosta,

johtava sosiaalityöntekijä tai hänen määräämänsä viranhaltija tekee asiasta päätöksen. Tahdonvastaisesta huostaanotosta päättää puolestaan hallinto-oikeus. Suurin osa huostaanottopäätöksistä perustuu kuitenkin vapaaehtoisuuteen. (Huhtanen 2016, 35, 51.) Annina Myllärniemen (2006, 8) mukaan erityisesti nuorten kohdalla huostaanoton kynnystä madaltaa se, että vanhemmat toivovat yhä useammin huostaanottoa.

Huostaanotto on kuitenkin lähtökohtaisesti väliaikainen ratkaisu, jolloin pyrkimyksenä on huostassapidon tarpeen loppuminen ja perheen jälleenyhdistäminen. Käytännössä sijoitukset kestävät kuitenkin useita vuosia, jopa varhaislapsuudesta täysi-ikäisyyteen asti. Koska huostaanotto ei ole luonteeltaan pysyvä, se vaatii säännöllistä huostassapidon tarpeen arviointia sekä myös sen purkamisen mahdollisuutta. Tämä huostassapidon väliaikaisuuden luonne kuvastaa ihmisen muutosmahdollisuutta ja lastensuojelun optimismista. Vanhemmuuteen liittyviä haastavia ongelmia ei haluta nähdä pysyvinä, vaan tilanteen korjaaminen nähdään mahdollisena. (Pösö 2016, 20, 25.) Huostaan otetun lapsen vanhemmille laaditaankin vanhemmuutta koskeva asiakassuunnitelma, joka tehdään yhteistyössä muun sosiaalihuollon kanssa. Vanhemmille voidaan myös laatia palvelusuunnitelma muussa sosiaalihuollossa. Vanhemmuutta tukevassa asiakassuunnitelmassa tai palvelusuunnitelmassa on huomioitava sosiaalityöntekijän arvio niistä välttämättömistä palveluista, jotka ovat välttämättömiä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta. (Räty 2015, 322.)

3.3 Vanhemmuus lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen taustalla

Tässä luvussa luon tutkimuskatsauksen tämän tutkielman rajauksen mukaisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten taustoihin sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla vanhemmuuden ja perhe-taustan näkökulmasta. Tämän rajauksen perusteella jätän tarkastelun ulkopuolelle ne sijoitukseen liittyvät tekijät, jotka liittyvät esimerkiksi lapsen omaan käytökseen.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä voidaan havaita huono-osaisuuden kasaantuminen jo sikiöaikana ja syntymähetkellä. Kallandin ym. (2006, 1041–1042) syntymä- ja lastensuojelurekisteriin pohjautuva tutkimus selvitti äidin taustan ja vastasyntyneen vauvan terveyden yhteyttä lapsen myöhempään huostaanottoon. Tutkimus osoitti, että varhaislapsuudessa huostaan otetut lapset olivat syntyessään pienipainoisempia ja lyhyempiä, ja heillä oli enemmän terveysongelmia jo syntyessään verrattuna muihin lapsiin. Näiden lasten äideistä teini-äitien määrä oli nelinkertainen ja yksinhuoltajaäitien kaksinkertainen. Sijoitettujen lasten äideistä yli puolet oli

tupakoinut raskauden aikana, kun taas kaikkien synnyttäjien joukossa tupakoivia äitejä oli noin kuudennes. Erityisesti äidin raskauden aikainen tupakointi, alle 20-vuoden ikä lapsen syntymähetkellä sekä äidin naimattomuus todentui tutkimuksessa huostaanoton riskitekijäksi. Myös Sarkolan ym. (2007, 1571, 1573) rekisteripohjainen tutkimus, jossa oli mukana 526 raskaana olevaa äitiä, osoitti, että useiden riskitekijöiden kasaantuminen oli yhteydessä suureen riskiin tulla sijoitetuksi kodin ulkopuolelle. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat äidit, joilla oli vakavia alkoholi- ja päihdeongelmia. Lapsen sijoittamisen todettiin olevan yhteydessä äidin raskaudenaikaiseen tupakointiin, päihteiden käyttöön, synnytysten määrään, äidin omaan lastensuojeluhistoriaan, sekä äidin matalaan koulutustasoon ja työttömyyteen.

Brittiläisessä, 2500 lasta kokevassa tutkimuksessa havaittiin, että yksinhuoltajaperhe oli voimakkain yksittäinen sijoituksen riskitekijä. Verrattuna molempien vanhempien kanssa asuviin lapsiin, yksinhuoltajaperheiden lapsilla oli kahdeksankertainen riski joutua kodin ulkopuolelle sijoitetuksi. Lisäksi äidin alle 21 vuoden ikä, perheen vuokra-asuminen sekä ahdas asuminen olivat yhteydessä lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamiseen. (Bebbington & Miles 1989, 349, 354–355.) Myös laajassa ruotsalaisessa kohorttitutkimuksessa havaittiin yksinhuoltajuus ja äidin matala sosioekonominen asema, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä etuuksien varassa eläminen sijoituksen riskiä lisääviksi tekijöiksi (Franzén ym. 2008, 1049). Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Kestilän ym. (2012, 34, 46–48) tutkimuksessa, jonka mukaan merkittävimpiä väestötasoisia kodin ulkopuolelle sijoittamista ennustavia tekijöitä olivat vanhempien kouluttamattomuus, äidin mielenterveyden ongelmat, äidin yksinhuoltajuus lapsen syntymän hetkellä sekä perheen taloudelliset vaikeudet. Tutkimusta voidaan pitää merkittävänä, sillä siinä seurattiin kaikkia Suomessa vuonna 1987 syntyneitä lapsia ja tarkasteltiin kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten perheeseen ja elinympäristöön liittyviä tekijöitä suhteessa verrokkiryhmään.

Myös kasvatukseen liittyvät tekijät ovat nousseet esille huostaanoton taustalla. Bolenin, McWayn ja Schleenin (2008, 341, 351) tutkimuksessa lapsen huostaanoton uhan alla elävät vanhemmat kokivat keinottomuutta erityisesti kasvatukseen liittyvissä asioissa ja siinä, miten lasta tulisi ojentaa. Myllärniemen (2006, 72) tutkimuksessa kasvatusvaikeudet nousivat esille erityisesti 13–17-vuotiaiden lasten huostaanoton taustalla. Tarja Hiltusen (2015, 11, 74, 98) kasvatustieteellinen väitöstutkimus puolestaan osoitti, että isien kasvatusvastuu huostaan otettujen lasten perheissä oli hyvin vähäistä. Hiltunen haastatteli tutkimuksessaan 19 äitiä, jotka olivat kokeneet lapsensa huostaanoton. Isien kasvatusvastuu jäi vähäiseksi muun muassa siksi, että äidit rajoittivat isien toimintaa ja heidän oma-aloitteisuuttaan suhteessa lapsiinsa, koska he eivät hyväksyneet isien tapoja

kasvattaa lapsia mutta isät saattoivat tilaisuuden tullessa myös vetäytyä vastuusta ja tyytyä passiiviseen rooliin. Isien rooli lastensa elämässä kuvastuikin hauraana, sillä heidän yhteytensä lapsiin katkesi lähes kokonaan huostaanoton myötä. Äidin kasvatustyylin haaste liittyi puolestaan siihen, että huostaan otettujen lasten äidit kokivat vaikeaksi asettaa lapsille rajoja ja pitää niistä kiinni. Vaikka äidit tiedostivat rajojen asettamisen tärkeyden, he kokivat niiden asettamisesta syyllisyyttä. Erityisesti äidit kokivat riittämättömyyttä ja epävarmuutta siinä, kuinka ja missä tilanteissa lapsille tulisi asettaa rajoja ja tulisiko heidän olla lapsen kanssa jämäkempiä vai sallivampia. Toisin sanoen äitien oli vaikeata ottaa aikuisen roolia suhteessa lapsiinsa.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten taustalla on tutkimuksissa kuvastunut myös vanhempien heikko sosioekonominen asema. Saarikallio-Torpin ym. (2010, 257) tutkimuksessa suurin osa kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista oli työttömien ja erilaisista etuuksista riippuvaisten vanhempien lapsia. Myös Hiitolan (2008, 24) tutkimus osoittaa, että huostaan otettujen lasten vanhempien työmarkkina-asema eroaa selkeästi väestön keskimääräisestä, sillä verrokkiväestön 0–17-vuotiaiden lasten isien työllisyysaste oli hieman yli 90 prosenttia ja äitien 75 prosenttia, kun taas huostaan otettujen lasten äideistä noin kolmannes ja isistä noin puolet oli vakituisesti töissä. On kuitenkin huomattava, että äitien työtilanteesta tiedettiin 82 prosentissa tapauksessa ja isistä vain 58 prosentissa tapauksessa. Myös tanskalaisessa tutkimuksessa kodin ulkopuolelle sijoittamisen taustatekijöitä olivat äidin työttömyys ja työkyvyttömyyseläke, toimeentulotuen varassa eläminen, rikkinäinen perhetausta sekä rikollisoikeudellinen tuomio. Isien vastaavilla piirteillä ei ollut samanlaista vaikutusta lapsen sijoituksen riskitekijänä. (Ejrnæs, Ejrnæs & Frederiksen 2011, 38). Hiltusen (2015, 94) tutkimuksessa kuvastuikin äitiyden vahva rooli huostaanottoon liittyvissä asioissa. Äitien lapsuuden, nuoruuden ja varhaisaikuisuuden haavoittavat kokemukset heijastuivat äitiyteen. Toisin sanoen äidit olivat olleet jo haavoittuneita paljon ennen äidiksi tuloaan siten, että he olivat sopeutuneet väkivaltaan, heillä oli masennusoireita, itsemurhayrityksiä ja he käyttivät päihteitä.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempien mielenterveys onkin noussut yhdeksi keskeiseksi sijoitusta lisääväksi riskitekijäksi. Saarikallio-Torpin ym. (2010, 259) tutkimuksessa sijoitettujen lasten vanhempien terveydentila ilmeni muuta väestöä heikompana, ja he olivat selvästi useammin työkyvyttömyyseläkkeellä kuin verrokkiväestö. Työkyvyttömyyseläkkeen peruste oli useimmiten mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt. Myös Egelundin ja Laustenin (2009, 160) tutkimus osoittaa, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhemmilla oli verrokkiväestöön verrattuna enemmän mielenterveyden ongelmia. Äideistä vajaa puolella ja isistä reilulla

neljänneksellä oli jokin kansainvälisen ICD-10 -luokituksen mukainen psykiatrinen diagnoosi, kun taas verrokkiväestössä äitien kohdalla luku oli seitsemän prosenttia ja isillä kuusi prosenttia. Diana Englishin ym. (2015, 63) tutkimus nostaakin esille sen, että vanhemman mielenterveysongelmat, lapsen emotionaalinen laiminlyönti sekä aikaisempi lastensuojelutausta lisäsivät lapsen riskiä joutua kodin ulkopuolelle sijoitetuksi.

Tutkimuksissa nousee siis hyvin vahvasti esille useiden ongelmien kasaantuminen sijoitusten taustatekijöinä. Myös Johanna Hiitolan (2015, 18, 22, 87) hallinto-oikeuksien huostaanottodokumentteihin pohjautuvassa väitöstutkimuksessa vanhemmuuteen liittyvät ongelmakategoriat ilmenivät usein samanaikaisesti. Vanhempien käytös saattoi olla väkivaltaista, heidän kuvailtiin käyttävän alkoholia ja kieltäytyvän avohuollon tuesta. Myös Annina Myllärniemen (2006, 8, 66–72, 76) pääkaupunkiseudun kuntia koskevassa lomake- ja haastattelututkimuksessa monien ongelmien kasaantuminen, perheen elinolot ja vanhemmuuteen liittyvät tekijät nousivat suurimmaksi huostaanottoon liittyviksi perusteiksi. Perheiden moniongelmaisuutta kuvasti se, että huostaan otetuilla lapsilla oli keskimäärin 6,4 sellaista riskitekijää kasvuoloissa, jotka vaikuttivat lapsen sijaishuollon tarpeeseen. Erityisesti vanhempien kyky vastata lapsen tarpeisiin, kasvatuskysymyksiin liittyvät vaikeudet, vanhempien päihteiden käyttö sekä vuorovaikutukseen liittyvät vaikeudet nousivat esille sijoitukseen liittyvinä taustatekijöinä. Jopa kahdella kolmesta niistä alle 12-vuotiaista, joiden huostaanoton syynä oli vanhempien kyvyttömyys vastata lapsen tarpeisiin, toisena perusteena huostaanotolle ilmeni myös vanhemman päihdeongelma. Toisin sanoen nämä kaksi tekijää esiintyivät usein yhdessä pienempien huostaan otettujen lasten kohdalla. Se, että näiden tekijöiden yhteisvaikutus johtaa usein huostaanottoon, kertoo siitä, että vanhemman päihteidenkäyttö on vahingollista lapsen turvallisen kiintymyssuhteen ja muun kokonaiskehityksen näkökulmasta.

Huostaanottojen taustalla voidaan havaita myös vanhempien sukupuolen mukaan erilaisia ongelmakategorioita. Hiitola (2015, 91) havaitsi, että sosiaalityön ja oikeuden teksteissä äidit kuvastuivat kyvyttöminä, väsyneinä ja alkoholi- ja mielenterveysongelmaisina ja isät väkivaltaisina ja alkoholiongelmaisina vanhempina. Isien ongelmat eivät kuitenkaan määrittäneet lastensuojelullisiksi huoliksi yhtä usein kuin äitien ongelmat. Äitejä saatettiin kuvata myös suhteessa isien ongelmiin ja isän käyttäytyminen saatettiin kuvata myös äidin epäonnistumisena. Isien vanhemmuutta ei kuitenkaan kuvailtu vastaavalla tavalla suhteessa äiteihin. Myös Myllärniemen (2006, 71–72) tutkimus osoittaa vanhemmuuteen kohdistuvien ongelmien sukupuolittuneisuutta, sillä huostaanottoperusteissa valtaosa maininnoista koski äitejä. Hiitolan

(2015, 93) mukaan tämä kertoo äitien ja isien erilaisesta vastuusta perheiden ongelmista, sillä perheen kriisitilanteessa äitiyden merkitys ja vastuu lapsesta korostuu. Myllärniemen (2006, 71–72) mukaan äitiyden ongelmien korostuminen voi johtua yksinhuoltajaäitien suuresta määrästä aineistossa mutta myös siitä, että äitien jaksaminen ja kyvykkyys on lastensuojeluperheissä voimavara, jonka ehtyminen johtaa lopulta huostaanottoon. Hiitolan (2015, 93) tutkimuksessa ongelmakategoriat jakautuivat ydinperheiden kohdalla kuitenkin vastaavanlaisesti kuin koko aineistossa, jossa oli myös runsaasti yksinhuoltajaäitejä. Vanhemmuuteen liittyvien ongelmien sukupuolittuneisuutta kuvastaa myös se, että Tarja Vierulan (2016, 272) tutkimuksessa huostaanotettujen lasten vanhemmat itse yhdistivät vanhemmuuden arvioinnin juuri äitiyden arviointiin.

Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että sijoittamisen riskin voimakkuus vaihtelee lapsen sijoitusiän mukaan siten, että perhetekijöiden vaikutus pieneni lapsen iän kasvaessa. Voimakkain yhteys perhetekijöiden ja sijoituksen välillä oli pienten 0–6-vuotiaiden lasten kohdalla. (Kestilä ym. 2012, 48.) Myös Hiitolan (2008) ja Myllärniemen (2006) tutkimukset ovat osoittaneet, että pienten lasten huostaanottojen syyt eroavat teini-ikäisten huostaanotoista. Teini-ikäisten huostaanoton perusteena on usein käytöshäiriöitä, mielenterveys- ja päihdeongelmia, koulukäyntivaikeuksia ja rikollisuutta, kun taas pienten lasten huostaanoton perusteena on useimmiten vanhemmuuteen liittyvät tekijät. Myös ruotsalaistutkimuksessa havaittiin, että lasten iällä on vaikutusta sijoitukseen liittyvissä riskitekijöissä siten, että 0–6-vuotiaiden lasten sijoituksen taustalla oli voimakkaasti läsnä vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, heikko toimeentulo ja matala sosioekonominen asema sijoituksen taustatekijänä (Franzén ym. 2008, 1049).

Tutkimuskatsaus osoittaa, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lähtökohdissa on hyvin monisyisiä vanhemmuuteen liittyviä pulmia, joilla on kauaskantoisia vaikutuksia aikuisikään asti. Tämä lapsuudessa koettu huono-osaisuus näkyy tutkimusten mukaan nuoruudessa ja aikuisuudessa matalampana koulutustasona (Heino & Johnson 2010; Kestilä ym. 2012), muuta nuorta väestöä suurempana riskinä teinivanhemmuuteen (Kestilä ym. 2012; Vinnerljung ym. 2007), ennenaikaiseen kuolemaan ja itsemurhaan (Vinnerljung & Ribe 2001), sairastua mielenterveysongelmiin sekä ajautua rikolliseen käyttäytymiseen (Kestilä ym. 2012). Tutkimuksissa on saatu myös näyttöä huostaanottojen periytyvyydellä: lapsena huostaanoton kokeneiden vanhempien lapsilla on selkeästi suurempi riski tulla kodin ulkopuolelle sijoitetuksi varhaislapsuudessa verrattuna verrokkiväestöön (Dworsky 2015; Egelund & Lausten 2009). Vanhemmuustaidot voivat siis siirtyä seuraavaan sukupolveen. Tällöin lapsena kaltoin kohdelluksi

tullut vanhempi toistaa joko tietoisesti tai tiedostamattaan omien vanhempiensa toimintaa oman lapsensa kohdalla. (Mertz & Andersen 2016).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA MENETELMÄT

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani aiheena on vanhemmuus lapsen sijoituksen taustatekijänä. Aihe on yhteiskunnallisesti tärkeä, sillä viimeisten vuosikymmenien aikana sijoitusten ja huostaanottojen määrä on lisääntynyt maassamme merkittävästi (Lastensuojelu 2015, 1). Tässä tutkielmassa kohdennan tarkastelun päiväkotij- ja alakouluikäisten lasten vanhempien vanhemmuuteen. Tavoitteenani on selvittää lasten perhetaustoja ja sijoitusten taustalla olevia vanhemmuustekijöitä. Erityisenä mielenkiinnon kohteena haluan selvittää myös äidin työmarkkina-aseman yhteyttä äidin vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin, sillä nähdäkseni aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu. Lisäksi pyrin selvittämään sitä, eroaako vanhemmuus päiväkotij-ikäisten ja alakouluikäisten lasten sijoitusten taustalla.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Minkälainen perhetausta on kodin ulkopuolelle sijoitetuilla 0–12-vuotiailla lapsilla?
2. Minkälaisia vanhemmuustekijöitä on lasten sijoitustilanteiden taustalla?
3. Miten äidin työmarkkina-asema on yhteydessä vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin?
4. Miten vanhemmuus eroaa 0–6-vuotiaiden ja 7–12-vuotiaiden lasten sijoitusten taustalla?

Tutkielman avulla saadaan tietoa niiden vanhempien vanhemmuudesta, jotka ovat kohdanneet lastensuojelun väliintulon ja lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen. Lapsiperheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille tieto on tärkeää kolmesta eri suunnasta. Ensiksikin tieto tarjoaa viitekehystä ottaa puheeksi niitä haasteita, joita vanhemmuudessa voi olla läsnä. Toiseksi tieto tukee ammattilaisen työtä siinä, minkälaisia tekijöitä hänen tulee ottaa huomioon perheen tilannetta arvioitaessa. Kolmanneksi tiedon avulla voidaan paremmin kohdentaa tukitoimia vanhemmuuden tukemiseen.

4.2 Tutkimusaineisto ja vastaajien kuvaus

Tämän tutkielman aineisto koostuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttaman Huostaanoton taustat ja syyt, palvelupolut ja kustannukset (HuosTa)- hankkeen lapsikohtaisesta kyselyaineistosta, joka on kerätty yhteistyökuntien sosiaalityöntekijöiltä Webropol-alustalla.

HuosTa-hankkeen yhteistyökunnat olivat Espoo, Riihimäki, Hämeenlinna, Porin yhteistoiminta-alue, Seinäjoki, Tampere, perusturvakuntayhtymä Karviainen ja Kerava. (Heino ym. 2016, 3, 34.)

Tämän tutkielman toteuttaminen eteni käytännössä siten, että laadin tutkimussuunnitelman, jolla pyysin saada THL:ltä käyttöni HuosTa-hankkeen lapsikohtaista kyselyaineistoa. Saamani palautteen avulla tarkensin tutkimussuunnitelmaa, jonka jälkeen tutkimussuunnitelmani hyväksyttiin. Tämän jälkeen allekirjoitin THL:n kanssa sopimuksen vierailevan tutkijan statuksella toimimisesta ja vaitiolosopimuksen. Sopimusten allekirjoittamisen myötä sain muistitikulle tallennetun tutkimusaineiston haltuuni. Tutkimusaineisto on luonteeltaan kvantitatiivinen, ja se sisältää pääosin monivalintakysymyksiä. (Liite 1).

Tässä tutkielmassa tarkastelen kyselylomakkeen vanhemmuuteen liittyviä teemoja. Kyselyaineisto sisältää tiedot lapsista, jotka sijoitettiin kodin ulkopuolelle ajanjaksolla 1.11.2014–31.5.2015. Lisäksi tietoa kerättiin myös sellaisista lapsista, joiden kohdalla huostaanottoa tai sijoitusta harkittiin, mutta joiden kohdalla löydettiin toinen ratkaisu. Aineistonkeruun ajoittuminen vaihteli tutkimuskunnissa. Osa kunnista toteutti pääsääntöisesti aineistonkeruun reaaliaikaisesti mutta joissakin kunnissa aineiston kokoaminen tapahtui pääasiassa jälkikäteen. Kysely oli auki koko tutkimusajan ja aineistoa oli mahdollista tallettaa tapauskohtaisesti yksittäin tai tehdä sitä erissä. (Heino ym. 2016, 42.)

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää vanhemmuuden yhteyksiä lasten kodin ulkopuolelle sijoittamiseen. Koko tutkimusaineisto sisältää sosiaalityöntekijöiden kuvaukset 410 lapsesta, joista tähän tutkielmaan valikoitui kuvaukset 202 lapsesta ikäryhmästä 0–12-vuotiaat. Tämän rajauksen perustelen sillä, että aikaisemmissa tutkimuksissa teini-ikäisten huostaanotot on todettu olevan yhteydessä enemmän nuoren omaan käyttäytymiseen, kun taas pienempien lasten huostaanottojen on todettu liittyvän enemmän vanhemmuuden piirteisiin (ks. Kestilä ym. 2012; Myllärniemi 2006). Myllärniemen (2006, 9) mukaan tavallisin alle 12-vuotiaiden huostaanottoon liittyvä syy on vanhempien päihteiden käyttö.

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli sijoitetun lapsen vakituisia vastuusosiaalityöntekijöitä, vastuusosiaalityöntekijän sijaisia sekä johtavia sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia tai muussa virassa toimivia. (Taulukko 1). Suurin osa vastuusosiaalityöntekijöistä oli tuntenut sijoitetun lapsen vain lyhyen aikaa. Vastuusosiaalityöntekijöistä alle vuoden ajan lapsen oli tuntenut noin puolet (55 %), yhden vuoden noin viidennes (21,8 %) ja kaksi vuotta noin kymmenes (9,9 %). Tätä useamman vuoden lapsen oli tuntenut vain muutamia prosentteja vastuusosiaalityöntekijöistä. Heinon ym.

(2016, 48) tutkimusraportin tavoin päädyn käyttämään vastaajista jatkossa nimitystä sosiaalityöntekijät.

Taulukko 1. Lapsikohtaisen kyselyaineiston vastaajien ammattiryhmät

Ammattiasema	%
Vakituinen vastuusosiaalityöntekijä	52,5
Vastuusosiaalityöntekijän sijainen	43,1
Johtava sosiaalityöntekijä	2,5
Sosiaaliohjaajia	0,5
Muu työtehtävä (esim. sosiaalipäivystäjän roolissa täytetty)	0,5
Yhteensä	100

4.3 Aineiston analyysi

Tutkimusaineisto oli valmiiksi syötetty SPSS-tilastointiohjelmaan, jonka pohjalta olen analysoinut aineistoa versiolla IBM SPSS 24. Asetettujen tutkimuskysymysten mukaisesti valitsin kyselylomakkeesta vanhemmuutta eri tavoin kartoittavia alueita. (Liite 1). Tämän viitekehyksen mukaisesti valitsin kyselylomakkeesta analysoinnin kohteeksi seuraavat muuttujat, joiden valintaa perustelen seuraavaksi. *Lapsen syntymävuosi ja sukupuoli* ovat oleellinen iän toimiessa aineiston rajauksen ja sukupuoli aineiston kuvailun välineenä. *Lapsen perhetaustan, asumisen ja lähiympäristön* kuvailun kautta tarkoituksena oli lähestyä ja tarkastella aineiston lasten vanhemmuussuhdetta ja perhetaustoja, jotka ovat oleellisia aineiston kuvailun näkökulmasta. Vanhempien taustojen kartoittamiseen tarvittiin tietoa *perheen sosioekonomisesta asemasta, koulutustaustasta ja perheen taloudellisesta tilanteesta ja toimeentulosta*.

Aineiston tarkempaa analyysiä varten lähdin kartoittamaan sijoitustilanteen taustalla olevia tekijöitä. Tällöin analyysiin valikoitui *vanhempiin ja kasvatukseen liittyvät tekijät*, joka koostuu kolmesta kyselylomakkeen osa-alueesta: *vanhemmuuteen liittyvät asiat, vanhempien ongelmalliseen käyttäytymiseen liittyvät asiat, vanhemmuuteen / kasvatustyyliin liittyvät asiat*. Lisäksi valitsin analysoitavaksi myös *sosioekonomiset ja ympäristötekijät*. Tämän valinnan perustelen sillä, että kyseiseen osa-alueeseen kuuluvat asiat linkittyvät vanhemmuuden teemaan. Lisäksi olen muokannut olemassa olevia muuttujia vastaamaan paremmin menetelmän, tutkimusongelman ja tarkasteltavan ilmiön vaatimaan muotoon (ks. Jokivuori & Hietala 2007, 9–10).

Heinon ym. (2016, 51) tutkimusraportin mukaisesti, päädyin raportoimaan tutkimustulokset koko aineiston osalta, vaikka aineistossa on pieni joukko lapsia, joiden sijoitukselta vältyttiin. Tämän perustelen Heinon ym. tavoin sillä, että jokainen lapsi oli sijoitustilanteessa. Sijoitukselta vältyneiden lasten kohdalla sijoitusta oli harkittu vakavasti, huostaanotosta oli puhuttu lapsen ja perheen kanssa ja selvitys lapsen sijoituksen tarpeesta oli tehty. Lapsen kohdalla löydettiin kuitenkin toinen ratkaisu. Arvioin Heinon ym. tavoin, että tämän pienen joukon mukaanotto ei vinouta tutkimustuloksia merkittävästi. Lisäksi Tolosen (2016, 58, 63) samasta tutkimusaineistosta tehty pro gradu –tutkielma osoittaa, että osalla lapsista sijoitukselta oli vältytty vain toistaiseksi. Joillakin lapsista tilannetta kannateltiin avohuollon tukitoimien avulla, osalle ei ollut vielä löytynyt sopivaa sijoituspaikkaa ja osa oli kieltäytynyt palveluista, mutta kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton kriteerit eivät olleet vielä täyttyneet. Osalla lapsista sijoitus oli taas vältetty muun muassa intensiivisen tuen tai muun perheen ja läheisten avulla.

Aineiston analyysin aloitin osittamalla koko aineiston tutkielmani rajauksen mukaisesti, jolloin sain SPSS-havaintomatriisiin tiedot tutkielmani kohderyhmästä 0–12-vuotiaista. Tämän jälkeen vastasin ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen kuvaavalla tasolla. Vanhemmuutta ja kasvatustyyliä kuvaavista muuttujista olisi voinut muodostaa myös summamuuttujan, jolloin aineistoa olisi saanut tiivistettyä (ks. Tähtinen ym. 2011, 48). Päädyin tarkastelemaan vanhemmuutta ja kasvatustyyliä kuvaavia muuttujia kuitenkin erillisinä muuttujina, koska summamuuttujan muodostamisen myötä olisin myös menettänyt merkittävän määrän yksityiskohtaista informaatiota sijoitettujen lasten vanhempien vanhemmuudesta ja kasvatustyylistä (ks. Tähtinen ym. 2011, 48). Kolmanteen tutkimuskysymykseen, jossa tarkastelin äidin työmarkkina-aseman yhteyttä vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin, vastasin ristiintaulukoinnin ja khiin neliö -testin (Chi-Square -test, χ^2) avulla.¹

Aineiston yleisen kuvailun jälkeen lähdin tarkastelemaan muuttujien normaalijakautuneisuutta, koska tilastollisessa tutkimuksessa jakaumien normalisuus on edellytys useiden eri menetelmien käytölle. Tarkastelin jakaumien normalisuutta silmämääräisesti ja Kolmogorov-Smirnovin testillä. Tällöin nollahypoteesina on, että muuttuja on normaalisti jakautunut. Pienet merkitsevyystasot (alle 0,05) aiheuttavat nollahypoteesin hylkäämisen. Tällöin jakauma poikkeaa normaalista. (Heikkilä 2008, 235). Kolmogorov-Smirnovin testin mukaan tutkimuskysymysten kannalta merkittävät

---

¹ Isän työmarkkina-aseman ja vanhemmuuden ja kasvatustyylin välisen yhteyden jätin tutkimuskysymysten ulkopuolelle, koska ristiintaulukoinnin ehdot eivät täyttyneet, vaikka olin jättänyt analyysistä pois luokat, joissa frekvenssi oli pieni. Jäljelle jääneiden luokkien yhdistäminen ei ollut analyysin kannalta mielekäästä. (ks. Heikkilä 2008, 213.)

muuttujat eivät olleet normaalisti jakautuneet ($p < 0,00$), minkä takia olen käyttänyt analyyssissä pelkästään nonparametrisia testejä.

Tämän jälkeen siirryin selittävään analyysiin. Neljänteen tutkimuskysymykseen lähdin etsimään vastausta binäärilogistisen regressioanalyysin avulla. Logistisen regressioanalyysin avulla on mahdollista löytää laajasta muuttujajoukosta sellaiset muuttujat, jotka samanaikaisesti selittävät tiettyä ilmiötä (Metsämuuronen 2009, 743–744). Koska logistinen regressioanalyysi ei edellytä selittävien muuttujien normaalijakautuneisuutta, se sopii analyysimenetelmäksi tämän tutkielman aineistoon. Selittävät muuttujat eivät kuitenkaan saa korreloida keskenään vahvasti, sillä tällöin on riskinä multikolinearisuus. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että muuttuja tulee mukaan malliin, vaikka se ei todellisuudessa lisää mallin selitysastetta. (Metsämuuronen 2009, 745.) Selittävien muuttujien valinnan aloitin tekemällä ristiintaulukointia. Vanhempien koulutustason jätin tarkastelun ulkopuolelle, koska vastauksissa oli merkittävä määrä katoa. Tarkistin vielä valittujen muuttujien korrelaation. Muuttujien välinen korrelaatio tai multikolinearisuus ei osoittautunut ongelmalliseksi valittujen muuttujien osalta. Tämän jälkeen suoritin logistisen regressioanalyysin pakotetusti.

4.4 Tutkimusmetodologia

Tiede ja tutkimus ovat keskeisiä tapoja tuottaa tietoa ympäröivästä maailmasta, luonnosta ja ihmisistä sekä hallita ja kehittää niitä saadun tiedon kautta. Tieteen maailmassa ydintavoitteena voidaan pitää teorian ja selitysmallien luomista eri ilmiöistä. Tieteellisen toiminnan päämäärissä painottuu ilmiön selittäminen, ymmärtäminen, ennustaminen sekä kontrollointi. Nämä edellä mainitut päämäärät sekä käsitys siitä, että tutkijan omat subjektiiviset uskomukset, mieltymykset ja näkemykset eivät saisi vaikuttaa tutkimuksen toteuttamiseen tai tutkimustulosten tulkintaan, korostuvat erityisesti kvantitatiivisen tutkimuksen traditiossa. (Tähtinen ym. 2011, 11.) Toisin sanoen kvantitatiivinen tutkimus voidaan näiltä osin ymmärtää yhteneväisenä positivistisen tieteenfilosofian kanssa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 129).

Yhteiskuntatieteitä kiinnostavat ilmiöt eivät ole samalla tavalla kokeellisesti todennettavissa kuin esimerkiksi luonnontieteiden tutkimat ilmiöt. Lisäksi sosiaalinen maailma eroaa siinä fyysisestä maailmasta, että se ei ole samalla tavalla objektiivinen ja kausaalinen tutkimuksen kohde. (ks. Tähtinen ym. 2011, 12.) Kun tarkastellaan sosiaalitieteitä, metodologinen keskustelu on kärjistynyt

viimeisen parinkymmenen vuoden aikana konstruktionismin ja realismin väliseen vastakkainasetteluun, jossa päähuomion on saanut konstruktionismi. Kiista konstruktionismin ja realismin välillä on jatkunut eikä siihen ole löytynyt lopullista vastausta. (Kuusela 2006, 9.)

Realismi viittaa siihen, että tutkimuksen kohdetta pidetään todellisena, jolloin tieteellisen tutkimuksen kohteena oleva todellisuus määrittyy objektiivisena ja ihmismielestä riippumattomana. Realismissa korostuu tutkimuskohteen käsitteellistäminen, kerrostunut käsitys todellisuudesta ja teorian välttämättömydestä. Kriittisen realismin edustajien mukaan tarvitaan kuitenkin syvempää ymmärrystä objektiivisuudesta, selittämisestä ja tieteellisistä teorioista, jolloin keskusteluun tuodaan sosiaalitieteiden ontologia ja epistemologia (Kuusela 2006, 10, 11, 13.)

Tässä tutkielmassa pohjaankin tieteenfilosofisen ajattelun kriittiseen realismiin. Tässä tieteenfilosofisessa suuntauksessa todellisuus ymmärretään laajempänä kuin realismissa. Kriittisen realismin mukaan ainakin osa todellisuudesta on ontologisesti ihmismielestä riippumatonta. Tieteellinen tutkimus on ehdoton indikaattori totuuden määrittämisessä. Vaikka kriittisessä realismissa totuus nähdään tieteen tavoitteena, sen saavuttamista ja tunnistamista pidetään kuitenkin vaikeana. Tieteellisen tutkimuksen keinoilla on kuitenkin mahdollista lähestyä totuutta. Tutkittavasta ilmiöstä pyritään siis saamaan totuudenkaltainen kuva totuuden sijasta. (Niiniluoto 2006, 26–27.) Totuudenkaltainen kuva rinnastuu myös hyvin tämän tutkielman aineistoon siinä, että sosiaalityöntekijöiden vastaukset kyselylomakkeessa ovat aina subjektiivisia ja suhteellisia. Myös sosiaalityöntekijän työkokemuksella voidaan arvioida olevan vaikutusta siihen, miten hän on vastannut kyselylomakkeeseen. Sosiaalityöntekijän pitkän työkokemuksen voisi ajatella auttavan lasten ja perheiden tilanteiden arvioimisessa, sillä valmiita toimintamalleja eri tilanteisiin ei automaattisesti ole. Sosiaalityöntekijän tulee selvittää, konsultoida, miettiä eri toimintavaihtoehtoja sekä tehdä päätöksiä välillä hyvinkin nopeasti. Siksi kyselylomakkeen vastaukset ilmentävät myös hyvin subjektiivista ja suhteellista tietoa.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tässä tutkielmassa tarkastelen kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempien vanhemmuutta sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Tarja Pösön (2008, 93) mukaan vanhemmuus voidaan nähdä lastensuojelukontekstissa kiistanalaisena silloin, kun se on jollakin tavalla puutteellista. Kiistanalaisilla perhesuhteilla viitataan siihen, että perhesuhteet kiistävät, kyseenalaistavat tai rikkovat kulttuurissa tai yhteiskunnassa olevia odotuksia, normeja ja sääntöjä. Lastensuojelullisten

interventioiden kohteeksi tulevat siis sellaiset perhesuhteet, joissa institutionaalinen raja määrittää tai epäilee niiden kiistanalaisuutta tai muutostarpeen olemassaoloa (Pösö 2010, 325).

Kiistanalaisten perhesuhteiden tutkimiseen liittyy kuitenkin erityisiä eettisiä näkökulmia liittyen teoreettisiin, metodisiin ja aiheen tutkittavaksi ottamiseen. Perhetutkimuksessa keskeistä on perheen ja perhesuhteiden tarkasteleminen monesta eri näkökulmasta erityisesti siksi, että perhesuhteet näyttäytyvät erilaisina suhteiden eri osapuolille. Siksi perhetutkimuksessa painotetaan ”äänen antamista” erikseen naisille, äideille, miehille, isille, lapsille ja sisaruksille sekä heidän kanssaan eri yhteyksissä toimiville. ”Ääni” kuuluu myös kiistanalaisille perhesuhteille kuten lapsiaan laiminlyöville äideille ja väkivaltaisille miehille sekä monille muille. Perhesuhteiden moninaisuuden tarkastelu edellyttää myös perhesuhteiden muuttumisen huomioimista, sillä perheen ”ääni” voi olla tänään hyvin erilainen kuin viikon tai vuoden päästä (Pösö 2008, 95).

Kiistanalaisten perhesuhteiden kohdalla on käyty paljon keskustelua niiden tutkimisen oikeutuksesta. Tutkimuksen on pelätty aiheuttavan tutkittaville lisää ongelmia ja siten haavoittavan heitä lisää. Erityisesti lapsia on kohdeltu suojeltavana ryhmänä ja heidät on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle tai heistä on kerätty tietoa vanhempien tai heidän kanssaan työskentelevien aikuisten, usein eri organisaatioiden edustajien kautta. (Pösö 2008, 99–100.) Organisaation kautta kerätyssä tiedossa ja tutkimusaineistossa kuuluu kuitenkin aina organisaation ääni. Organisaation tehtävään kuuluu raportoida tietoa, mutta se myös valikoi tietoa. Organisaatiolla on siis aina omat lähtökohtansa tiedon jakamiseen ja tieto voi olla joskus vääristynyttä organisaation oman edun mukaisesti. Tiedon käyttäminen vaatii aina sen luotettavuuden arviointia. (ks. Best 2004, 127–131.) Yhtä lailla myös aikuisen kertomus lapsen kokemuksista voi olla eri tavoin väritynyttä. Tällöin haasteena on se, voidaanko tutkimuksen moraaliksi hyväksyä esimerkiksi lasten väkivaltakokemuksista puhuminen vain aikuisten tai organisaatioiden kautta. Toisaalta ei voida kuitenkaan pitää itsestään selvänä sitä, että organisaatioiden ulkopuoliset tahot tavoittaisivat paremmin aitoa puhetta perhesuhteista. Kiistanalaisiin perhesuhteisiin liittyy usein salaisuuksia, joita asianomaiset itse eivät halua tuoda julki. (Pösö 2008, 100–102.)

Tämä tutkielma asettuu kiistanalaisten perhesuhteiden alueelle. Tässä tutkielmassa tarkastelen kuitenkin kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempien vanhemmuutta organisaation kautta kerätyn tutkimusaineiston avulla, jolloin käänttöpuolena on se, että itse vanhempien ja lasten äänet eivät kuulu tutkimuksessa. Myös Tarja Pösön (2008, 103–104) mukaan asiantuntijoiden ja organisaatioiden kuva ongelmallisista perhesuhteista ei yksinään riitä, vaan tieteellä on tärkeä rooli

oikeuksineen ja velvollisuuksineen kuulla kiistanalaisissa perhesuhteissa elävien kokemuksia eettisistä ristiriidoista huolimatta. Eletty kokemus on inhimillisesti monin tavoin merkityksellisempää kuin institutionaalisesti välittynyt kokemus tai arvio siitä. Tämän tutkielman näkökulmasta sosiaalityöntekijöiden täyttämää kyselylomaketta voidaan kuitenkin pitää merkittävänä tiedonlähteenä, sillä juuri he ovat niitä ammattilaisia, jotka arvioivat lastensuojelutarvetta ja vanhemmuutta lapsen edun näkökulmasta. Tutkimustiedon avulla voidaan puolestaan perustella resurssien ja palveluiden tarvetta, joita lastensuojelutyössä tarvitaan.

Tässä tutkielmassa tavoitteena on tarkastella ilmiöiden välisiä yhteyksiä kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien avulla (ks. Jokivuori & Hietala 2007, 11). Tämän tutkielman aineistoa voidaan kuitenkin kritisoida siitä, että se ei ole haastattelututkimukseen verrattuna yhtä monipuolinen. Lisäksi mahdollisuudet lisäkysymysten esittämiseen puuttuvat (Tähtinen ym. 2011, 20.) Kyselylomakkeen etuna voidaan kuitenkin pitää sitä, että sen avulla voidaan tutkia laajaa joukkoa, ja useiden muuttujien välisiä vaikutusyhteyksiä. Tutkimusongelma on kuitenkin keskeinen perusta aineiston valinnalle. (Jokivuori & Hietala 2007, 23.) Tämän tutkielman osalta lapsikohtainen kyselyaineisto on kuitenkin ollut lähtökohtana tutkimuskysymysten muodostamisessa, sillä olen saanut tutkimusaineiston valmiina. Tutkimusongelmat olen muodostanut siten, että ne tuottaisivat ajankohtaista tietoa lastensuojelun väliintulon kohdanneen vanhemman vanhemmuudesta käytettävissä olevalla aineistolla.

Itse tutkimusprosessin ehdottomia kulmakiviä ovat eettisyys ja luotettavuus. Tutkielman luotettavuuden takaamiseksi olen pyrkinyt tekemään aineiston analyysiin liittyvän prosessin läpinäkyväksi sekä toimimaan huolellisesti itse aineiston käsittelyssä ja tilastollisten testien tekemisessä. Aineiston tutkimustulosten esittämisessä olen myös pyrkinyt tuomaan monipuolisen kuvan tutkittavista ilmiöistä. (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Koska olen saanut tutkimusaineiston valmiina enkä ole itse osallistunut sen suunnitteluun, toteuttamiseen tai keräämiseen miltään osin, minun on itse mahdotonta arvioida tutkimusaineiston luotettavuutta. Heinon ym. (2016) tutkimusraportissa kuitenkin mainitaan, että aineiston analyysissä ei tehty havaintoja systemaattisesta vinoutumisesta. Niissä kunnissa, joissa vastausprosentti jäi matalaksi, pidettiin mahdollisena, että sosiaalityöntekijöiden välillä oli eroja siinä, miten he valitsivat lapset, joista he täyttivät kyselylomakkeen. Niissä kunnissa, joissa oli korkea vastausprosentti, ei kuitenkaan raportoitu vastaavasti. Koko aineiston osalta noin joka kymmenes (12 %) sosiaalityöntekijä koki perehtyneensä huonosti lapsen asioihin. Lisäksi myös suuri osa kyselylomakkeista täytettiin jälkikäteen, mikä saattaa heikentää tulosten luotettavuutta. (Emt. 44, 103.) Toisaalta

kyselylomakkeen täyttäminen jälkikäteen voi myös parantaa tutkimustulosten luotettavuutta, koska silloin sosiaalityöntekijällä saattaa olla aikaa miettiä enemmän asiakkaansa tilannetta.

Eettiset periaatteet olen pyrkinyt saavuttamaan toimimalla rehellisesti, tarkasti ja huolellisesti koko tutkimusprosessin ajan. Olen myös huolehtinut siitä, että tutkimusaineisto on säilytetty huolellisesti eikä aineistoa tai osia siitä ole päätynyt ulkopuolisten käsiin. Lisäksi olen suhtautunut vakavasti ja vastuullisesti siihen, että kukaan tutkittavista henkilöistä ei tule millään tavalla tunnistetuksi. Riski tunnistamiseen on kuitenkin käytännössä olematon, koska olen saanut tutkielman aineiston valmiiksi anonymisoituna eikä aineistossa ole analysoitu avoimia vastauksia tai muitakaan tutkimustuloksia esimerkiksi tutkimuskunnittain, jolloin tunnistettavuus saattaisi tulla kyseeseen. (ks. Kuula 2011, 26, 34, 115, 201.) Tiedemaailman eettisten ja vastuullisten periaatteiden lisäksi olen myös sitoutunut toimimaan THL:ssä vierailevan tutkijan statuksella siihen kuuluvine sopimuksineen ja ehtoineen sekä palauttamaan tutkimusaineiston takaisin, kun tutkielma on valmistunut. Tämän lisäksi olen allekirjoittanut salassapitosopimuksen THL:n kanssa. Lisäksi olen säilyttänyt aineistoa lukitussa kaapissa ja salasanoilla suojatulla tietokoneella, jotka ovat olleet yksin minun käytettävissäni.

5 PERHETAUSTA JA VANHEMMUUS SIOITUKSEN TAUSTALLA

5.1 Sijoitettujen lasten kuvaus ja perhetausta

Yhteensä aineisto koostuu 202 lapsen tiedoista, joista tyttöjä oli 42,6 prosenttia ja poikia 57,4 prosenttia. Ikäjakaumassa korostuu päiväkotikäisten 0–6-vuotiaiden lasten suurempi osuus alakouluikäisiin 7–12-vuotiaisiin verrattuna. 0–6-vuotaita lapsia on aineistossa 57,4 prosenttia, kun taas 7–12-vuotaita on 42,6 prosenttia. Alakouluikäisten ikäluokassa poikia on kaksi kolmasosaa, kun taas päiväkotikäisten kohdalla lastensuojelun tarpeessa olevien tyttöjen ja poikien osuudet olivat yhtä suuria (Taulukko 2).

Taulukko 2. Sijoitettujen lasten (N=202) jakauma sukupuolen ja ikäryhmän mukaan

Sijoitettujen lasten sukupuoli	n	%
0–6-vuotiaat tytöt	58	50
0–6-vuotiaat pojat	58	50
Yhteensä	116	100
7–12-vuotiaat tytöt	28	32,6
7–12-vuotiaat pojat	58	67,4
Yhteensä	86	100

Aineiston lasten välillä oli eroja sijoitustilanteen osalta. Kolmannes (33,7 %) lapsista kuului *suunta sijoitukseen* -ryhmään. Tämän ryhmän lapset oli tutkimusajankohtana otettu huostaan tai sijoitettu kiireellisesti ja sijoituksen oli tarkoitus jatkua ja huostaanottohakemuksen valmistelu oli alkamassa. Lapsista yli puolet (56,9 %) kuului *suunta kotiin* -tutkimusryhmään. Tämän ryhmän lapset olivat olleet perhehoidossa tai laitoshuollossa avohuollon tukitoimena, tai heidät oli sijoitettu kiireellisesti. Lapset ovat kuitenkin kotiutuneet tai kotiutumassa takaisin kotiinsa. Noin joka kymmenes (9,4 %) lapsi kuului *sijoitus vältytty* -ryhmään, jossa lasten sijoituksilta vältyttiin, ja lapsille löydettiin toinen ratkaisu, vaikka huostaanottoa ja sijoitusta harkittiin lapsen kohdalla vakavasti. Edellä mainittujen ryhmittelyjen mukaisesti tarkasteltuna voidaan havaita, että joka kolmannella tämän aineiston lapsista suuntana oli pidempiaikainen sijoitus kodin ulkopuolelle.

Huolimatta sijoitustilanteiden eroista, aineiston lasten läheissuhteet kuvastuivat kuitenkin samansuuntaisina. Yhtäläisinä piirteinä kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla oli perhesuhteiden rikkonaisuus ja muutosherkkyys. Aineistossa korostui myös äitien suurempi vastuu lapsista

verrattuna isiin, sillä lapsen huoltajuus ja asuinpaikka viimeisen 12 kuukauden aikana oli useammin äidillä kuin isällä. Siirryn seuraavaksi kuvaamaan näitä havaintoja sekä lapsen läheissuhteita ja asuinperheen historiaa.

Sijoitusta edeltävänä aikana suurimmalla osalla lapsista huoltajana toimi joko molemmat vanhemmat (62,7 %) tai pelkästään äiti (29,9 %). Isä toimi ainoana huoltajana vain kuudella prosentilla lapsista. Lisäksi yhteensä kahdella prosentilla lapsista huoltajana toimi äiti ja oheishuoltaja, muu sukulainen tai edustaja. Seitsemällä prosentilla lapsista toinen tai molemmat vanhemmat olivat kuolleet.

Yllättävänä pidän kuitenkin sitä, että luvut muuttuvat merkittävästi, kun lapsen läheisyyden kuvaa ja asuinperheen historiaa tarkastellaan huoltajuuskysymyksestä erillään. Lapsista vain vajaa neljännes (24,8 %) oli asunut koko ikänsä molempien biologisten vanhempiansa kanssa, kun taas vajaa kuudennes (14,9 %) oli asunut koko ikänsä vain yhden vanhemman kanssa. Perhesuhteiden rikkonaisuus näkyy aineiston lapsissa erityisesti siinä, että lapsista kolmannes (33,7 %) oli eroperheiden lapsia. Eron myötä lapsen asuminen jatkui toisen biologisen vanhemman luona, kun toinen vanhemmista asui muualla. Kuitenkin vain pari prosenttia lapsista asui vuoroasumisperheessä, jossa lapsi asui vuorotellen molempien vanhempiansa luona. Noin joka kymmenes lapsi asui uusperheessä tai muuttuvassa perheessä. Muuttuvalla perheellä tarkoitetaan perhettä, jossa perheen kokoonpano oli muuttunut useampaan kertaan.

Kun tarkastellaan yhden vanhemman perheen ja eroperheiden osuutta kokonaisuutena, voidaan havaita että aineistossa on asumisjärjestelyiden osalta suuri määrä yksinhuoltajaperheitä (48,6 %). Yksinhuoltajaperheiden lapsista 72,7 prosenttia tapasi vanhempansa, joka ei asunut samassa kotitaloudessa. Toisin sanoen noin neljänneksellä lapsista ei ollut kontaktia toiseen biologiseen vanhempansa. Myös Hiitolan (2008, 67) tutkimuksessa aineistosta erottui suuri yksinhuoltajien määrä sekä samanlainen ilmiö siinä, että luvut poikkesivat merkittävästi toisistaan huoltajuuden ja lapsen asuinjärjestelyiden osalta. Aikaisemmissa tutkimuksissa erityisesti yksinhuoltajuus on yhdistetty lapsen sijoitusta lisääväksi riskitekijäksi (Bebington & Miles 1989; Franzén ym. 2008).

Aineiston lasten elämässä muutosherkkyys kuvastuu myös asumisjärjestelyiden osalta. Luvut muuttuivat hämmäntävän paljon, kun siirryin tarkastelemaan huoltajuuden, läheisyyden ja asumishistorian jälkeen lapsen asuinpaikkaa viimeisen 12 kuukauden aikana. Kyselylomakkeesta sosiaalityöntekijöillä oli mahdollista valita useita vaihtoehtoja, jotka koskivat lapsen

asumisjärjestelyitä viimeisen vuoden aikana. Useilla aineiston lapsilla asumisjärjestelyt olivat muuttuneet useaan otteeseen viimeisen vuoden aikana. Erityisesti aineistosta korostuu se, että yli puolet lapsista (57,9 %) oli asunut äidin tai äidin uuden perheen kanssa. Kolmannes lapsista (33,2 %) oli asunut äidin ja isän luona ja isän tai tämän uuden perheen luona oli asunut noin kuudennes lapsista (16,3 %). Lisäksi lapsista lähes puolet (49 %) oli viimeisen 12 kuukauden aikana ollut kodin ulkopuolelle sijoitetuttuna. Lapsia oli asunut myös isovanhempien tai muiden sukulaisten (12,9 %) luona, turvakodissa (5,9 %), ensikodissa (3 %) tai muualla (19,8 %). Muualla asuvilla lapsilla viitataan siihen, että lapsi oli ollut muun muassa perhekuntoutuksessa, sairaalassa tai sijaisperheessä. Muutama lapsi oli myös asunut oheishuoltajan kanssa tai tukiperheessä. Asuinpaikkojen vaihdokset voidaan siis ainakin osittain tulkita johtuvan siitä, että ne ovat seurausta lastensuojeluinterventioista.

Lapsen perhesuhteiden rikkonaisuus ja elämäntilanteen muutosherkkyys näkyvät aineiston lapsissa myös siinä, että viimeisen 12 kuukauden aikana jopa joka neljäs lapsi (24,3 %, n=49) oli kokenut vanhempiensa eron. Suurin osa näistä eroista oli koskettanut 0–6-vuotiaiden lasten vanhempia (n=31). Kaikkien niiden lasten, jotka olivat kokeneet viimeisen 12 kuukauden aikana vanhempiensa eron, sosiaalityöntekijät arvioivat sen vaikuttaneen liki kahdella viidestä (38,8 %) kielteisenä ja noin kolmanneksella myönteisenä (32,6 %) muutoksena lapsen elämään. Tarkasteltaessa päiväkotijä ja alakouluikäisten lasten vanhempien eron vaikutuksia lapseen, ero ikäryhmien välillä osoittautui tilastollisesti merkitseväksi ($\chi^2=9,346$; $df=2$; $p=0,009$). Sosiaalityöntekijät arvioivat, että 0-6-vuotiaista noin kahdella viidestä lapsesta (42 %) muutos oli ollut myönteinen, kun taas ikäluokassa 7-12-vuotiaat vanhempien ero oli ollut myönteinen vain alle viidenneksellä (16,7 %). Sosiaalityöntekijöiden arvioiden mukaan jopa kahdella kolmesta (66,7 %) alakouluikäisestä vanhempien ero oli vaikuttanut kielteisesti lapsen elämään, kun taas kielteinen vaikutus päiväkotijä ikäisten kohdalla oli reilulla viidenneksellä lapsista (22,6 %).

Avioeron pitkäaikaisvaikutuksia tutkineiden Judith Wallersteinin ja Sandra Blakesleen (1991, 116, 351–354) mukaan vanhempien eron kokemukset vaihtelevatkin lapsen iän mukaisesti. Heidän mukaansa alle viisivuotiaat lapset pelkäävät eniten hylätyksi tulemistä, sillä he ovat täysin riippuvaisia vanhemmistaan. Pieniltä lapsilta puuttuu ajantaju, minkä takia heidän on myös vaikea hahmottaa syitä ja seurauksia. Riippuvuus vanhemmista, pelon ja perhetapahtumien käsittämättömyys yhdessä kyvyttömyyden kanssa lohduttaa itseään saattaa johtaa siihen, että alle kouluikäiset reagoivat hyvinkin voimakkaasti eroon. Sen sijaan 5–8-vuotiaita, vanhempien eron kokeneita lapsia mietityttää menetyksen ja syyllisyyden tunteet ja lojaalisuusristiriidat. 9–12-

vuotiaat lapset puolestaan reagoivat voimakkaalla suuttumuksella vanhempien erotilanteeseen. Tämän ikäluokan lapset kärsivät myös surusta, ahdistuksesta, yksinäisyyden tunteista, somaattisista oireilusta ja kaverisuhteiden ongelmista, mutta he saattavat kantaa myös huolta vanhemmistaan.

Tämä tutkimus antaa kuitenkin toisenlaisen kuvan eron vaikutuksesta lapseen, sillä sosiaalityöntekijät arvioivat juuri alle kouluikäisten lasten hyötynneen vanhempien erosta. Tutkimuksia ei voida kuitenkaan verrata toisiinsa, sillä Wallersteinin ja Blakesleen tutkimukset ovat keskittyneet avioeron pitkäaikaisvaikutuksiin ja tässä tutkimuksessa eron vaikutukset lapsiin kuvastuivat hyvin lyhytaikaisina.

Seuraavaksi tarkastelen sijoitettujen lasten vanhempien taustoja sosioekonomisen aseman näkökulmasta. Lähdän liikkeelle kuvaamalla vanhempien koulutustaustaa, työmarkkina-asemaa², työkokemusta ja taloudellista tilannetta. Tarkasteltaessa lapsen asuinperheen sosioekonomista asemaa, voidaan havaita, että sosiaalityöntekijöillä oli enemmän tietoa äideistä kuin isistä. Tämä voi johtua siitä, että suurin osa lapsista oli asunut viimeisen 12 kuukauden aikana äidin kanssa samassa kotitaloudessa, jolloin lastensuojelun työskentelyssä pääpaino on ollut todennäköisesti enemmän äitien kanssa tehdyssä työssä verrattuna isiin. Sosiaalityöntekijöiden vähäisempi tieto isien taustoista voi kertoa myös vanhemmuuden ja lastensuojelutyöskentelyn sukupuolittuneisuudesta äitikeskeiseksi sekä siitä, että äitien vastuu lapsesta korostuu silloin, kun lasta ollaan sijoittamassa. Isät saattavat myös syystä tai toisesta olla myös poissaolevia lastensa elämästä. Forsbergin (1998, 180) mukaan vanhemmista juuri äidit asioivat lastensuojelussa, mikä saattaa johtaa äitikeskeisyyteen.

Vanhempien koulutustaso näyttäytyi aineistossa matalana. Neljäsosa äideistä (24,8 %) oli suorittanut pelkän peruskoulun. Isistä noin joka kymmenes (9,9 %) oli jäänyt pelkän peruskoulun varaan. Muun keskiasteen tutkinnon suorittaneita äitejä oli reilu kymmenes (11,9 %) ja isistä 6,9 prosenttia. Joko alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita äitejä ja isiä oli noin joka kymmenes. Yhdellä äideistä oli pelkkä ylioppilastutkinto ja kahdella isistä oli jäänyt peruskoulu kesken. Äideistä kuudennes (16,8 %) ja isistä noin kymmenes (11,4 %) oli käynyt ammattikursseja.

Sosiaalityöntekijöillä puuttui kuitenkin tieto vanhempien koulutustaustasta yli puolelta äideistä (53 %) ja isistä lähes kolmelta neljästä (73,3 %), joten tämän aineiston perusteella vanhempien

---

² Kyselylomakkeessa käytetään työmarkkina-aseman sijasta termiä pääasiallinen toiminta. Päädyin käyttämään käsitettä työmarkkina-asema, koska se on käsitteenä selkeämpi.

koulutustaustasta ei voida tehdä luotettavia päätelmiä.³ Aikaisemmissa tutkimuksissa on kuitenkin yhdistetty erityisesti äidin matala koulutustaso lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista lisääväksi riskitekijäksi (Kestilä ym. 2012; Sarkola ym. 2007).

Vanhempien työmarkkina-asema jakautui kyselylomakkeessa kuuteen eri luokkaan: työssä, työtön, opiskelee, eläkkeellä tai pitkäaikaissairana, jotain muuta ja ei tietoa. Vanhempien työmarkkina-asemaa tarkasteltaessa voidaan havaita, että aineiston lasten äidit olivat jääneet työelämän ulkopuolelle. Koko aineiston äideistä vajaa neljännes (23,8 %) ja isistä kaksi viidestä (40 %) oli työelämässä. Työssäkäyvistä äideistä ja isistä suurin osa työskenteli toisen palveluksessa ja vain pieni osa vanhemmista työskenteli yrittäjinä. Työttömien äitien (23,3 %) ja isien (25 %) osuudet olivat lähes samansuuruisia. Työttömistä äideistä noin kolmannes (32,9 %) ja isistä noin viidennes (21,3 %) oli pitkäaikaistyötön. Koko aineistosta erottuu lisäksi eläkkeellä tai pitkäaikaisesti sairaana olevien äitien (20,6 %) suhteellisen suuri osuus isiin (9,1 %) nähden. Opiskelevien äitien ja isien joukkoon kuului äideistä 7,4 prosenttia ja isistä 4,7 prosenttia. Jotain muuta -luokkaan kuului noin joka neljäs äiti ja isistä noin joka kymmenes. Tähän luokkaan kuuluvat olivat pääsääntöisesti perhevapailta olevia vanhempia.⁴

Erityisesti aineistossa korostuu päiväkotikäisten 0–6-vuotiaiden lasten äitien heikompi asema verrattuna alakouluikäisten 7–12-vuotiaiden lasten äiteihin ja isiin.⁵ (Taulukko 3). Päiväkotikäisten lasten äidit olivat selkeästi useammin työelämän ulkopuolella kuin alakouluikäisten lasten äidit tai isät.

---

³ Äidin ja isän koulutustaustan tilastollista merkitsevyyttä ei ollut mahdollista analysoida ristiintaulukoimalla, sillä ristiintaulukoinnin ehdot eivät toteutuneet, vaikka rajasin analyysistä ulkopuolelle seuraavat luokat: peruskoulu jäänyt kesken, ylioppilastutkinto ja ei tietoa –ryhmän frekvenssien pienuuden vuoksi. Alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon olin myös yhdistänyt yhdeksi muuttujaksi, jotta ristiintaulukoinnin ehdot tulisivat paremmin toteen (ks. Heikkilä 2008, 213).

⁴ Koko aineiston osalta äitien ja isien työmarkkina-aseman tilastollista merkitsevyyttä ei ollut mahdollista tarkastella ristiintaulukoinnilla, sillä ristiintaulukoinnin ehdot eivät toteutuneet. Solufrekvenssit jäivät pieniksi siitä huolimatta, vaikka olin rajannut opiskelevat äidit ja isät sekä ei tietoa –ryhmän analyysin ulkopuolelle. (ks. Heikkilä 2008, 213).

⁵ Rajasin opiskelevat vanhemmat ja ”ei tietoa”-ryhmän analyysin ulkopuolelle. Molemmat ryhmät olivat lukumääräisesti pieniä eikä niiden yhdistäminen muihin luokkiin tuntunut mielekkäältä. Rajaamalla nämä ryhmät pois analyysistä, ristiintaulukoinnin ehdot tulivat myös varmemmin toteen (ks. Heikkilä 2008, 213).

Taulukko 3. Lapsen ikäryhmä ja vanhempien työmarkkina-asema ja työkokemus ristiintaulukoituna

Selittävä muuttuja		Lapsen ikäryhmä		Pearsonin χ^2	p-arvo (sig)
		0–6-vuotiaat %	7–12vuotiaat %		
Äidin työmarkkina-asema (n=174)	työssä	16,8	38,4	12,295	0,006**
	työtön	24,8	26,0		
	eläkkeellä/ pitkäaikaissairaana	27,7	15,1		
	jotain muuta	30,7	20,5		
Isän työmarkkina-asema (n=146)	työssä	43,9	53,1	3,597	0,308
	työtön	35,4	23,4		
	eläkkeellä/ pitkäaikaissairaana	12,2	9,4		
	jotain muuta	8,5	14,1		
Äidin työkokemus (n=186)	ei lainkaan	32,4	16,0	13,119	0,001***
	vähäinen	56,8	54,7		
	hyvin	10,8	29,3		
Isän työkokemus (n=159)	ei lainkaan	23,9	13,4	2,925	0,232
	vähäinen	35,9	37,3		
	hyvin	40,2	49,3		

*) $p \leq 0.5$; **) $p \leq .01$; ***) $p \leq .001$

Ikäryhmittäin tarkasteltuna voidaan havaita, että 0–6-vuotiaiden ja 7–12-vuotiaiden äitien työmarkkina-asema oli jakautunut eri tavoin. Päiväkoti-ikäisten lasten äideistä työssäkäyvien äitien osuus oli kuudennes, työttömänä oli joka neljäs äiti ja eläkkeellä tai pitkäaikaisesti sairaana oli enemmän kuin joka neljäs äiti. Jotain muuta -ryhmään kuului vajaa kolmannes äideistä. Sen sijaan alakouluikäisten lasten äideistä yli kolmannes oli työelämässä, työttömänä oli joka neljäs äiti ja vajaa kuudennes äideistä oli eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana. Jotain muuta -ryhmään kuului joka viides äiti. Eri ikäryhmien isien välillä ei ilmennyt tilastollisesti merkitsevää eroa työmarkkina-aseman osalta. Myös Hiitolan (2008) tutkimus vahvistaa, että huostaan otettujen lasten vanhempien työmarkkina-asema on selkeästi huonompi verrokkiväestöön verrattuna. Tanskalaisessa tutkimuksessa puolestaan muun muassa äidin työttömyys ja työkyvyttömyyseläke lisäsivät lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen riskiä (Ejrnæs ym. 2011).

Sosiaalityöntekijöiden arvio vanhempien työkokemuksesta kuvastui sukupuolen mukaisesti samanlaisena kuin vanhempien työmarkkina-asema: Isät olivat paremmin kiinnittyneitä työelämään

kuin äidit. Ero äitien ja isien työkokemuksessa osoittautui myös tilastollisesti merkitseväksi ($\chi^2=47,343$; $df=4$; $p=0,000$).⁶

Koko aineiston osalta hyvän työkokemuksen omaavia äitejä oli vain vajaa viidennes (18,3 %), kun taas vähäisesti työkokemusta oli kertynyt yli puolelle aineiston äideistä (55,5 %). Joka neljännellä äidillä (25,8 %) ei ollut lainkaan työkokemusta. Isistä noin kahdella viidestä (44 %) oli kertynyt hyvä työkokemus, reilulla kolmanneksella (36,5 %) oli vähäinen työkokemus ja ilman työkokemusta oli joka viides isä (19,5 %). Isien kohdalla aineistosta puuttui kuitenkin tieto työkokemuksesta noin viidennekseltä (21,3 %), kun taas äitien kohdalla tieto puuttui vain 7,9 prosentilta.

Koska ero äitien ja isien työkokemuksessa osoittautui tilastollisesti merkitseväksi, tarkastelin vielä sukupuolen mukaan erikseen, eroavatko 0–6- ja 7–12-vuotiaiden lasten äidit ja isät keskenään työkokemuksen osalta toisistaan. Ero päiväkotij- ja alakouluikäisten lasten äitien välillä osoittautuikin tilastollisesti merkitseväksi. Päiväkoti-ikäisten lasten äideistä peräti noin kolmanneksella ei ollut lainkaan työkokemusta, kun vastaava luku alakouluikäisten lasten äideillä oli noin puolta pienempi. Sen sijaan hyvä työkokemus oli noin joka kymmenellä päiväkotij-ikäisten lasten äideistä, kun taas alakouluikäisten lasten äideistä jopa yli neljänneksellä oli hyvä työkokemus. Eri ikäryhmien välistä eroa saattaa selittää se, että päiväkotij-ikäisten lasten äidit ovat todennäköisesti iältään nuorempia kuin alakouluikäisten lasten äidit, jolloin heille ei ole vielä ehtinyt kertyä työkokemusta. Pikkulapsivaihe sitoo myös nuoremman ikäluokan äitejä kotiin, jolloin äidit jäävät helposti työelämän ulkopuolelle. Eri ikäryhmien isien välillä ei ilmennyt tilastollisesti merkitsevää eroa työkokemuksen osalta. (Taulukko 3).

Vanhempien sosioekonomisen taustan viimeisenä osa-alueena kuvaan seuraavaksi sijoitettujen lasten perheiden taloudellista tilannetta. Kyselylomakkeessa sosiaalityöntekijät arvioivat perheen taloudellista tilannetta kolmesta eri näkökulmasta: onko perhe saanut toimeentulotukea, miten lasten tarpeet huomioidaan perheen rahankäytössä ja millainen on perheen taloudellinen tilanne.

---

⁶ Kyselylomakkeessa sosiaalityöntekijät arvioivat viisiportaisella Likert-asteikolla vanhempien työkokemusta. Luku 1 kuvaa sitä, että vanhemmilla ei ole lainkaan työkokemusta. Olen yhdistänyt vastaukset 2+3 kuvastamaan sitä, että vanhemmilla on vähäisesti työkokemusta ja 4+5 kuvastamaan sitä, että vanhemmilla on hyvä työkokemus, jolloin syntyi myös ristiintaulukointia varten uusi muuttuja, jonka avulla vanhemman työkokemusta voidaan kuvata termeillä ”ei lainkaan työkokemusta”, ”vähän työkokemusta” tai ”hyvä työkokemus”. Uudelleenluokittelulla välttiin myös liian pieniltä solufrekvensseiltä ristiintaulukoinnissa (ks. Heikkilä 2008, 213).

Aineiston lasten perheet kuvastuivat sosiaalityöntekijöiden arvioissa köyhinä ja riippuvaisina yhteiskunnan tuista, sillä yli puolet (58,5 %) perheistä oli saanut viimeisen vuoden aikana toimeentulotukea⁷. Erityisesti köyhyys oli yleistä päiväkotikäisten, 0–6-vuotiaiden lasten perheissä, sillä viimeisen vuoden aikana 70,2 prosenttia perheistä oli saanut toimeentulotukea. Sen sijaan alakouluikäisten, 7–12-vuotiaiden perheistä, toimeentulotukea oli saanut 43 prosenttia perheistä. Eri ikäryhmien välillä ero oli myös tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2=16,381$; $df=2$; $p=0,000$). Tämän tutkimuksen osalta päiväkotikäisten lasten perheiden heikkoa taloudellista tilannetta saattaa selittää se, että lasten äidit ovat isiin ja alakouluikäisten lasten äiteihin nähden useammin työ-elämän ulkopuolelle. Työelämän ulkopuolelle jääminen on puolestaan merkittävä tekijä ennustamaan toimeentulovaikeuksia (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 150). Tanskalaistutkimuksessa toimeentulotuen saaminen osoittautuikin riskitekijäksi, joka lisäsi lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen riskiä (Ejrnæs ym. 2011). Myös Paanasen ym. (2012, 3, 27) tutkimuksessa toimeentulotuen saaminen osoittautui lasten sijoitusta lisääväksi riskitekijäksi: Yhdeksällä kymmenestä sijoitetusta lapsesta oli vanhempi, joka oli saanut toimeentulotukea. (Paananen ym. 2012, 3, 27.)

Tutkimusaineiston perheiden heikkoa taloudellista tilannetta ilmensi myös se, että vain noin joka neljännen lapsen (27,2 %) kohdalla lapsen tarpeet tulivat hyvin huomioiduksi perheen rahankäytössä. Vähäisesti lapsen tarpeet huomioitiin kahdella kolmesta (66,9 %) lapsen asuinperheistä, kun taas 5,6 prosentin kohdalla lapsen tarpeita ei huomioitu lainkaan⁸. Sosiaalityöntekijät kuitenkin arvioivat, että lapsen asuinperheen taloudellinen tilanne oli huono lähes 60,5 prosentilla ja noin joka kymmenennen perheen (12,5 %) taloudellinen tilanne oli hyvä.⁹ Päiväkotikäisten lasten perheiden taloudellinen tilanne arvioitiin useammin huonommaksi (64,9 %) kuin alakouluikäisten lasten perheiden taloudellinen tilanne (54,6 %). Eri ikäryhmien perheiden taloudellisen tilanteen ero ei kuitenkaan osoittautunut tilastollisesti merkitseväksi. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että lastensuojelun asiakkaat tulevat useimmiten köyhistä perheistä (mm. Franzén ym. 2008; Kestilä ym. 2012, Saarikallio-Torp ym. 2010). Bolenin ym. (2008, 341, 351) tutkimuksessa lapsensa huostaanoton uhan alla elävät vanhemmat nostivat itse

---

⁷ Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen välttämätön toimeentulo (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 1 §).

⁸ Sosiaalityöntekijät arvioivat asteikolla 1–5 sitä, kuinka hyvin perheen rahankäytössä otettiin lapsen tarpeet huomioon (1=ei lainkaan, ..., 5=erittäin paljon). Olen yhdistänyt tässä luvut 2+3 kuvaamaan sitä, että lapsen tarpeet huomioidaan vähäisesti ja luvut 4+5 kuvaamaan sitä, että lapsen tarpeet huomioidaan hyvin. Luku 1 kuvastaa, että lapsen tarpeita ei huomioida lainkaan.

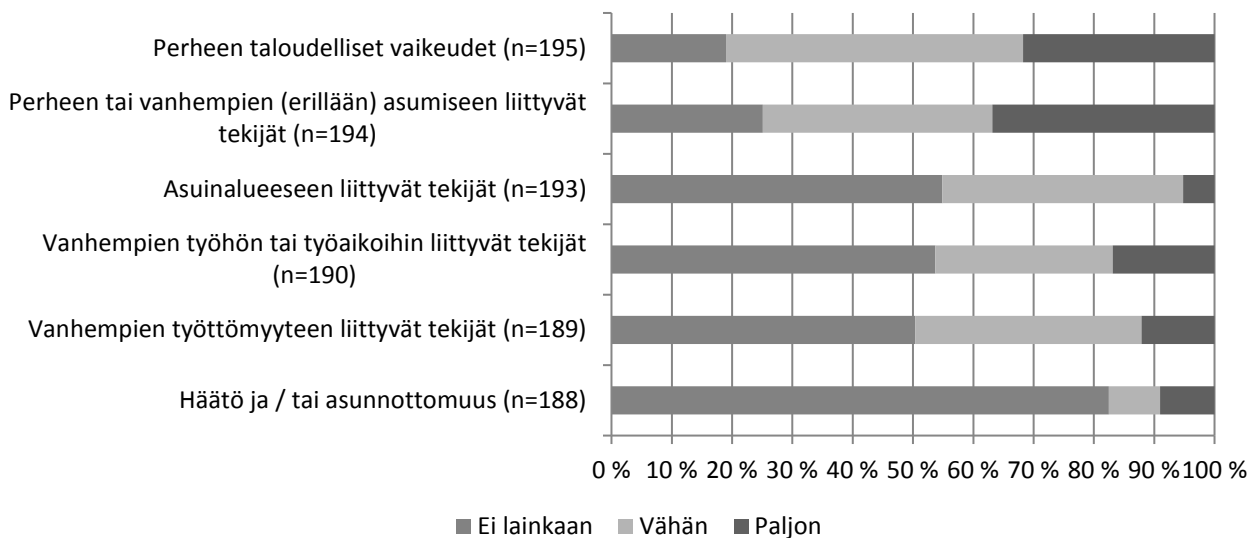
⁹ Sosiaalityöntekijät arvioivat asteikolla 1–5 perheen taloudellista tilannetta (1=erittäin huono, ..., 5=erittäin hyvä). Olen yhdistänyt luvut 1+2 kuvastamaan huonoa ja 4+5 hyvää taloudellista tilannetta. Luku 3 kuvastaa sitä, että perheen taloudellinen tilanne ei ole hyvä eikä huono.

taloudelliset vaikeudet yhdistettynä yksinhuoltajuuteen tekijöiksi, joiden myötä lastensuojelun asiakkuus oli syntynyt.

5.2 Vanhemmuus ja kasvatustilanteen taustalla

Kyselylomakkeessa sijoituksen taustatekijöinä kartoitettiin *perheen sosioekonomisia ja ympäristötekijöihin* liittyviä asioita sekä *vanhemmuutta ja kasvatusta* kolmen osa-alueen näkökulmasta: *vanhemmuuteen liittyvät asiat*, *vanhempien ongelmalliseen käyttäytymiseen liittyvät asiat* ja *vanhemmuuteen / kasvatustyyliin liittyvät asiat*. (Liite 1). Aloitan kuvauksen perheen sosioekonomisista ja ympäristötekijöihin liittyvistä asioista, jonka jälkeen kuvaan vanhempiin ja kasvatukseen liittyviä osa-alueita¹⁰.

Sosioekonomisten ja ympäristötekijöiden yhteydessä sosiaalityöntekijät arvioivat jakaumatasolla perheen taloudellisten vaikeuksien, perheen tai vanhempien erillään asumisen, asuinalueeseen liittyvien tekijöiden, vanhempien työhön tai työaikoihin, työttömyyteen ja häätöön ja / tai asunnottomuuteen liittyvien tekijöiden vaikutusta lapsen sijoituksen taustalla. (Kuvio 1).

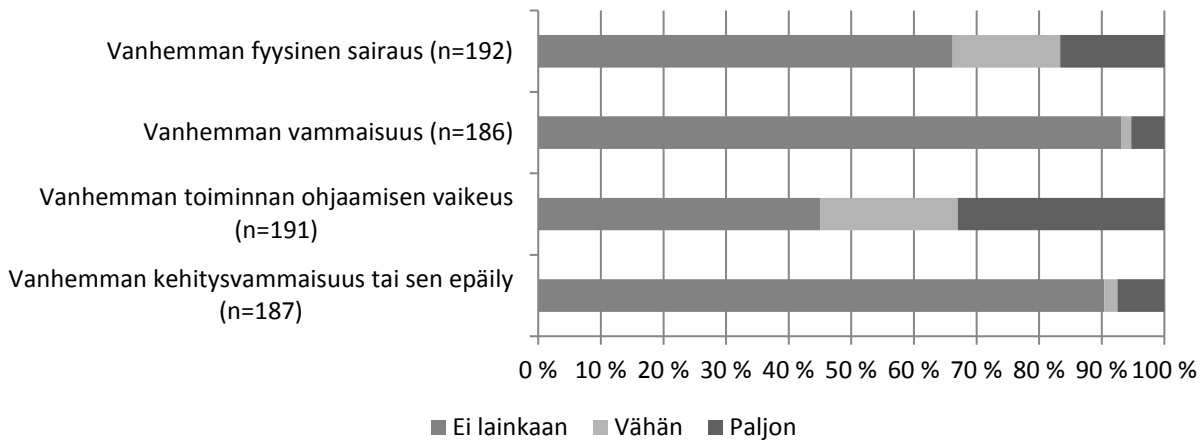

Kuvio 1. Sosioekonomiset ja ympäristötekijät lapsen sijoituksen taustalla (%)

¹⁰ Kaikissa näissä osa-alueissa sosiaalityöntekijät arvioivat asteikolla 1–5 (1=ei lainkaan, ..., 5=erittäin paljon) tilanteen vaikutusta lasten sijoituksen taustalla. Olen yhdistänyt analysoinnissa luvut 2+3 ("vähän") ja 4+5 ("paljon") kuvaamaan sitä, miten tilanne on vaikuttanut lapsen sijoituksen taustalla. Luku 1 kuvastaa sitä, että tilanne ei ole vaikuttanut lainkaan lapsen sijoituksen taustalla.

Perheen sosioekonomisista ja ympäristötekijöistä merkittävämmäksi syyksi lapsen sijoitukseen nousi perheen taloudelliset vaikeudet. Lähes kaikkien lasten sijoituksen taustalla ilmeni jossakin määrin taloudellisia vaikeuksia. Lähes joka kolmannen lapsen kohdalla sosiaalityöntekijät arvioivat taloudellisten vaikeuksien vaikuttaneen paljon lapsen sijoituksen taustalla. Toiseksi merkittävämpänä tekijänä sosiaalityöntekijät arvioivat olevan perheen tai vanhempien erillään asumiseen liittyvät tekijät. Niiden tunnistettiin vaikuttaneen jossain määrin lähes kolmella neljästä lapsesta sijoituksen taustalla. Yllättävänä tuloksena pidän kuitenkin sitä, että sosiaalityöntekijät arvioivat vanhempien työhön ja työaikoihin liittyvien tekijöiden vaikuttavan paljon noin joka kuudennen sijoituksen taustalla, kun taas vanhempien työttömyyteen liittyvät tekijät arvioitiin vaikuttaneen paljon noin joka kymmenennen sijoituksen taustalla. Ennako-oletuksena pidin täysin päinvastaista tulosta, sillä työttömyyden on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä toimeentulo-ongelmiin ja elämänlaadun heikkenemiseen mielenterveyden ja sosiaalisen syrjäytymisen osalta (Martelin ym. 2014, 71; Vaarama, Munkkila & Hannikainen-Ingman 2014, 28). Vanhempien työhön ja työaikoihin liittyvien tekijöiden korostuminen voi kuitenkin johtua siitä, että vanhemman vuorotyö tai työn luonne voivat tuoda haasteita työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen ja vanhemman kykyyn nähdä lapsen tarpeita. Elämme tilanteessa, jossa yhteiskunnalliset tekijät voivat estää tyydyttävän perhe-elämän muodostumista. Palvelut ovat auki 24 tuntia vuorokaudessa, mikä tarkoittaa ilta- ja yötöiden lisääntymistä sillä seuraamuksella, että työaikojen, lasten päivähoidon ja perheen yhteisen ajan yhteensovittaminen voi olla hankalaa. (Rönkä ym. 2009, 16.) Toisaalta sosiaalityöntekijät ovat voineet vastatessaan ajatella myös vanhemman työttömyyttä, kun he ovat vastanneet työhön ja työaikoihin liittyvään kysymykseen. Tämä voi johtua siitä, että kyselylomakkeessa kysytään ensiksi työhön ja vasta sitten työttömyyteen liittyvien asioiden vaikutusta.

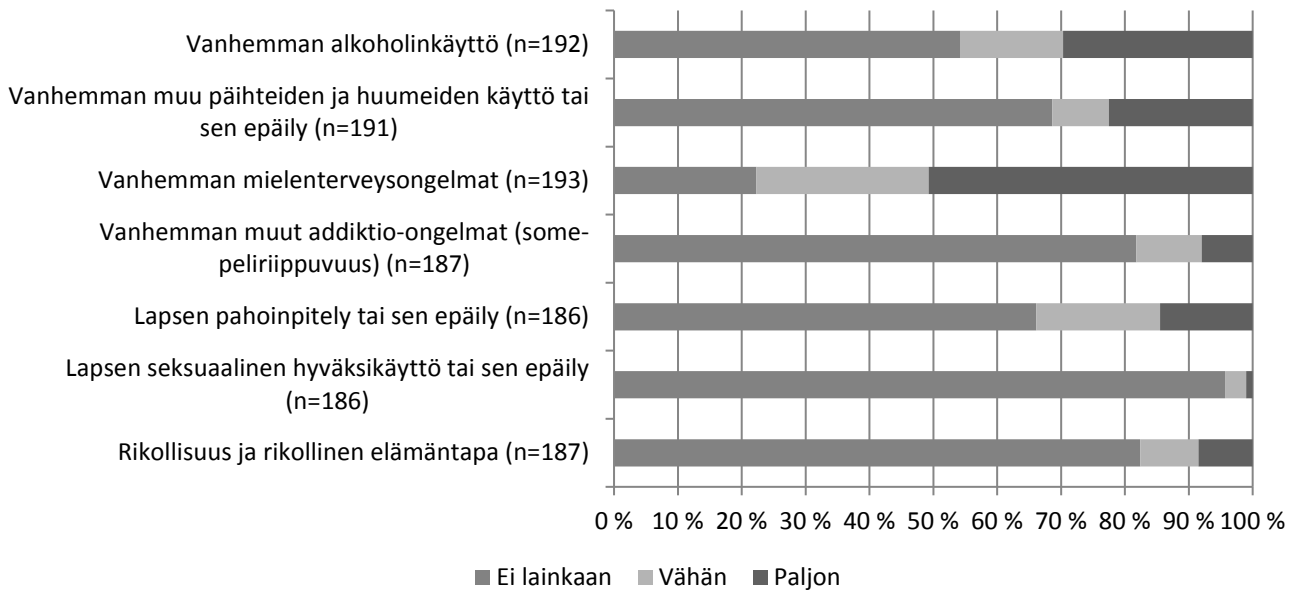
Seuraavaksi siirryn kuvaamaan *vanhempiin ja kasvatukseen* liittyviä osa-alueita lapsen sijoituksen taustalla. Ensimmäisessä osa-alueessa sosiaalityöntekijät arvioivat sijoituksen taustalla olevaa *vanhemmuutta* vanhemman fyysisen sairauden, vammaisuuden, toiminnan ohjaamisen vaikeuden ja kehitysvammaisuuden tai sen epäilyn näkökulmasta. (Kuvio 2).

Kuvio 2. Vanhemmuuteen liittyvät asiat lapsen sijoituksen taustalla (%)

Vanhemman toiminnanohjauksen vaikeus arvioitiin tärkeimmäksi vanhemmuuteen liittyväksi lapsen sijoituksen taustatekijäksi, ja sitä esiintyi paljon joka kolmannen lapsen sijoituksen taustalla, mutta sen arvioitiin olevan läsnä jossain määrin enemmän kuin joka toisen sijoituksen taustalla. Sen sijaan vanhemman fyysinen sairaus ei noussut yhtä merkittävästi esille lapsen sijoituksen taustatekijänä. Sosiaalityöntekijät arvioivat kuitenkin, että se vaikutti paljon joka kuudennen lapsen sijoituksen taustalla, ja noin joka kolmannen lapsen sijoituksen taustalla se oli jossakin määrin läsnä. Vanhemman vammaisuus tai kehitysvammaisuus tai sen epäily vaikuttivat sosiaalityöntekijöiden mukaan paljon alle kymmenellä prosentilla lapsista sijoituksen taustalla.

Toisessa vanhempia ja kasvatusta kuvastavassa osa-alueessa sosiaalityöntekijät arvioivat *vanhemman ongelmalliseen käyttäytymiseen* liittyviä asioita vanhempien päihteiden käytön, mielenterveysongelmien, muiden addiktio-ongelmien, lapsen pahoinpitelyn tai sen epäilyn, seksuaalisen hyväksikäytön tai sen epäilyn ja rikollisen elämäntavan näkökulmasta. (Kuvio 3).

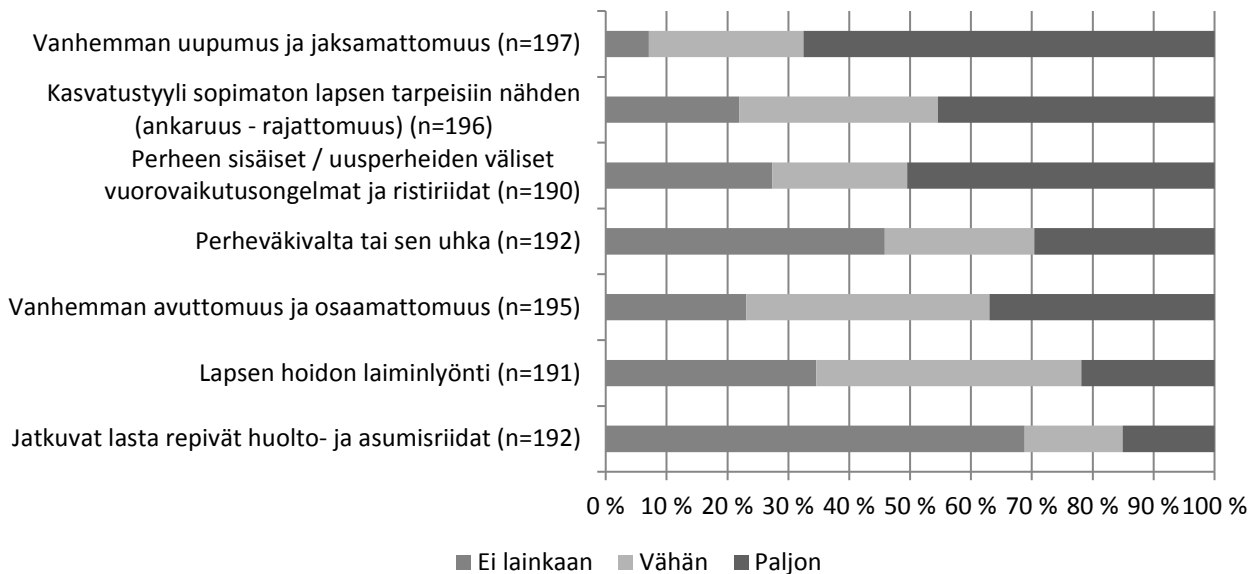

Kuvio 3. Vanhempien ongelmalliseen käyttäytymiseen liittyvät asiat lapsen sijoituksen taustalla (%)

Sosiaalityöntekijät arvioivat vanhemman mielenterveysongelmat keskeisemmäksi taustasyysksi lapsen sijoitukseen. Noin joka kolmella neljästä lapsesta sijoituksen taustalla oli vanhemman mielenterveysongelmia. Niiden arvioitiin vaikuttavan paljon joka toisen lapsen sijoituksen taustalla. Toiseksi merkittävämpänä tekijänä aineistosta kuvastui päihteiden käyttö. Lähes joka toisen lapsen kohdalla lapsen sijoituksen taustalla esiintyi vanhempien alkoholinkäyttöä. Vanhemman alkoholinkäyttö vaikutti sijoituksen taustalla paljon vajaan kolmannen lapsen kohdalla. Päihteiden vaikutusta lapsen sijoituksen taustalla korostaa lisäksi se, että muiden päihteiden ja huumeiden käyttö tai käytön epäily vaikutti paljon lapsen sijoituksen taustalla noin joka viidennen lapsen kohdalla. Myös muissa tutkimuksissa vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat nousseet lapsen sijoitusta lisääviksi riskitekijöiksi (mm. Egelund ja Lausten 2009; Hiitola 2015; Saarikallio-Torp ym. 2010). Kolmanneksi merkittävämpänä lapsen sijoitukseen johtavana tekijänä sosiaalityöntekijät arvioivat lapsen pahoinpitelyn tai sen epäilyn. Kaiken kaikkiaan joka kolmannen lapsen arvioitiin joutuneen vanhemman pahoinpitelyn kohteeksi tai sitä epäiltiin. Sen sijaan vanhemman muut addiktio-ongelmat, seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen epäily ja rikollisuus ja rikollinen elämäntapa eivät nousseet tutkimuksessa yhtä yleisinä sijoituksen taustatekijöinä.

Kolmannessa vanhempia ja kasvatusta kuvastavassa osa-alueessa sosiaalityöntekijät arvioivat vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin liittyviä asioita lapsen sijoituksen taustalla. Verrattuna sosioekonomisiin ja ympäristötekijöihin sekä vanhemmuuteen tai vanhempien ongelmallista käyttäytymistä kuvastaviin sijoituksen taustatekijöihin, vanhemmuutta ja kasvatustyyliä kuvastava

osa-alue korostui voimakkaimmin lapsen sijoituksen taustatekijänä. Sosiaalityöntekijät arvioivat vanhemmuutta ja kasvatustyyliä kuvaavassa osa-alueessa vanhemman uupumuksen ja jaksamattomuuden, kasvatustyylin sopimattomuuden, vuorovaikutusongelmien ja ristiriitojen, perheväkivallan tai sen uhan, vanhemman avuttomuuden ja osaamattomuuden, lapsen hoidon laiminlyönnin ja toistuvien huolto- ja asumisriitojen vaikutusta lapsen sijoituksen taustalla. (Kuvio 4).

Kuvio 4. Vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin liittyvät asiat lapsen sijoituksen taustalla (%)

Sosiaalityöntekijät arvioivat keskeisimmäksi vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin liittyväksi sijoituksen syyksi vanhemman uupumuksen ja jaksamattomuuden. Sosiaalityöntekijät arvioivat, että lähes kaikki vanhemmat olivat jossakin määrin uupuneita ja jaksamattomia. Noin kahdella kolmesta lapsesta vanhemman uupuminen ja jaksamattomuus ilmeni paljon sijoituksen taustalla. Toiseksi yleisempänä vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin liittyvänä tekijänä sosiaalityöntekijät arvioivat kasvatustyylin sopimattomuuden ankaruuden tai rajattomuuden osalta. Kasvatustyylin sopimattomuutta ilmeni yli kolmella neljästä sijoituksen taustalla, mutta paljon sitä ilmeni lähes joka toisen lapsen sijoituksen kohdalla. Kolmanneksi yleisempänä syynä sijoitukseen nousi vanhemman avuttomuus ja osaamattomuus. Sosiaalityöntekijät tunnistivat vanhemman avuttomuutta ja osaamattomuutta yli kolmella neljästä sijoituksen taustatekijänä. Liki kahdella neljästä lapsesta sitä esiintyi paljon sijoituksen taustalla. Myös perheen sisäiset ja / tai uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat korostuivat aineistossa yleisenä ilmiönä. Sosiaalityöntekijät arvion mukaan ne olivat jossain määrin läsnä noin kolmen neljästä sijoituksen

taustalla mutta paljon niitä oli joka toisen lapsen sijoituksen taustalla. Lisäksi lapsen hoidon laiminlyönti, perheväkivalta tai sen uhka ja jatkuvat lasta repivät huolto- ja asumisriidat kuvastuivat aineistossa sijoituksen taustatekijöinä. Noin kahdella kolmesta lapsesta sijoituksen taustalla ilmeni lapsen hoidon laiminlyöntiä, enemmän kuin joka toisen lapsen sijoituksen taustalla oli perheväkivaltaa tai sen uhkaa ja joka kolmannen lapsen sijoituksen taustalla esiintyi jatkuvia lasta repiviä huolto- ja asumisriitoja.

5.3 Äidin työmarkkina-aseman yhteys vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin

Vanhemmuutta ja kasvatustyyliä kuvastava osa-alue nousi keskeisesti esille siinä, että sitä kuvaavat muuttujat korostuivat voimakkaasti lapsen sijoituksen taustalla. Tämän pohjalta lähdin ristiintaulukoinnin ja khiin neliö-testin avulla selvittämään syvemmin vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin liittyviä tekijöitä. Tarkasteltavaksi muuttujaksi valitsin äidin työmarkkina-aseman.¹¹

Perustelen valittua näkökulmaa sillä, että äidin työmarkkina-asema (*työssä, työtön, eläkkeellä / pitkäaikaissairana, jotain muuta*) vaikuttaa monella tapaa lapsiperheen arkeen. Se vaikuttaa ensiksikin yhdessäolon määrään. Työssä vietetty aika on poissa perheen yhteisestä ajasta (Hulkko 2007, 249). Toiseksi se vaikuttaa yhdessäolon laatuun: työ voi tuoda vanhemmalle myönteisiä voimavaroja lapsiperheen arkeen mutta siihen liittyvä stressi ja kiire voivat myös heijastua haitallisesti perhe-elämään ja lapsiin (Kinnunen ym. 2009, 132). Kolmanneksi äidin työmarkkina-asema heijastuu perheen toimeentuloon, yhteiskunnalliseen asemaan (ks. Hulkko 2007, 249) ja kasvatustyyliin: korkeasti koulutetut ja korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevat vanhemmat omaavat todennäköisemmin auktoritatiivisen kasvatustyylin, kun taas vähemmän koulutetut vanhemmat ovat taipuvaisempia käyttämään autoritaarista tai sallivaa kasvatustyyliä (Hoff 2002, 237–238; Steinberg, Blatt-Eisenberg & Cauffman 2006, 53–55). Äidin työttömyys, eläkkeellä tai pitkäaikaissairana olo voivat puolestaan heijastua vanhemmuuteen heikentävästi, sillä Martelinin (2014, 71) mukaan työttömyys lisää mielenterveysongelmia ja huolta toimeentulosta. Eläkkeellä tai pitkäaikaissairana olevien äitien tilannetta voisi puolestaan ajatella kuormittavan omaan terveydentilaan liittyvät asiat ja jaksaminen vanhempana. Jotain muuta –ryhmään kuuluvat äidit

---

¹¹ Kyselylomakkeessa käytetään käsitettä pääasiallinen toiminta. Olen päätenyt käyttämään tämän sijasta termiä työmarkkina-asema sen selkeyden vuoksi. Ristiintaulukointia varten rajasin äidin työmarkkina-asemaa kuvaavista luokista pois opiskelevat äidit ja ”ei tietoa”-ryhmän, jolloin analyysiin tulivat mukaan työssäkäyvät, työttömät, eläkkeellä / pitkäaikaissairana ja ”jotain muuta”-luokkaan kuuluvat äidit. Kasvatustyyliä kuvaavat viisiluokkaiset muuttujat lapsen sijoituksen taustalla olen puolestaan jakanut kolmeen luokkaan: ei lainkaan vaikutusta, vähäisesti vaikutusta ja paljon vaikutusta lapsen sijoituksen taustalla. Luokkien muuttamisella olen välttänyt liian pienien solufrekvenssien syntymisen ristiintaulukoinnissa (ks. Heikkilä 2008, 218).

olivat pääsääntöisesti perhevapailla olevia äitejä, joilla voidaan puolestaan ajatella olevan perhevapaan johdosta enemmän aikaa omistautua lapsille kuin esimerkiksi työssäkäyvillä. Toisin sanoen äidin työmarkkina-asema kuvastaa äitien erilaista elämäntilannetta ja lapsiperhearkea, minkä voisi ajatella vaikuttavan myös äidin vanhemmuuteen. Äidin työmarkkina-aseman yhteys vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin on tärkeä tutkimuskohde myös yhteiskunnallisesta viitekehyksestä käsin: vanhempien voimiin ja kykyihin kasvattaa lapsiaan vaikuttaa muun muassa työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen onnistuminen (Pulkkinen 1997, 38).

Kyselylomakkeen vanhemmuutta ja kasvatustyyliä kuvaavista muuttujista jatkuvat lasta repivät huolto- ja asumisriidat, lapsen hoidon laiminlyönti, perheen sisäiset ja / tai uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat sekä kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden (ankaruus-rajattomuus) osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi suhteessa äidin työmarkkina-asemaa kuvaaviin luokkiin. Perheväkivalta tai sen uhka, vanhemman avuttomuus ja osaamattomuus ja vanhemman uupumus ja jaksamattomuus eivät sitä vastoin olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä äidin työmarkkina-asemaan. (Taulukko 4).

Taulukko 4. Äidin työmarkkina-asema ja kasvatustyyli ristiintaulukoituna

Selittävä muuttuja		Työssä (n=45)	Työtön (n=44)	Eläkkeellä / pitkäaikais- sairaana (n=39)	Jotain muuta ¹² (n=46)	Pearsonin χ^2	P-arvo (sig.)
Vanhemman uupumus ja jaksamattomuus (n=172)	ei lainkaan	2,2	11,4	2,7	13,0	10,426	0,106
	vähäisesti	35,6	15,9	21,6	19,6		
	paljon	62,2	72,7	75,7	67,4		
Kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden (ankaruus - rajattomuus) (n=172)	ei lainkaan	11,1	18,6	18,4	32,6	18,089	0,006**
	vähäisesti	22,2	27,9	47,4	37,0		
	paljon	66,7	53,5	34,2	30,4		
Perheen sisäiset / uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat (n=167)	ei lainkaan	9,1	31,0	45,7	28,3	15,904	0,014*
	vähäisesti	20,5	19,0	20,0	26,1		
	paljon	70,5	50,0	34,3	45,7		
Perheväkivalta tai sen uhka (n=169)	ei lainkaan	34,1	51,2	41,7	50,0	6,551	0,364
	vähäisesti	34,1	14,0	30,6	21,7		
	paljon	31,8	34,9	27,8	28,3		
Vanhemman avuttomuus ja osaamattomuus (n=171)	ei lainkaan	20,5	16,3	13,2	34,8	9,200	0,163
	vähäisesti	45,5	39,5	36,8	37,0		
	paljon	34,1	44,2	50,0	28,3		
Lapsen hoidon laiminlyönti (n=168)	ei lainkaan	27,3	23,3	34,3	47,8	20,525	0,002**
	vähäisesti	54,5	34,9	34,3	45,7		
	paljon	18,2	41,9	31,4	6,5		
Jatkuvat lasta repivät huolto- ja asumisriidat (n=168)	ei lainkaan	52,3	59,5	77,8	80,4	25,575	0,000***
	vähäisesti	11,4	26,2	13,9	17,4		
	paljon	36,4	14,3	8,3	2,2		

*) $p \leq 0.5$; **) $p \leq .01$; ***) $p \leq .001$

Jatkuvat lasta repivät huolto- ja asumisriidat

Koska aineistossa oli asumisjärjestelyiden osalta suuri määrä yksinhuoltajakotitalouksia ja eroperheitä, lapsen huollon jakaminen on yleistä aineiston lasten vanhempien keskuudessa. Eniten huolto- ja asumisriitoja esiintyi työssäkäyvien äitien lasten sijoituksen taustalla. Heistä enemmän kuin joka kolmannella esiintyi paljon huolto- ja asumisriitoja lapsen sijoituksen taustalla. Vastaava luku ”jotain muuta”-ryhmään kuuluvilla äideillä oli vain pari prosenttia. Tähän ryhmään kuuluvat äidit olivat pääsääntöisesti perhevapaalla olevia äitejä. Kokonaisuutena huolto- ja asumisriitojen

¹² Tähän ryhmään kuuluvat äidit olivat pääsääntöisesti perhevapailla olevia äitejä.

esiintyminen oli aineistossa kuitenkin vähäistä, sillä suurimmalla osalla tutkimusjoukon lapsilla huolto- ja asumisriitoja ei esiintynyt lainkaan sijoituksen taustalla.

Huolto- ja asumisriitojen suurta esiintyvyyttä työssäkäyvien äitien lasten sijoituksen taustalla saattaa selittää se, että lapsen huollon jakaminen voi olla haastavampaa niillä äideillä, jotka ovat työelämässä kuin niillä äideillä, jotka ovat päätoimisesti kotona perhevapaan, työttömyyden, eläkkeen tai pitkäaikaissairauden takia. Työssäkäynti yhdistettynä lapsen huollon jakamiseen saattaa lisätä äidin syyllisyyden tunteita siitä, että hänellä ei ole riittävästi aikaa lapselle. Tämä saattaa lisätä vaikeutta sopia lapsen huoltoon ja asumiseen liittyvistä asioista sovinnollisesti molempia vanhempia tyydyttävällä tavalla ja siten olla myös yhtenä taustatekijänä huolto- ja asumisriitoihin. Esimerkiksi eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana oleville äideillä lapsen huollon jakaminen saattaa tuoda helpotusta, joka tukee omaa jaksamista. Jotain muuta -ryhmään kuuluvilla äideillä on taas perhevapaan ansiosta aikaa olla lastensa kanssa, jolloin lapsen huollon jakaminen ei välttämättä kärjisty niin helposti kiistatilanteeksi. Aineiston lapsista myös joka neljäs lapsi oli kokenut vanhempiensa eron viimeisten 12 kuukauden aikana, jolloin lapsen huollon jakamiseen ei välttämättä ole ehtinyt muodostua vakiintuneita, molempien vanhempien näkökulmasta katsottuna sopivia käytäntöjä. Tällöin erokriisin työstäminen ja lapsen huollon jakaminen saattaa olla kuormittavaa etenkin niille äideille, joiden pitää sovittaa yhteen myös lasten hoidon ja työelämän haasteet. Erotilanteissa vanhemmat saattavat suhtautua lapsiin myös hyvin tunnevaltaisesti, jolloin vanhemman on vaikea nähdä ja ymmärtää lapsen etua. (ks. Pekki & Tamminen 2002, 62).

Lapsen hoidon laiminlyönti

Voimakkaimmin lapsen hoidon laiminlyöntiä esiintyi työttömien äitien lasten sijoituksen taustalla. Heistä noin kahdella viidestä ilmeni paljon lapsen hoidon laiminlyöntiä. Myös eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana olevien äitien lasten sijoituksen taustalla lapsen hoidon laiminlyöntiä tunnistettiin paljon joka kolmannen lapsen kohdalla. Vähiten lapsen hoidon laiminlyöntiä sosiaalityöntekijät tunnistivat jotain muuta -ryhmään kuuluvien ja työssäkäyvien äitien lasten sijoituksen taustalla.

Työttömien äitien ja lapsen hoidon laiminlyönnin välinen yhteys saattaa ainakin osittain selittyä sillä, että työttömyys heijastuu vanhemman hyvinvointiin kielteisesti. Unettomuuden, masentuneisuuden, muistin ja keskittymiskyvyn puutteiden on todettu lisääntyvän työttömyyden keston myötä. (Moilanen 2007, 206–210.) Lisäksi tutkimuksissa työttömyys ja työkyvyttömyys

ovat kuvastuneet työikäisten keskuudessa suurimpina elämänlaadun riskitekijöinä. Työttömyys lisää toimeentulopaineita, mielenterveysongelmia ja sosiaalisen syrjäytymisen uhkaa (Martelin ym. 2014, 71), kun taas työkyvyttömyyseläkkeellä olevan riski muun muassa heikkoon terveyteen tai fyysiseen toimintakykyyn on jopa nelinkertainen ja psyykkisen toimintakyvyn näkökulmasta tarkasteltuna yli kolminkertainen verrattuna työssäkäyvään (Vaarama ym. 2014, 28). Lammi-Taskulan ja Salmen (2014) mukaan työelämän ulkopuolelle jääminen on juuri yksi merkittävimmistä tekijöistä ennustamaan toimeentulovaikeuksia ja erityisesti äideillä vanhemmuuden voimavarat ovat yhteydessä toimeentulovaikkeuksiin: voimavaroja toimia vanhempana on vähemmän silloin, jos toimeentulo koetaan hankalaksi (Emt. 150, 155). Eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana olevien äitien lasten tilannetta saattaa selittää osin samanlaiset tekijät: äideillä ei ole oman terveydentilansa takia voimavaroja huolehtia lapsista. Eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana oleminen voi olla myös taloudellisesti kuormittava tilanne, mikä heijastuu äidin voimavaroihin heikentävästi. Jotain muuta -ryhmään kuuluvien äitien lasten parempaa tilannetta tältä osin saattaa selittää se, että äideillä on perhevapaan ansiosta aikaa huolehtia lapsista eikä heillä ole työttömyyteen, eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana oleviin äiteihin nähden sellaisia riskitekijöitä, jotka heijastuisivat äidin kykyyn huolehtia lapsen tarpeista. Erot eri äitiryhmien välillä saattaa selittyä myös sillä, että äidin ammattiasema ohjaa hänen käyttäytymistään (Husman & Husman & Koskinen 2007, 227): jotain muuta -ryhmään kuuluvilla ja työssäkäyvillä äideillä saattaa olla parempi sosiaalinen asema ja taloudellinen tilanne verrattuna työttömiin, eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana oleviin äiteihin, mikä takaa heille paremmat tiedolliset ja taidolliset edellytykset sekä kulutusmahdollisuudet huolehtia lastensa hyvinvoinnista.

Perheen sisäiset ja / tai uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat

Vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat olivat yleinen ilmiö jokaisessa äidin työmarkkina-asemaa kuvastavassa luokassa. Runsaimmin niitä esiintyi kuitenkin työssäkäyvien äitien lasten sijoituksen taustalla, sillä lähes kolmella neljästä lapsesta vuorovaikutusongelmia ja ristiriitoja ilmeni paljon sijoituksen taustalla. Lisäksi sosiaalityöntekijät tunnistivat paljon vuorovaikutusongelmia ja ristiriitoja sijoituksen taustatekijänä noin puolella niistä lapsista, joiden äidit olivat työttöminä tai kuuluivat jotain muuta -ryhmään. Eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana olevien äitien lasten sijoituksen taustalla vuorovaikutusongelmia ja ristiriitoja esiintyi paljon joka kolmannen lapsen sijoituksen taustalla.

Vuorovaikutusongelmien ja ristiriitojen laajaa esiintymistä kaikissa työmarkkina-asemaa kuvaavissa luokissa saattaa selittää se, että äideillä on isiin nähden todettu olevan enemmän vanhemmuuteen liittyviä stressitilanteita ja huolenaiheita, jotka ilmenevät kurinpito-ongelmina, ristiriitoina ja vaatimusten kuormittavuutena (Kivijärvi ym. 2009, 60). Koska tässä aineistossa oli myös asumisjärjestelyiden osalta runsaasti äitien yksinhuoltajakotitalouksia, äiteihin kohdistuva vaatimusten kuormittavuus ja vanhemmuuteen liittyvät stressitilanteet saattavat erityisesti korostua: yksinhuoltajilla ei ole toisen vanhemman tukea arjen jakamisessa ja toimeentulo on tiukempaa yksinhuoltajataloudessa kuin kahden vanhemman perheessä. Vuorovaikutusongelmien ja ristiriitojen laaja esiintyminen saattavat liittyä myös muihin perheen sisäisiin ongelmiin. Myllärniemen (2006, 72–73) mukaan lastensuojeluperheissä vuorovaikutusongelmat ovat seurausta muista ongelmista, kuten päihteidenkäytöstä ja vanhempien välisestä väkivallasta. Työttömien äitien perheissä vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat saattavatkin esimerkiksi liittyä siihen, että työttömyys vaikuttaa kielteisesti vanhemman hyvinvointiin (Moilanen 2007, 206–210), mikä puolestaan heijastuu vanhemmuuden ja vuorovaikutuksen laatuun.

Työssäkäyvien äitien lasten sijoituksen taustalla ilmenevää vuorovaikutusongelmien ja ristiriitojen laajuutta saattaa lisäksi selittää se, että tasapainoilu ansiotyön ja perhe-elämän välillä on kuormittavaa eikä lyhyt ilta-aika riitä palautumiseen. Tätä vahvistaa myös Toivasen ja Kauppisen (2007, 148, 150) tutkimus, jossa ansiotyön ja kodin- ja lastenhoidon aiheuttama kaksoiskuormitus todettiin vaikuttavan kielteisesti muun muassa henkiseen hyvinvointiin: pienten lasten äidit tunsivat itsensä muita useammin ärtyneeksi, jännittyneeksi ja hermostuneeksi. Lisäksi alle kouluikäisten lasten työssäkäyvät äidit kokivat elämäntilanteensa useammin raskaammaksi kuin muut äidit. Tämä voi johtua työ- ja perheroolien yhdistämisen vaikeudesta. Eri roolit kuormittavat vanhempaa, sillä vanhemman voimavarat ja energia ovat rajallisia. (Kinnunen ym. 2009, 130–131.) Schulzin ym. (2004, 260–261) mukaan erityisesti pienten lasten äitien kuormitusta lisää suurempi vastuu kotitöistä, jolloin perheenjäsenten väliset suhteet kiristyvät helpoiten stressaavan työpäivän jälkeen. Vanhemman mieliala heijastuu puolestaan siihen, miten vanhempi toimii arjessa lastensa kanssa (Almeida, Wethington & McDonald 2001, 426).

Kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden

Eniten kasvatustyylin sopimattomuutta lapsen tarpeisiin nähden ilmeni työssäkäyvien ja työttömien äitien lasten sijoitusten taustalla. Työssäkäyvien äitien lapsista kahdella kolmesta ja työttömien äitien lapsista joka toisella ilmeni paljon kasvatustyylin sopimattomuutta sijoituksen taustalla.

Työssäkävien äitien osuuden korostuminen saattaa selittyä sillä, että tasapainoilu ansiotyön ja lasten tarpeiden välillä voi olla haastavaa (ks. Lammi-Taskula & Salmi 2014, 145), jolloin stressi heijastuu vanhemmuuden laatuun (Crnic & Greenberg 1990, 1621). Stressaantuneiden vanhempien on myös todettu käyttävän ankarampia kasvatuskäytäntöjä sekä hoivaavan lastaan vähemmän kuin muut vanhemmat (Anthony ym. 2005, 146). Vanhemmuuteen liittyvä stressi on todettakin olevan yhteydessä vanhemman kasvatuskäytäntöihin ja vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen (Belsky 1984, 90–91; Crnic, Gaze & Hoffman 2005, 128). Erityisesti pienet lapset tarvitsevat tiivistä vanhemman läsnäoloa, jolloin työn ja kodin yhteensovittaminen ja lasten tarpeiden etusijalle laittaminen haastavat vanhemman arkea. Tämän tutkielman aineiston osalta päiväkotikäisten 0–6-vuotiaiden lasten vanhemmat osoittautuivatkin uupuneemmiksi ja jaksamattommiksi kuin alakouluikäisten 7–12-vuotiaiden lasten vanhemmat ($\chi^2=7,728$; $df=2$; $p=0,021$). Työttömien äitien lasten sijoituksen taustalla ilmenevää kasvatustyylin sopimattomuutta saattaa puolestaan selittää työttömyyden heijastuminen kielteisesti vanhemman hyvinvointiin (ks. Moilanen 2007, 206) ja sitä kautta kasvatuskäytäntöihin: huonosti voiva vanhempi ei välttämättä jaksaa ja osaa toimia rakentavasti ja johdonmukaisesti lapsiperhearjessa.

Vanhemman uupumus ja jaksamattomuus

Vanhemman uupumus ja jaksamattomuus ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä äidin työmarkkina-asemaa kuvaavien luokkien kanssa. Tämä oli yllättävää kahdesta syystä: Ensiksikin aineiston äideistä joka viides oli eläkkeellä tai pitkäaikaissairana olevia äitejä, joiden elämäntilannetta oletettavasti kuormittaa terveydelliset ongelmat ja niiden heijastuminen omaan jaksamiseen. Toiseksi huoli omasta jaksamisesta voidaan yhdistää oman uupumuksen ja masennuksen lisäksi myös työtilanteeseen ja työelämän vaativuuteen, sillä työ vie paljon aikaa ja voimia ja vanhemmat kokevat usein sen johdosta laiminlyövänsä kotiasioita (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 45). Toisaalta myös Lammi-Taskulan ja Salmen (2008, 44) tutkimuksessa tutkimustulos oli vastaavanlainen; kotona lasta hoitavat äidit olivat yhtä huolestuneita omasta jaksamisestaan kuin työssäkävvät eikä esimerkiksi työttömyyden havaittu olevan yhteydessä huolen kokemiseen. Äidin kokeman huolen taustalla saattaa kuitenkin olla erilaisia tekijöitä riippuen siitä, onko äiti työelämässä vai sen ulkopuolella. Kotiäidit ovat useimmiten työssäkäyviä nuorempia ja samalla vanhempina kokemattomampia, mikä saattaa vaikuttaa huoleen omasta jaksamisesta, kun taas työssäkävillä saattaa korostua työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeudet.

5.4 Vanhemmuus ikäryhmissä 0–6- ja 7–12-vuotiaat

Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että 0-12-vuotiaiden lasten sijoituksen taustalla esiintyy pääsääntöisesti vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä, kun taas teini-ikäisten sijoituksen taustalla esiintyy useimmiten nuoreen liittyviä tekijöitä (mm. Hiitola 2008; Myllärniemi 2006). Voimakkain yhteys perhetekijöiden ja sijoituksen välillä on todettu olevan 0–6-vuotiaiden lasten kohdalla (Franzén ym. 2008, 1049; Kestilä ym. 2012, 48). Tämän johdosta tavoitteenani on selvittää tämän aineiston osalta binääri-logistisella regressioanalyysillä, eroavatko vanhemmuuden piirteet toisistaan päiväkotikäisten 0–6- ja alakouluikäisten 7–12-vuotiaiden lasten vanhempien ryhmissä.¹³

Kuten aineiston analyysiluvussa 4.3 kuvasin, aloitin selittävien muuttujien valinnan tekemällä ristiintaulukointia. Seuraavat muuttujat osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi lapsen ikäryhmän kanssa: vanhemman uupumus ja jaksamattomuus, kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden (ankaruus-rajattomuus), vanhemman mielenterveysongelmat, muu päihteiden käyttö tai sen epäily, perheen taloudelliset vaikeudet sekä äidin työmarkkina-asema. Äidin työmarkkina-asema, vanhemman uupumus ja jaksamattomuus sekä perheen taloudelliset vaikeudet heikensivät kuitenkin muodostettua mallia, joten lopulliseen malliin valikoitui seuraavat muuttujat: äidin työkokemus, kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden (ankaruus-rajattomuus), vanhemman muu päihteiden käyttö tai sen epäily ja vanhemman mielenterveysongelmat. Aikaisempi tutkimus tukee myös mukaan otettavien muuttujien valintaa (ks. luku 3.3).

Muodostettu malli pitää sisällään 172 havaintoa ja näennäisselitysasteeksi muodostuu 30,2 prosenttia. Jokivuoren ja Hietalan (2007, 46) mukaan yhteiskunta-, käyttäytymis- ja ihmistieteissä selitystasetta voidaan pitää hyvänä. Koska selitettävän ilmiön luonne on monisyinen, on selvää että vanhemmuutta selittävät myös muut tekijät kuin tähän analyysiin valitut selittävät tekijät. Lisäksi, koska analyysiin on valittu vain neljä muuttujaa, malli ei selitä kattavasti kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempien vanhemmuutta (ks. Jokivuori & Hietala 2007, 60–61).

Muodostetulla mallilla on kuitenkin tavoitettu 0–6-vuotiaista 78,4 prosenttia ja 7–12-vuotiaista 61,4 prosenttia, jolloin kokonaisuudessaan muodostettu malli onnistui ennustamaan 71,5 prosenttia aineistosta lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamiseen liittyviä vanhemmuustekijöitä. Lisäksi aineiston

---

¹³ Koska selitettävän muuttujan ikäluokka on kaksiluokkainen, olen koodannut sen aineistoon arvoilla 0 (0–6-vuotiaat) ja 1 (7–12-vuotiaat). Analyysi ennustaa mahdollisuutta kuulua arvon 1 luokkaan eli 7–12-vuotiaiden vanhempiin. Tarkastelu tapahtuu aina suhteessa toiseen luokkaan.

ja muodostetun mallin yhteensopivuutta kuvastaa Hosmer ja Lemeshowin testin korkea p-arvo 0,971, joka on reilusti yli vaaditun 0,05 (ks. Jokivuori & Hietala 2007, 68).¹⁴

Taulukkoon 5 on koottu vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä, jotka ennustavat kuulumista 7–12-vuotiaiden vanhempien ryhmään. Taulukkoon on kirjattu tilastollinen merkitsevyys, vetosuhde (odds ratio) sekä 95 prosentin luottamusvälit. Taulukosta 5 voimme havaita, että p-arvo on lähes jokaisen selittävän muuttujan kohdalla tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$). Erityisesti vanhemman mielenterveysongelmat ja äidin työkokemus nousevat sijoituksen taustaa kuvastaviksi kärkeiselittäjiksi.

Taulukko 5. Binääri-logistinen regressioanalyysi 7–12-vuotiaiden kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempien vanhemmuudesta

Selittävät tekijät		p-arvo	Vetosuhde	95 % luottamusväli	
				Alaraja	Yläaraja
Äidin työkokemus	hyvä	0,044			
	vähäinen	0,022	0,267	0,086	0,825
	ei lainkaan	0,027	0,346	0,135	0,886
Kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden	paljon	0,062			
	vähäisesti	0,019	0,300	0,110	0,819
	ei lainkaan	0,445	0,734	0,331	1,625
Vanhemman muu päihteiden ja huumeiden käyttö tai sen epäily	paljon	0,011			
	vähäisesti	0,003	4,989	1,717	14,499
	ei lainkaan	0,165	2,904	0,644	13,083
Vanhemman mielenterveysongelmat	paljon	0,003			
	vähäisesti	0,002	4,349	1,713	11,040
	ei lainkaan	0,009	3,024	1,318	6,937

Ensimmäisenä selittävänä muuttujana mallissa oli äidin työkokemus. Taulukosta 5 voimme havaita, että riski kuulua 7–12-vuotiaiden vanhempien ryhmään on lähes neljä kertaa ($1/0,267=3,75$) pienempi kuin 0–6-vuotiaiden äideillä, mikäli äidillä on vähäisesti työkokemusta. Kun äidillä ei ole lainkaan työkokemusta, riski kuulua alakouluikäisten vanhempien ryhmään on lähes kolminkertaisesti ($1/0,346=2,89$) pienempi kuin päiväkotikäisten lasten äideillä. Tulosta voidaan pitää odotettuna, sillä pienempien lasten äidit ovat todennäköisesti nuorempia kuin alakouluikäisten lasten äidit, jolloin on luonnollista että heillä on vähemmän työkokemusta.

¹⁴ Tässä analyysissä ”paljon/ hyvä” -luokka on vertailutasona ”vähäisesti - ja ei lainkaan” - luokille.

Toisena selittävänä muuttujana mallissa oli kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden (ankaruus-rajattomuus). Taulukon 5 vetosuhteita tarkastelemalla voimme havaita, että niillä vanhemmilla, joilla lasten sijoituksen taustalla esiintyy vähäisesti kasvatustyylin sopimattomuutta, kuuluvat liki 3,5-kertaisella ($1/0,300=3,33$) todennäköisyydellä 7–12-vuotiaiden lasten vanhempien ryhmään kuin 0–6-vuotiaiden lasten vanhempien ryhmään. Tämä voi johtua siitä, että alakouluikäisen lapsen kasvatusta haastaa vanhempaa eri tavalla kuin päiväkotikäisen lapsen; alakouluikäinen lapsi käy koulua, liikkuu itsenäisesti kotiympäristön ulkopuolella ja viettää aikaa kavereidensa kanssa. Tällöin vanhempi ei välttämättä aina tiedä, mitä lapsi tekee ja kenen kanssa hän viettää aikaansa. Päiväkotikäisen lapsen elämä on suhteessa kouluikäiseen lapseen paljon rajatumpaa. Siinä korostuu perushoivan merkitys ja vanhemman intensiivinen läsnäolo. Lapsen kasvaessa kouluikäisen vanhempana oleminen muuttaa siis merkittävästi muotoaan, jolloin vanhemmuuden ja kasvatustyylin merkitys ja siihen liittyvät pulmat myös saattavat korostua.

Kolmantena selittävänä muuttujana mallissa oli vanhemman muu päihteiden ja huumeiden käyttö tai sen epäily. Taulukon 5 vetosuhteesta voidaan päätellä, että niiden vanhempien, joiden lapsen sijoituksen taustalla esiintyy vähäisesti vanhemman muuta päihteiden ja huumeiden käyttöä tai sen epäilyä, vanhempi kuuluu viisinkertaisella todennäköisyydellä 7-12-vuotiaiden lasten vanhempien kuin 0–6-vuotiaiden lasten vanhempien ryhmään. Mikäli sijoituksen taustalla ei ole lainkaan vanhemman muuta päihteiden tai huumeiden käyttöä tai sen epäilyä, vanhempi kuuluu kolminkertaisella todennäköisyydellä alakouluikäisten vanhempien ryhmään. Toisin sanoen aineisto antaa viitteitä siitä, että päihteidenkäyttö tai sen epäily ei nouse sijoituksen syyksi alakouluikäisten lasten kohdalla niin usein kuin päiväkotikäisten lasten vanhemmilla. Toisin sanoen päiväkotikäisten lasten vanhempien kohdalla muiden päihteiden tai huumeiden käyttö tai sen epäily johtaa todennäköisemmin lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamiseen.

Neljäntenä selittävänä tekijänä mallissa oli vanhemman mielenterveysongelmat. Taulukon 3 vetosuhteita tarkastelemalla voimme tehdä päätelmän, että mikäli lapsen sijoituksen taustalla on vähäisesti vanhemman mielenterveyden ongelmia, vanhempi kuuluu 4,3-kertaisella todennäköisyydellä 7–12-vuotiaiden vanhempien kuin 0–6-vuotiaiden vanhempien ryhmään. Vastaavasti, mikäli sijoituksen taustalla ei ole lainkaan vanhemman mielenterveyden ongelmia, vanhempi kuuluu kolminkertaisella todennäköisyydellä alakouluikäisten vanhempien ryhmään kuin päiväkotikäisten vanhempien ryhmään. Päiväkotikäisten lasten kohdalla vanhemman mielenterveysongelmat ovat päihteidenkäytön ohella toinen selkeä syy siihen, että lapsi tulee sijoitetuksi kodin ulkopuolelle.

Yhteenvedon voidaan todeta, että 0-6-vuotiaiden sijoitettujen lasten äideille on tyypillisempää se, että heillä ei ole lainkaan tai heillä on vain vähäisesti työkokemusta verrattuna 7–12-vuotiaiden lasten äiteihin. Tätä voidaan pitää luonnollisena ja odotettavissa olevana erona, sillä päiväkotikäisten lasten äidit ovat todennäköisesti nuorempia eikä heille ole sen takia ehtinyt karttua työkokemusta. Lisäksi pikkulapsivaihe sitoo äitejä tiukemmin kotiin ja sen myötä työelämän ulkopuolelle. Päiväkotikäisten lasten vanhemmat erottuvat alakouluikäisten lasten vanhemmista myös siinä, että heillä tyypillisempiä ovat mielenterveysongelmat tai muiden päihteiden tai huumeiden käyttöä tai niiden epäilyä lapsen sijoituksen taustalla. Päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat ovat vakavia lapsen kasvua ja kehitystä uhkaavia tekijöitä. Niiden merkitys korostuu erityisesti silloin, kun lapsi on pieni; pieni lapsi tarvitsee perushoivan lisäksi aikuisen, johon hän voi kiinnittyä turvallisesti. Sen sijaan alakouluikäisten lasten vanhemmille ominaisempaa on se, että heidän lapsensa sijoituksen taustalla esiintyy useammin kasvatustyylin sopimattomuutta lapsen tarpeisiin nähden verrattuna päiväkotikäisten lasten vanhempain. Lapsen itsenäistyminen pikkulapsesta kouluikäiseksi nostaa vanhemmuuden ja kasvatustyyliin liittyvät haasteet toisella tavalla esille. Vanhemman voi olla vaikeampaa asettaa lapselle rajoja, jolloin tilanteet saattavat kärjistyä molempiin ääripäihin: Vanhempi ei aseta esimerkiksi lapselleen selkeitä rajoja esimerkiksi kotiintuloaikojen ja käyttäytymisen osalta, jolloin lapsen valvontaa laiminlyödään. Tällainen salliva kasvatustyyli jättää lapselle liikaa vastuuta ja päätösvaltaa suhteessa hänen ikäänsä, mikä luo lapselle turvattomuutta. Lapsi saattaa kokea itsensä myös hylätyksi ja hakea vanhempiensa huomiota poikkeuksellisen voimakkaalla tavalla. (ks. Pulkkinen 1994, 37.) Vanhempi saattaa myös käyttää lapsen tarpeisiin nähden liian ankaraa kasvatustyyliä, jolloin vanhemman kasvatustyyli voi olla epäjohdonmukaista ja rangaistukset saattavat olla ylimitoitettuja suhteessa lapsen tekoihin, mikä heikentää turvallisen suhteen muodostumista lapsen ja vanhemman välille.

6 POHDINTA

Tämän tutkielman tarkoituksena oli kuvata kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten perhetaustaa, sijoitustilanteeseen liittyviä vanhemmuustekijöitä, äidin työmarkkina-aseman vaikutusta vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin sekä tarkastella sijoitustilanteeseen liittyviä vanhemmuustekijöitä osin ikäluokittain. Tutkimusaineisto koostui lapsikohtaisesta kyselyaineistosta, jossa vastaajina olivat sijoitettujen lasten asioista vastaavat sosiaalityöntekijät. Kokonaisuutena tutkimusaineisto ilmentää institutionaalista tietoa, jossa vastaukset pohjautuivat sosiaalityöntekijän tietoon ja ammatilliseen arvioon (Heino ym. 2016, 103). Tämän tutkielman tutkimuskysymysten osalta juuri institutionaalinen tieto oli merkityksellistä eikä niin sanottu kiistanalaisia perhesuhteita ilmentävä ”toinen tieto eletystä kokemuksesta” olisi tuonut vastauksia näihin kysymyksiin.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten perhetaustoissa kuvastui perheenjäsenten välinen liikkuvuus. Lapset olivat kokeneet perheen kokoonpanossa ja asumisjärjestelyissä useita muutoksia. He asuivat useimmiten yksinhuoltajakotitalouksissa kuin ydinperheessä. Eroperheiden lapsia oli noin joka kolmannes lapsista. Joka neljäs lapsi oli kokenut vanhempiansa eron kuluneen vuoden aikana. Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan päiväkotikäiset lapset olivat kuitenkin hyötynet vanhempiansa erosta toisin kuin alakouluikäiset lapset. Tämä voi kertoa siitä, että vanhempien riitaisa ja vaikea parisuhde luo turvattoman kasvu ympäristön, joka on erityisen vahingollista pienten lasten kehityksen näkökulmasta. Viimeisen vuoden aikana lasten asumisjärjestelyissä oli myös tapahtunut useita muutoksia, mutta niitä voidaan ainakin osittain selittää sillä, että ne ovat seurausta lastensuojeluinterventioiden tulemisesta osaksi perhettä. Myös Ritala-Koskisen ja Forsbergin (2016) tutkimuksessa havaittiin samanlainen ilmiö: lasten asuinpaikkojen vaihdokset ja muutot olivat todellinen ilmiö lastensuojelun asiakkaana olevien lasten elämässä. Lasten hyvinvoinnin näkökulmasta toistuvien muuttojen ilmiötä voidaan pitää kuitenkin huolestuttavana. Lasten nopea kehittyminen psyykkisen, kognitiivisen ja tunne-elämän kehityksen saralla sekä lasten riippuvuus vanhempien kyvystä selvitä stressaavista tilanteista, tekee heistä erityisen haavoittuvaisia. On kuitenkin tilanteita, joissa asuinpaikan muutos tuo lapselle myös myönteisiä muutoksia elämään esimerkiksi silloin, kun perheen elinolosuhteet paranevat. (Murphey & Bandy & Moore 2012, 2.)

Vanhempien koulutustausta näyttäytyi aineistossa matalana, mutta koska aineistossa oli tältä osin paljoa katoa, vanhempien koulutustaustasta ei voida tehdä luotettavia päätelmiä. Perhetaustoista kuvastui kuitenkin 0–6-vuotiaiden lasten äitien heikko työmarkkina-asema: heillä oli vähän tai ei

lainkaan työkokemusta, ja he olivat useammin työelämän ulkopuolella, eläkkeellä, tai heillä oli jokin pitkäaikaissairaus verrattuna isiin tai 7–12-vuotiaiden lasten äiteihin. Lasten perhetaustat kuvastuivat lisäksi köyhinä ja riippuvaisina yhteiskunnan tuista. Suurin osa perheistä oli saanut toimeentulotukea kuluneen vuoden aikana. Vain joka neljännen lapsen perheessä lapsen tarpeet tulivat hyvin huomioituiksi sosiaalityöntekijöiden arvioimana.

Lasten sijoitusten taustalla korostui vastaavanlaiset vanhemmuuden ongelmat kuten aikaisemmissa tutkimuksissa (mm. Hiitola 2015; Myllärniemi 2006;). Sijoitusten taustalla esiintyi runsaasti vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin liittyviä pulmia. Vanhemmuuden ja kasvatustyylin vaikeudet kuvastuivat lasten sijoitusten taustalla muun muassa siten, että vanhemmat olivat uupuneita ja jaksamattomia, kasvatustyyli oli sopimaton lapsen tarpeisiin nähden, lapsen hoidossa ilmeni laiminlyöntiä ja perheissä oli vuorovaikutusongelmia ja ristiriitoja. Toisin sanoen sijoitusten taustalla ilmeni monia turvattomuutta aiheuttavia vanhemmuustekijöitä, joita voidaan pitää erityisen vakavina pienempien lasten kohdalla, sillä ne vaikuttavat kielteisesti turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Belskyn (1984, 91–92) mukaan vanhemman henkinen hyvinvointi on juuri tärkein vanhemmuuteen vaikuttava tekijä. Vanhemmuuden laatu vaarantuu erityisesti silloin, kun vanhemman psyykkiset voimavarat pettävät.

Yllättävänä tutkimustuloksena pidän kuitenkin sitä, että äidin työssäkäynti korostui Belskyn (1984, 90–91) mukaisesti ympäristötekijänä, joka vaikutti äidin vanhemmuuteen ja kasvatustyyliin heikentävästi. Työssäkäyvät äidit erottautuivat muista äideistä (työttömät, eläkkeellä / pitkäaikaissairana, jotain muuta -ryhmä) siinä, että heidän lastensa sijoitusten taustalla esiintyi enemmän kasvatustyylin sopimattomuutta lapsen tarpeisiin nähden, perheen sisäisiä ja / tai uusperheiden välisiä vuorovaikutusongelmia ja ristiriitoja sekä lasta repiviä jatkuvia huolto- ja asumisriitoja. Tämä saattaa kertoa perhe- ja työelämän yhteensovittamisen vaikeudesta sekä siitä, että lastensuojeluperheissä äidin työssäkäynti ei näyntyä Lammi-Taskulan ja Salmen (2014, 157) tutkimuksen tavoin voimavarana vaan pikemminkin riskitekijänä äidin vanhemmuudelle ja kasvatustyyliille.

Äidin työssäkäynnin lisäksi tosin myös äidin työttömyys, eläkkeellä tai pitkäaikaissairana oleminen heijastui riskinä äidin vanhemmuudelle ja kasvatustyyliille lapsen hoidon laiminlyönnin osalta. Tämä saattaa kertoa siitä, että työttömyys, eläkkeellä tai pitkäaikaissairana oleminen heijastuu kielteisesti äidin hyvinvointiin ja kykyyn huolehtia lapsesta. Kokonaisuutena tämä tutkielma kuitenkin viitoittaa, että äidin jääminen kotiin – oli syynä sitten työttömyys, eläkkeellä tai

pitkäaikaissairaana olemisen tai perhevapaa – oli suurempi voimavara äidin vanhemmuudelle ja kasvatustyyliin kuin äidin työssäkäynti. Erityisesti perhevapaalla olevien äitien vanhemmuus ja kasvatustyyli eivät näyttäytyneet muihin äidin työmarkkina-asemaa kuvaaviin luokkiin verrattuna yhtä ongelmallisena. Tämä voi johtua siitä, että perhevapaalla olevilla äideillä ei ole työssäkäyntiin äiteihin verrattuna työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteita eikä myöskään työttömyyteen, eläkkeellä tai pitkäaikaissairaana olemiseen liittyviä kuormittavia tekijöitä.

Tutkielman viimeisenä tutkimuskysymyksenä analysoin sitä, eroavatko vanhemmuuden piirteet toisistaan 0–6- ja 7–12-vuotiaiden lasten sijoitusten taustalla. Tutkimustulokset osoittavat, että jo päiväkotikäisten ja alakouluikäisten lasten sijoitusten taustalla on erilaisia vanhemmuuden piirteitä. Päiväkotiikäisten, 0–6-vuotiaiden lasten sijoitusten taustalla kuvastui erityisesti äitien vähäinen työkokemus, vanhempien muiden päihteiden ja huumeiden käyttö tai sen epäily sekä mielenterveysongelmat, kun taas alakouluikäisten 7–12-vuotiaiden lasten kohdalla sijoituksen taustalla esiintyi enemmän kasvatustyylin sopimattomuutta lapsen tarpeisiin nähden. Eroja vanhemmuuden piirteissä voidaan pitää luonnollisena. Alakouluikäisten lasten kohdalla vanhemmuuden ja kasvatustyyliin liittyvät pulmat saattavat helposti korostua, koska rajojen asettaminen voi olla haastavampaa lapselle, joka jo liikkuu itsenäisesti kodin ulkopuolella, saa vaikutteita kaveripiiristä, ja jolle oma vanhempi ei ole enää ehdoton auktoriteetti. Päiväkotiikäisten lasten kohdalla on puolestaan luonnollista se, että vanhemman päihteiden käyttö tai käytön epäily sekä mielenterveysongelmat johtavat helpommin lastensuojelun väliintuloon. Pieni lapsi tarvitsee vakaan kasvu ympäristön ja aikuisen, johon hän voi kiinnittyä turvallisesti.

Kokonaisuutena tutkimustuloksista kuvastui vanhemmuuteen liittyvät moninaiset haasteet, jotka ovat kärjistyneet tilanteeseen, jossa tarvitaan lastensuojelun voimakasta väliintuloa – lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisessa on aina siis kyse useiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta, johon saattaa vaikuttaa lisäksi myös muut tekijät kuin vanhemmuuteen liittyvät pulmat. Jotta kodin ulkopuoliselta sijoittamiselta vältyttäisiin, ennaltaehkäisevissä palveluissa tulisi entistä tiiviimmin tehdä vanhemmuustyötä. Erityisesti matalan kynnyksen sosiaalityötä tulisi kehittää siihen suuntaan, että perheiden ongelmia olisi mahdollista tunnistaa ja kohdata mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Neuvolatoiminta, varhaiskasvatus ja koulun sosiaalityö ovat luontevia ympäristöjä, jossa vanhemmuustyötä voitaisiin tehdä vielä tiiviimmin. Ne ovat juuri niitä luonnollisia ja tuttuja ympäristöjä, jotka kuuluvat lapsiperheiden arkeen.

Ennaltaehkäisevien palveluiden ja vanhemmuuden tukemiseen tarvitaan kuitenkin myös laajempaa yhteiskunnallista tukea. Erityisesti työelämän vaikutuksia vanhemmuuteen tulisi tarkastella lisää. Työpaikkojen käytännöissä tulisi kiinnittää huomioita erityisesti vanhempien jaksamiseen (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 157). Erityisen tärkeää tämä on siksi, että työnteko ei tänä päivänä rajoitu vain työpaikalle, vaan yhä useampi tuo töitä kotiin. (Kinnunen ym. 2009, 127.) Työelämän joustavilla ratkaisuilla on tärkeä painoarvo vanhempien ja sitä kautta myös lasten hyvinvoinnin tukemisessa. Tältä osin yhteiskunnassamme tarvitaan suunnanmuutosta. Yhtenä merkittävänä uudistuksena voidaankin pitää perhevapaaudistusta. Sitä ei tulisi kuitenkaan tehdä tasa-arvon edistämisen ja työelämän lähtökohdista käsin, vaan rakentamalla uudistus siten, että siinä huomioidaan perheiden moninaisuus ja hyvinvointi.

Kokonaisuutena esittelemissäni tutkimustuloksissa ei esiintynyt merkittävästi katoa muulta osin kuin vanhempien taustatietojen osalta. Aineiston kadon analyysin osalta palaankin Heinon ym. (2016, 44) tutkimusraporttiin. Sosiaalityöntekijät raportoivat, että vanhempien taustatietojen täyttäminen oli haastavaa, koska täyttöhetkellä heillä ei ollut vielä riittävästi tietoa vanhempien tilanteesta. Tässä tutkielmassa vanhempien koulutustausta näyttäytyi erityisesti sellaisena taustatietona, josta sosiaalityöntekijöillä oli vain vähäisesti tietoa. Isien taustatiedoissa oli myös enemmän katoa kuin äitien tiedoissa. Isien taustatietojen osalta katoa saattaa myös selittää se, että sosiaalityöntekijät olivat arvioineet äitiä enemmän vanhempana ja kasvattajana, jolloin äidin rooli vanhempana myös korostui. Tämän tutkielman rajoituksena voidaankin pitää sitä, että rajaus kohdistui enemmän äitiin eikä tutkielmassa ollut heiltä itseltään kerättyä tietoa. Tämän tutkielman osalta institutionaalisen tiedon etuna voidaan kuitenkin pitää sitä, että juuri sosiaalityöntekijät ovat niitä ammattilaisia, jotka arvioivat vanhemmuutta lapsen edun näkökulmasta. Sitä vanhempien on itse haastavaa tehdä objektiivisesti. Tutkielman rajoituksena voidaan pitää lisäksi sitä, että sosiaalityöntekijöiden välillä saattoi olla eroja siinä, miten he valitsivat lapset tutkimukseen, minkä johdosta tiedot eivät välttämättä ole yhteismitallisia. Heinon ym. (2016, 44) raportissa kuitenkin todetaan, että saatua tutkimusaineistoa voidaan pitää hyvänä ja ainutlaatuisena, kun peilataan siihen todellisuuteen, mistä se on kerätty.

Jatkotutkimusaiheina nostan esille kolme kiinnostavaa tutkimuskohdetta: Ensiksikin olisi tärkeää selvittää lisää päiväkotikäisten ja alakouluikäisten lasten sijoituksen riskitekijöitä, sillä tutkimustietoa aiheesta ei ole kovin paljon tehty. Aihetta voisi lähestyä myös laadullisella tutkimuksella. Toiseksi olisi kiinnostavaa selvittää palvelujärjestelmään liittyviä rakenteellisia tekijöitä, sillä kuntien erilaiset palvelujärjestelmät ja niiden toimivuus vaikuttavat eriarvoistavasti

siihen, miten ja minkälaista tukea perheet saavat. Sosiaalityön käytäntötutkimuksen merkitystä tulisi myös korostaa jotta saataisiin esille niitä hyviä käytäntöjä, joilla lasten ja perheiden hyvinvointia saadaan tuettua. Kolmanneksi vastapainona tälle olisi tärkeää tunnistaa vanhemmuuteen liittyvien ongelmien yhteiskunnallisia syitä. Tuore sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 7 §) painottaa juuri rakenteellisen sosiaalityön merkitystä ja sosiaalityön asiantuntijatiedon käyttöä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tämän tutkielman ja uuden sosiaalihuoltolain lähtökohdista käsin tarkasteltuna tärkeänä tutkimusaiheena pidän sitä, miten rakenteellista sosiaalityötä toteutetaan lastensuojelun sosiaalityössä. Nämä esittämäni jatkotutkimusaiheet ovat merkittäviä siksi, että tiedon avulla voidaan edistää palveluiden tasa- arvoa, hyväksi koettuja käytäntöjä ja torjua sosiaalisia ongelmia.

LÄHTEET

Alasuutari, Maarit (2003) *Kuka lasta kasvattaa?* Helsinki: Gaudeamus.

Almeida, Ana & Abreu-Lima, Isabel & Cruz, Orlanda & Gaspar, Maria Filomena & Brandao, Teresa & Alarcao, Madalena & Santos, Milice Ribeiro & Machado, Jose Cunha (2012) Parent education interventions: Results from a national study in Portugal. *European Journal of Developmental Psychology*, 9 (1), 135–149.

Almeida, David M. & Wethington, Elaine & McDonald, Daniel A. (2001) Daily variation in parental engagement and negative mood: Implications for emotionally supportive and conflictual interactions. *Journal of Marriage and the Family* 63 (2), 417–460.

Angel, Bjørn Øystein (2016) Client Self-Management: Promoting Self-Help for Parents of Children in Foster-Care. *British Journal of Social Work* 46 (4), 1027–1043.

Anthony, Laura Gutermuth & Anthony, Bruno J. & Glanville, Denise N. & Naiman, Daniel Q. & Waanders, Christine & Shaffer, Stephanie (2005) The relationship between parenting stress, parenting behavior and preschoolers' social competence and behavior problems in the classroom. *Infant and Child Development* 14 (2), 133–154.

Aunola, Kaisa (2005) Kasvatus ja vanhemmuus. Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia* 40 (4), 356–369.

Bardy, Marjatta (2001) Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa Marjatta Bardy & Minna Salmi & Tarja Heino (toim.) *Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun*. Stakes. Raportteja 263. Helsinki: Stakes, 13–19.

Bardy, Marjatta (2002) Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa Laura Kolbe & Katriina Järvinen (toim.) *Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä*. Helsinki: Tammi, 35–52.

Bardy, Marjatta & Barkman, Johanna (2001) Tunteet ja ilmaisutaidot sosiaalipoliittisena kysymyksenä. *Yhteiskuntapolitiikka* 66 (3), 199–210.

Baumrind, Diana (1966) Effects of authoritative parental control on child behaviour. *Child Development* 37 (4), 887–907.

Bebbington, Andrew & Miles, John (1989) The background of children who enter local authority care. *British Journal of Social Work* 19 (5), 349–368.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002) *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.

Belsky, Jay (1984) The determinants of parenting: A process model. *Child Development* 55 (1), 83–96.

Best, Joel (2004) *Damned Lies and Statistics. How Numbers Confuse Public Issues*. Berkley. Los Angeles & London: University of California Press.

Bliwise, Nancy Gourash (1999) Securing Attachment Theory's Potential. *Feminism & Psychology* 9 (1), 43–52.

Bolen, Melissa, G. & McWey, Lenore, M. & Schlee, Bethanne, M. (2008) Are at-risk parents getting what they need? Perspectives of parents involved with child protective services. *Clinical Social Work Journal*, 36, 341 – 354.

Bowlby, John (1988) Developmental Psychiatry Comes of Age. *The American journal of Psychiatry* 145, 1-10.

Braza, Paloma & Carreras, Rosario & Muñoz, José & Braza, Francisco & Azurmendi, Aitziber & Pascual-Sagastizábal, Eider & Cardas, Jaione & Sánchez-Martín, José (2015) Negative Maternal and Paternal Parenting Styles as Predictors of Children's Behavioral Problems: Moderating Effects of the Child's Sex. *Journal of Child & Family Studies* 24 (4), 847-856.

Corby, Brian & Millar, Malcolm & Pope, Anne (2008) Assessing children in need assessments - a parental perspective. *Practice* 14 (4), 5–15.

Crnic, Keith A & Gaze, Catherine & Hoffman, Casey (2005) Cumulative parenting stress across the preschool period: Relations to maternal parenting and child behavior at age 5. *Infant and Child Development* 14 (2), 117–132.

Crnic, Keith A. & Greenberg, Mark (1990) Minor parenting stresses with young children. *Child development* 61 (5), 1628–1637.

Dale, Peter (2004) 'Like a Fish in a Bowl': Parents' Perceptions of Child Protection Services. *Child Abuse Review* 13 (2), 137–157.

Darling, Nancy & Steinberg, Laurence (1993) Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496.

de Boer, Catherine & Coady, Nick (2003) Good helping relationships in child welfare: Co-authored stories of success. Waterloo (Canada): Social Work, Wilfrid Laurier University. Saatavana osoitteessa: https://www.wlu.ca/documents/7214/Good_Helping_Relationships.pdf. Viitattu 20.7.2013.

Egelund, Tine & Lausten, Mette (2009) Prevalence of mental health among children placed in out-of-home care in Denmark. *Child & Family Social Work* 14 (2), 156–165.

Ejrnæs, Mette & Ejrnæs, Morte & Frederiksen, Signe (2011) Risk Factors of Entry in Out-of-Home Care. An Empirical Study of Danish Birth Cohorts, 1981–2003. *Child Indicators Research* 4, 21–44.

English, Diana J & Thompson, Richard & White, Catherine Roller (2015) Predicting risk of entry into foster care from early childhood experiences: A survival analysis using LONGSCAN data *Child Abuse & Neglect* 45, 57–67.

Ervast, Sari-Anne & Tulensalo, Hanna (2006) Sosiaalityötä lapsen kanssa kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris-instituutti.

- Forsberg, Hannele (1998) Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Forsberg, Hannele & Pösö, Tarja (2009) Valvottujen tapaamisten näyttämö. Vieraan ja perhesidoksen rajankäyntiä. Teoksessa Riitta Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 146–161.
- Franzblau, Susan H. (1999) Attachment Theory. *Feminism & Psychology* 9 (1), 5–9.
- Franzén, Eva & Vinnerljung, Bo & Hjern, Anders (2008) The Epidemiology of Out-of-Home Care for Children and Youth: A National Cohort Study. *British Journal of Social Work* 38, 1043–1059.
- Gamache, Susan J. (1997) Confronting Nuclear Family Bias in Stepfamily Research. Teoksessa Irene Levin & Marvin B. Sussman (toim) *Stepfamilies: History, Research, and Policy*. New York: The Haworth Press, 41–70.
- Hahlweg, Kurt & Heinrichs, Nina & Kuschel, Annett & Bertram, Heike & Naumann, Sebastian (2010) Long-term outcome of a randomized controlled universal prevention trial through a positive parenting programme: Is it worth the effort? *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 4, 1–14.
- Harris, Nathan (2012) Assessment: when does it help and when does it hinder? Parents' experiences of the assessment process. *Child & Family Social Work* 17 (2), 180–191.
- Heikkilä, Tarja (2008) Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Heinonen, Hanna & Väisänen, Antti & Hipp Tiia (2012) Mistä lastensuojelun kustannukset kertyvät? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Heino, Tarja & Hyry, Sylvia & Ikäheimo, Salla & Kuronen, Mikko & Rajala, Rika (2016) Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 3/2016.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne (2010) Huostaanotetut lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 266–293.
- Hietämäki, Johanna (2015) Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Hiilamo, Heikki & Kangas, Olli (2010) Liiallista huolta vai todellista hätää? Kodin ulkopuolelle sijoittamisen kuntatason taustatekijät suomalaisissa kunnissa 1998–2008. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (5), 488–498.
- Hiitola, Johanna (2008) Selvitys vuonna 2006 huostaanotetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Lastensuojelun sijaishuollon kehittäminen Tampereella, Tampereen seutukunnassa ja Etelä-Pirkanmaalla -hanke. Helsinki: Stakes.
- Hiitola, Johanna (2015) Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa. Tampere: Tampere University Press.

- Hiltunen, Tarja (2015) Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Hirsjärvi, Sirkka & Huttunen, Jouko (2001) Johdatus kasvatustieteeseen. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hoff, Erika & Laursen, Brett & Tardif, Twila (2002) Socioeconomic status and parenting. Teoksessa Marc H. Bornstein (toim.) Handbook of parenting: Vol. 2. Biology and ecology of parenting. Erlbaum, 231-252.
- Horwarth, Jan (2010) The Assessment process: Practitioner and Gathering Informaton for a Core Assessment. Teoksessa Jan Horwarth (toim.) The child world, the comprehensive guide to assessing children in need. 2. painos. Jessica Kingsley Publishers. London, 56–70.
- Howe, David (2013) Attachment theory. Teoksessa Mel Grey & Stephen A. Webb (toim.) Social Work Theories and Methods. 2. painos. Los Angeles: Sage, 75–86.
- Hughes, Daniel A. (2011) Kiintymyskeskeinen vanhemmuus: toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-kustannus.
- Huhtanen, Raija (2016) Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 33–51.
- Hulkko, Laura (2007) Lasten vanhemmat ja työ. Teoksessa Suomalainen lapsi 2007. Helsinki: Tilastokeskus, 249–267.
- Huttunen, Jouko (2001) Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jallinoja, Riitta (1985) Johdatus perhesosiologiaan. Porvoo: WSOY.
- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007) Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Jäntti, Markus (2010) Lapsiköyhyydestä Suomessa. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 62–75.
- Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele (2001) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY.
- Kalland, Mirjam (2001) Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 198–233.
- Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari & Gissler, Mika & Meriläinen, Jouko & Siimes, Martti A. (2006) Maternal smoking behavior, background and neonatal health in Finnish children subsequently placed in foster care. Child Abuse and Neglect 30 (9), 1037–1047.

Karila, Kirsti & Alasuutari, Maarit & Hännikäinen, Maritta & Nummenmaa, Anna Raija & Rasku-Puttonen, Helena (2006) Esipuhe. Teoksessa Kirsti Karila & Maarit Alasuutari & Maritta Hännikäinen & Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 7–10.

Kervinen, Sanna & Aunola, Kaisa (2013) Vanhempien kasvatustyylien yhteys lasten koulussa käyttämiin työskentelytapoihin. *Psykologia* 48 (1), 4–16.

Kestilä, Laura & Paananen, Reija & Väisänen, Antti & Muuri, Anu & Merikukka, Marko & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2012) Kodin ulkopuolelle sijoittamisen riskitekijät. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (1), 34–52.

Kinnunen, Ulla & Malinen, Kaisa & Laitinen, Katja (2009) Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa Anna Rönkä & Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 125–147.

Kivijärvi, Saila & Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna (2009) Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–68.

Korhonen, Merja (2002) Aina oli joku kotona. Teoksessa Laura Kolbe & Katriina Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Helsinki: Tammi, 53–74.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kuusela, Pekka (2006) Realismi, kriittinen realismi ja sosiaalitytöt. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalitytöissä. Kuopio: Unipress, 9–21.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina (2010) Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

Kääriäinen, Aino (2006) Lapset sosiaalityön asiakasdokumenteissa. Teoksessa Hannele Forsberg, Aino Ritala-Koskinen & M. Törrönen (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus, 45–67.

Laakso, Riitta (2016) Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 157–187.

Lainiala, Lassi (2010) Perhebarometri 2010: Perhepolitiikan uudet tuulet –perheen paluu. Helsinki: Väestöliitto.

Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2008) Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa Pasi Moisio & Sakari Karvonen & Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Stakes, 38–60.

Lammi- Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2014) Lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) Suomalaisten hyvinvointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino, 144–159.

Lamponen, Tuuli (2016) Kiireellinen sijoitus vai ”minihuostaanotto”. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 126–140.

Lastensuojelu 2015 (2016) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4 Viitattu 2.8.2017.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Leinonen, Jenni (2004) Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. *Psykologia* 39 (3), 176–195.

Leinonen, Jenni & Solantaus, Tytti & Punamäki, Raija-Leena (2003) Social support and the quality of parenting under economic pressure and workload in Finland: The role of family structure and parental gender. *Journal of Family Psychology* 17 (3), 409–418.

Marin, Marjatta (1994) Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa Juha Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Helsinki: WSOY, 10–23.

Martelin, Tuija & Murto, Jukka & Pentala, Oona & Linnanmäki, Eila (2014) Terveys, terveyserot ja niiden kehitys. Teoksessa Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Suomen yliopistopaino, 62–79.

Metsämuuronen, Jari (2009) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Tutkijalaitos. 4. uudistettu laitos. Helsinki: International Methelp.

Moilanen, Liisa (2007) Työttömien terveys. Teoksessa Timo Kauppinen (toim.) Työ ja terveys Suomessa 2006. Helsinki: Työterveyslaitos, 201–211.

Murphey, David & Bandy, Tawana, & Moore, Kristin A. (2012) Frequent Residential Mobility and Young Children’s Well-Being. *Child Trends* 2, 1–9. <http://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2013/06/2012-02ResidentialMobility.pdf> (Viitattu 12.2.2018.)

Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna (2004) Kohtaavaa lastensuojelua: Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilanearvion käsikirja. Helsingin kaupunginsosiaaliviraston selvityksiä.

Myllärniemi, Annina (2006) Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Soccan julkaisut 7/2006.

Niiniluoto, Ilkka (2006) Kriittinen tieteellinen realismi. Teoksessa Pekka Kuusela & Vuokko Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalitieteissä. Kuopio: Unipress, 23–44.

Nätkin, Ritva (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.

- Paananen, Reija & Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Rämö, Antti & Gissler, Mika (2012) Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. Helsinki: THL.
- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J., Hermanns, J., & Peetsma, T. T. (2007). Child negative emotionality and parenting from infancy to preschool: A meta-analytic review. *Developmental Psychology*, 43(2), 438.
- Payne, Malcolm (1996) *What is professional social work?* Birmingham: Venture.
- Payne, Malcolm (2014) *Modern Social Work Theory*. 4. painos. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Pekki, Anu & Tamminen, Tuula (2002) *Lapsen ehdoilla*. Vammala: Kunnallisan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 33.
- Pereira, Ana I. & Canavarro, Cristina & Cardoso, Margarida F & Mendonca, Denise (2009) Patterns of parental rearing styles and child behaviour problems among Portuguese school-aged children. *Journal of Child and Family Studies*, 18(4), 454–464.
- Pulkkinen, Lea (1984) *Nuoret ja kotikasvatus*. Helsinki: Otava.
- Pulkkinen, Lea (1994) Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa Juha Virkki (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Helsinki: WSOY, 26–45.
- Pulkkinen, Lea (1997) Sosiaalinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa Lea Pulkkinen (toim.) *Lapsesta aikuiseksi*. Jyväskylä: Atena, 29–44.
- Punamäki, Raija-Leena (2001) Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen välinen yhteys. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Helsinki: WSOY, 174–197.
- Pösö, Tarja (2007) Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin & Kirsi Eräranta (toim.) *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino, 65–82.
- Pösö, Tarja (2008) Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimisen moraalit. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Helsinki University Press, 93–107.
- Pösö, Tarja (2010) Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalista rajasta. *Janus* 18 (4), 324–336.
- Pösö, Tarja (2016) Johdanto: Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 7–30.
- Repo, Katja (2009) *Lapsiperheiden arki*. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Ritala-Koskinen, Aino (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D38/2001. Helsinki: Väestöliitto.

Ritala-Koskinen, Aino & Forsberg, Hannele (2016) Pienet muutot ja monipaikkaisuus. Lasten asuminen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tapauskuvauksissa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) Lapsen ja nuoren muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2016. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 105–117.

Räty, Tapio (2015) Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (2002) Johdanto. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 4–10.

Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (2009) Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Anna Rönkä & Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.

Saarikallio-Torp, Miia & Heino, Tarja & Hiilamo, Heikki & Hytti, Helka & Raevaara, Marketta (2010) Lapsen huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksessa: Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 236–265.

Sarkola, Taisto & Kahila, Hanna & Gissler, Mika & Halmesmäki, Erja (2007) Risk factors for out-of-home custody child care among families with alcohol and substance abuse problems. *Acta Paediatrica* 96 (11), 1571–1576.

Schofield, Gillian & Moldestad, Bente & Höjer, Ingrid & Ward, Emma & Skilbred, Dag & Young, Julie & Havik, Toril (2011) Managing loss and threatened identity: Experiences of parents of children growing up in foster care, the perspectives of their social workers and implications for practice. *British Journal of Social Work* 41, 74–92.

Schulz, Marc S & Cowan, Philipp A & Cowan, Carolyn Pape & Brennan, Robert T. (2004) Coming home upset: Gender, marital satisfaction, and the daily spillover of workday experience into couple interaction. *Journal of Family Psychology* 18 (1), 250–263.

Sherr, Lorraine & Solheim Skar, Ane-Marthe & Clucas, Claudine & von Tetzchner, Stephen & Hundeide, Karsten (2014) Evaluation of the International Child Development Programme (ICDP) as a community-wide parenting programme. *European Journal of Developmental Psychology* 11 (1), 1–17.

Shweta, Agarwal & Johnson, Alex (2017) comparative study between the parenting style of working and non-working mothers and their children's temperament on behavioural problems among school going children. *Indian Journal of Health & Wellbeing* 8 (11), 1335–1339.

Sinkkonen, Jari (1995) Lapsen kanssa hyvinä ja pahoina päivinä. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari (2004) Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 120 (15), 1866–1873.

Sinkkonen, Jari & Kalland Mirjam (2001) Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 7–11.

- Sinkkonen, Jari & Korhonen, Laura (2016) Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Duodecim.
- Sipilä, Jorma (1989) Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi.
- Skrypek, Maggie & Idzelis, Monica & Pecora, Peter J. (2012) Signs of Safety in Minnesota: Parent perceptions of Signs of Safety child protection experience. Minnesota: Wilder Research. Saatavana osoitteessa: <http://bayareaacademy.org/wp-content/uploads/Casey-Foundation-Birth-Parent-Perceptions.pdf>. Viitattu 20.7.2017.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Steinberg, Laurence & Blatt-Eisengart, Ilana & Cauffman, Elizabeth (2006) Patterns of competence and adjustment from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful homes: Replication in a sample of serious adolescent offenders. *Journal of Research on Adolescence*, 16 (1), 47–58.
- Taskinen, Sirpa (2010) Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOY.
- Taylor, Carolyn (2004) Underpinning Knowledge for Child Care Practices: Reconsidering Child Development Theory. *Child and Family Social Work* 9 (3), 225–235.
- Tilastokeskus 2017. Käsitteet. Saatavava: <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/perhe.html> Viitattu 1.7.2017.
- Tolonen, Susanna (2016) Toistaiseksi turvassa. Kodin ulkopuoliselta sijoitukselta välttyneiden lasten perhe- ja palvelutaustat sekä tilanteet. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma.
- Trotter, Chris (2002) Worker Skill and Client Outcome in Child Protection. *Child Abuse Review* 11 (1), 38–50.
- Toivanen, Minna & Kauppinen, Kaisa (2007) Eri elämäntilanteiden tasapaino. Teoksessa Timo Kauppinen (toim.) *Työ ja terveys Suomessa 2006*. Helsinki: Työterveyslaitos, 139–151.
- Vaarama, Marja & Munkkila, Susanna & Hannikainen-Ingman, Katri (2014) Suomalaisten elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*. Tampere: Suomen yliopistopaino, 20–39.
- Vierula, Tarja (2016) Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 261–290.
- Vinnerljung, Bo & Ribe, Martin (2001) Mortality after care among young adult foster children in Sweden. *International Journal of Social Welfare* 10 (3), 164–173.
- Virkki, Juha (1994) Teoksessa Juha Virkki (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Juva: WSOY, 143–162.
- Vuori, Jaana (2003) Äitiyden ainekset. Teoksessa: Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 39–63.

Wallerstein, Judith & Blakeslee, Sandra (1991) *Avioeron jälkeen*. Keuruu: Otava.

Ward, Harriet & Brown, Rebecca & Dryden, Georgia (2014) *Assessing Parental Capacity to Change when Children are on the Edge of Care: An overview of current research evidence*. Research report. Centre for Child and Family Research, Loughborough University.

Wiffin, Jane (2010) *Family perspectives on safeguarding and on relationships with children's services*. London: Office of the Children's Commissioner.

LITTEET

Liite 1 Kyselylomake

Huostaanoton syyt ja taustat (HuosTa) 2013-2015 -hanke
Lapsikohtainen lomake on aktivoituna vuoden 2014 marraskuusta toukokuulle 2015.

Keitä lapsia tutkimus koskee?

- Huostaanottoon ja / tai sijoitukseen sekä siltä välttymiseen johtaneita seikkoja tutkitaan lapsikohtaisesti. Tutkimukseen kerätään kokonaisaineisto sovitulta ajanjaksolta. Mukaan otetaan kaikki ne lapset, joiden asiassa tehdään lastensuojelulain nojalla sijoituspäätös, tai joiden kohdalla huostaanotto otetaan puheeksi tutkimusaikana. Sijoituspäätös voidaan tehdä minkä lastensuojelulain pykälän nojalla tahansa. Mukaan otetaan myös ne yksityisesti sijoitetut, joiden sijoitusta lastensuojelu on tukemassa jollain tapaa ja joissa asiakkuus lastensuojelussa jatkuu.
- Tutkimus ei koske lapsia, jotka on sijoitettu ennen 1.11.2014 ja joiden asiassa ei tapahdu muutosta tutkimusaikana. Sen sijaan jos aiemmin sijoitettu ja kodin ulkopuolella asuva lapsi otetaan huostaan tutkimusaikana, hän kuuluu tutkimusjoukkoon.
- Tutkimuksen fokus on sijoitukseen johtaneissa / sijoitukselta välttymisen syissä, ei siinä, mitä tapahtuu sijoituksen jälkeen (se on mahdollisen seurantatutkimuksen tehtävä). Tiedot tallennetaan sijoitusta valmisteltaessa tai kiireellisen sijoituksen jälkeen, kun tilannetta tutkitaan ja lastensuojelun ja huostaanoton tarvetta arvioidaan.

Lomakkeen täytön voi tehdä useammassa eri vaiheessa painamalla jokaisen sivun alalaidassa olevasta **Jatka myöhemmin** painikkeesta (jätä avautuvaan kenttään s.postiosoitteesi).

Lomakkeen täyttäjät arvioi lomakkeessa lapsen tilannetta viimeisen 12 kk ajalta. Samasta lapsesta uutta lomaketta täyttävä, arvioi tilannetta siltä osin, kuin lapsi ollut hänen vastuullaan. (Näin välttyään päällekkäiseltä ajankäytön arvioinnilta.)

Kunta- ja täyttäjätiedot

Kunta

Sosiaaliasema / toimisto

Lisätietojen antajan nimi

Sähköposti

Lomakkeen täytön alkamispäivämäärä

Lomakkeen täyttämiseen osallistui tiedon antajana

- johtava sosiaalityöntekijä
- lapsen vastuusosiaalityöntekijä (sijainen)
- sosiaaliohjaaja
- lapsen vastuusosiaalityöntekijä (vakinaisen)
- muu (työtehtävä, esim. sosiaalipäivystäjän roolissa täytetty)

Lapsen, nuoren, perheen tunnistekoodinumero

Hae lapsen ja perheen numerointitieto erillisestä tiedostosta: Lasten identifiointitiedot - Excel

lapsi numero

perhe numero

Lapsen sukupuoli ja syntymävuosi

poika tyttö syntymävuosi

Lapsen lastensuojelun asiakkuus on alkanut ensimmäisen kerran

Tässä kunnassa vuonna

Aiemmin toisessa kunnassa vuonna

Kuinka pitkään nykyinen vastuutyöntekijä on tuntenut lapsen

vuotta kuukautta

Mihin alla olevaan tutkimusryhmään lapsi kuuluu

"SUUNTA SIJOITUKSEEN" Suunta sijoitukseen. Lapsi on tutkimusajankohtana otettu huostaan tai on päätetty aloittaa huostaanottohakemuksen valmistelu. Lapsi on sijoitettu kiireellisesti tai avohuollon tukitoimena, ja sijoitus jatkuu huostaanoton valmisteluna (suunta pidempiaikaiseen sijoitukseen kodin ulkopuolelle).

"SUUNTA KOTIIN" Lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle tutkimusajankohtana, mutta tavoitteena on, että lapsi palaa kotiin.

"SIJOITUS VÄLTETTY" Tutkimusajankohtana päätetään, että lasta ei sijoiteta, vaikka sijoitusta on harkittu vakavasti, huostaanottoasia on otettu puheeksi lapsen tai perheen kanssa ja selvitys lapsen sijoituksen tarpeesta on tehty. Tilanteessa lapselle löytyi toinen vaihtoehto.

Sosiaalityöntekijä vastaa kysymyksiin ajatellen tutkimusajaksolla sitä hetkeä, jolloin jokin edellä mainituista tilanteista ajankohtaistuu ja sosiaalityöntekijän käsitys lapsen asiasta muotoutuu ja tarkentuu.

LAPSEN PERHETAUSTA, ASUMINEN JA LÄHI YMPÄRISTÖ

Perheellä tarkoitetaan lapsen pääasiallista asuinperhettä (ennen sijoitusta / tilannetta)

Lapsen biologinen tausta

molemmat biologiset vanhemmat elävät

toinen tai molemmat biologiset vanhemmat kuolleet

ei tietoa lapsen biologisesta taustasta

lapsi on adoptiolapsi

Lapsen huoltajana on

molemmat vanhemmat

vain äiti

vain isä

äiti ja oheishuoltaja

isä ja oheishuoltaja

sukulainen huoltajana

muu huoltaja

Mikäli lapsi asuu erossa toisesta vanhemmastaan, tapaako erossa olevaa vanhempaa?

kyllä ei

Lapsen asuinperheen koko

Asuinperheellä tarkoitetaan lapsen pääasiallista asuinperhettä (kyseinen lapsi lasketaan mukaan)

aikuisten lukumäärä perheessä

alle kouluikäisten (7 -vuotiaiden) lasten lukumäärä perheessä

kouluikäisten (7-17 -vuotiaiden) lasten lukumäärä perheessä

yli 18 -vuotiaiden lasten lukumäärä perheessä

Lapsen lähisuhteiden kuva ja asuinperheen historia, kuva lapsen näkökulmasta

Mieti vaihtoehtoa vanhemmuussuhteiden (ja sisarusuhteiden) osalta lapsen/nuoren näkökulmasta, hänen elämänsä ja asumisensa kautta, sen perusteella mitä tiedät muutoksista lapsen perhearjessa.

☒ YDINPERHE - kahden biologisen vanhemman perhe; lapsi asunut - koko ikänsä molempien vanhempiensa kanssa yhdessä

- YHDEN (ainoan) VANHEMMAN PERHE - lapsi on asunut koko ikänsä vain äidin/isän kanssa
- PERHEESSÄ TAPAHTUNUT KUOLEMA - toinen vanhempi on kuollut ja lapsi on asunut leskeksi jääneen kanssa
- EROPERHE - yhden avo- tai avioeron perhe; lapsi jatkaa asumistaan toisen biologisen vanhempansa kanssa, kun toinen biologinen vanhempi on muuttanut pois
- VUOROASUMISPERHE - ero- tai uusperhe, jossa lapsi asuu vuorotellen molempien vanhempiensa luona
- UUSPERHE - uudelleen muotoutunut perhe; lapsen perheeseen on joko vanhempien eron, "au-vaiheen" tai vanhemman kuoleman jälkeen tullut uusi aikuinen (ei uusia lapsia)
- UUSPERHE JA UUSIA LAPSLIA - uudelleen muotoutunut perhe, lapsen perheeseen on tullut uuden aikuisen lisäksi tämän lapsia tai perheeseen on syntynyt uusia lapsia
- MUUTTAVA PERHE - rikkoutunut/uudelleen rikkoutunut; lapsen asuinperheen kokoonpano on muuttunut useampaan kertaan; enemmän kuin kerran lapsen perheeseen on tullut uusia aikuisia tai lapsia
- MUU ASUINPERHE, samaa sukupuolta olevien parisuhde tai jokin erityinen tarina, jota haluat kuvata tarkemmin lapsen kannalta
- EN TIEDÄ RIITTÄVÄSTI osatakseni kuvata nykyisen asuinperheen rakennetta

Perheessä tapahtuneita muutoksia

Jos perheessä ei ole tapahtunut mitään lapsen elämään vaikuttanutta muutosta viimeisen 12 kuukauden aikana, voit jättää vastaamatta. Arvioi kunkin luetellun muutoksen merkitystä lapsen elämään.

Asteikolla: vaikuttanut erittäin kielteisesti 1 2 3 4 5 vaikuttanut erittäin myönteisesti

	1	2	3	4	5
vauvan syntymä asuinperheeseen	☐	☐	☐	☐	☐
sisaruksen muutto pois asuinperheestä	☐	☐	☐	☐	☐
sisaruksen huostaanotto tai sijoitus kodin ulkopuolelle (itse jäi kotiin)	☐	☐	☐	☐	☐
perheenjäsenen vakava sairaus	☐	☐	☐	☐	☐
perheenjäsenen kuolema	☐	☐	☐	☐	☐
perheen vanhemmat ovat muuttaneet erilleen	☐	☐	☐	☐	☐
uusperheen muodostuminen (suhde lähivanhemman uuteen kumppaniin)	☐	☐	☐	☐	☐
uusperheen muodostuminen (suhde lähivanhemman kumppanin lapsiin)	☐	☐	☐	☐	☐
uusperheen muodostuminen (suhde etävanhemman uuteen kumppaniin)	☐	☐	☐	☐	☐
uusperheen muodostuminen (suhde etävanhemman kumppanin lapsiin)	☐	☐	☐	☐	☐
perhettä / lasta kohdannut vakava kriisi, mikä? <input style="width: 150px;" type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐
muu, lapselle merkityksellinen perheessä tapahtunut muutos, mikä? <input style="width: 150px;" type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐

Onko lapsen lastensuojeluasiassa erityistä merkitystä lapsen ja perheen

	kyllä	ei
kulttuurisella taustalla	☐	☐
etnisellä taustalla	☐	☐
uskonnollisilla tekijöillä	☐	☐

Kuvaisitko asiaa siltä kannalta, miten lapsen perheen kulttuurinen, etninen tai uskonnollinen tausta liittyy erityisesti tämän lapsen lastensuojelun asiakkuuteen, sijoituskysymykseen ja lapsen etuun? Miten tämä heijastuu sosiaalityöhön, mitä edellytettäisiin ja millaisia resursseja tarvittaisiin?

(esim. rajoitukset, uhkat ja mahdollisuudet palvelujen piiriin hakeutumisessa, muun avun vastaanotto, sukupuolikysymys, keskusteluyhteys perheen jäsenten kanssa, uskonnolliset kysymykset)

Lapsen asuinpaikka tutkimushetkellä

- äidin ja isän luona
- äidin / äidin uuden perheen luona
- isän / isän uuden perheen luona
- yksin
- isovanhempien / sukulaisten luona
- oheishuoltajan luona
- muun huoltajan luona
- muualla, missä

Lapsi on viimeisen 12 kuukauden aikana asunut

Valitse kaikki lasta koskevat vaihtoehdot, myös muut kuin viralliset väestörekisterin mukaiset asuinpaikat.

- äidin ja isän luona
- äidin / äidin uuden perheen luona
- isän / isän uuden perheen luona
- yksin
- tuetusti
- isovanhempien / sukulaisten luona
- oheishuoltajan luona
- muun huoltajan luona
- sijoitettu kodin ulkopuolelle
- tukiperheessä
- turvakodissa
- ensikodissa
- muualla, missä

Lapsen arki- ja kasvuympäristössä tapahtuneita muutoksia viimeisen 12 kuukauden aikana

merkitse kaikki tiedossasi olevat muutokset

	kyllä	ei
lapsi on siirtynyt kotoa päivähoitoon / kouluun	☒	☒
lapsen päivähoitopaikka / koulu on vaihtunut	☐	☐
nuori on siirtynyt opintoihin / työelämään	☒	☒
nuoren opinnot / työsuhde keskeytyneet	☐	☐
nuoren opinnot / työpaikka on vaihtunut	☒	☒

Lapsen asuinympäristössä on tapahtunut muutoksia viimeisen 12 kuukauden aikana

	kyllä	ei
lapsen asuinpaikka on pysynyt samana	☒	☒
lapsen asuinpaikka on muuttunut saman kunnan alueella	☐	☐
lapsen asuinpaikka on muuttunut lähikunnasta toiseen	☒	☒
lapsen asuinpaikka on muuttunut toiselle seudulle Suomessa	☐	☐
lapsen asuinpaikka on muuttunut maasta toiseen	☒	☒

PERHEEN SOSIOEKONOMINEN ASEMA JA KOULUTUSTAUSTA

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten lapsen asuinperheen vanhempien pääasiallista toimintaa tutkimushetkellä

asuinperheen äiti

Valitse

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten lapsen asuinperheen vanhempien pääasiallista toimintaa tutkimushetkellä

asuinperheen isä

Valitse

Vanhempien työkokemus

Asteikolla: ei ole lainkaan kokemusta työelämästä 1 2 3 4 5 erittäin hyvin kiinnittynyt työelämään

	1	2	3	4	5
äiti	j	j	j	j	j
isä	j	j	j	j	j

Kuvaa tarkemmin tilannetta, joka liittyy vanhemman / vanhempien työkokemukseen

(esim. sopivan työpaikan löytymisen ongelma, pätkätöyt, sukupolvesta toseen jatkunut työelämästä syrjäytyminen, toiminnalliset rajoitteet)

Vanhempien koulustustaso

	asuinperheen äiti	asuinperheen isä
peruskoulu kesken	e	e
peruskoulu	e	e
ammattikursseja	e	e
ylioppilas	e	e
muu keskiaste	e	e
alempi korkeakouluaste	e	e
ylempi korkeakouluaste	e	e
ei tietoa	e	e

PERHEEN TALOUDELLINEN TILANNE JA TOIMEENTULO

Perhe on saanut toimeentulotukea

	kyllä	ei	ei tietoa
viimeisen 12 kuukauden aikana	j	j	j

Lapsen asuinperheen taloudellinen tilanne on sosiaalityöntekijän käsityksen mukaan

	1	2	3	4	5
Asteikolla: erittäin huono 1 2 3 4 5 erittäin hyvä	j	j	j	j	j

Perheen rahankäyttöä kuvaa sosiaalityöntekijän käsityksen mukaan lapsen tarpeiden priorisointi

	1	2	3	4	5

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

ja

ja

ja

ja

ja

LAPSEN / NUOREN TILANTEEN TAUSTALLA OLEVAT TEKIJÄT

Arvioi sinulle kertyneen tiedon ja tuntemuksen mukaan, miten kukin seuraavista tekijöistä on läsnä (esiintyvyys) tämän lapsen asiassa ja miten paljon kukin tekijä kuvaa lapsen asiaa ja tilannetta.

Tekijät on luokiteltu kolmeen kokonaisuuteen:

- perheen sosioekonomisiin ympäristötekijöihin liittyvät tekijät
- vanhempiin ja kasvatukseen liittyvät tekijät
- lapseen, lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvät tekijät.

SOSIOEKONOMISET JA YMPÄRISTÖTEKIJÄT

Perheen sosioekonomisiin ja ympäristötekijöihin liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
perheen taloudelliset vaikeudet	ja	ja	ja	ja	ja
perheen tai vanhempien (erillään) asumiseen liittyvät tekijät	jn	jn	jn	jn	jn
asualueeseen liittyvät tekijät	ja	ja	ja	ja	ja
vanhempien työhön ja työaikoihin liittyvät tekijät	jn	jn	jn	jn	jn
vanhempien työttömyyteen liittyvät tekijät	ja	ja	ja	ja	ja
häätö ja / tai asunnottomuus	jn	jn	jn	jn	jn

VANHEMPIIN JA KASVATUKSEEN LIITTYVÄT TEKIJÄT

Vanhemmuuteen liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
vanhemman fyysinen sairaus	ja	ja	ja	ja	ja
vanhemman vammaisuus	jn	jn	jn	jn	jn
vanhemman toiminnan ohjaamisen vaikeus	ja	ja	ja	ja	ja
vanhemman kehitysvammaisuus tai sen epäily	jn	jn	jn	jn	jn

Vanhempien ongelmalliseen käyttäytymiseen liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
vanhemman alkoholinkäyttö	ja	ja	ja	ja	ja
vanhemman muu päihteiden ja huumeiden käyttö tai sen epäily	jn	jn	jn	jn	jn
vanhemman mielenterveysongelmat	ja	ja	ja	ja	ja
vanhemman muut addiktio-ongelmat (some- ja peliriippuvuus)	jn	jn	jn	jn	jn
lapsen pahoinpitely tai sen epäily	ja	ja	ja	ja	ja
lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen epäily	jn	jn	jn	jn	jn
rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	ja	ja	ja	ja	ja

Vanhemmuuteen / kasvatustyyliin liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

1

2

3

4

5

vanhemman uupumus ja jaksamattomuus	j	j	j	j	j
kasvatustyyli sopimaton lapsen tarpeisiin nähden (ankaruus - rajattomuus)	jn	jn	jn	jn	jn
perheen sisäiset / uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat	j	j	j	j	j
perheväkivalta tai sen uhka	jn	jn	jn	jn	jn
vanhemman avuttomuus ja osaamattomuus	j	j	j	j	j
lapsen hoidon laiminlyönti	jn	jn	jn	jn	jn
jatkuvat lasta repivät huolto- ja asumisriidat	j	j	j	j	j

LAPSEEN, LAPSUUTEEN JA NUORUUTEEN LIITTYVÄT TEKIJÄT

Lapsen terveydentilaan liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
lapsen / nuoren fyysinen tai neurologinen sairaus tai sen epäily, mikä? <input type="text"/>	j	j	j	j	j
lapsen / nuoren vammaisuus	jn	jn	jn	jn	jn
lapsen / nuoren kehitysviivästymä tai sen epäily, kehitysvammaisuus	j	j	j	j	j

Lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
identiteetin rakentumiseen liittyvät tekijät	j	j	j	j	j
vaikeuksia kiinnittymisessä toveri- ja vertaissuhteisiin	jn	jn	jn	jn	jn
asema uusperheessä vaarantunut	j	j	j	j	j
ristiriitoja vanhempien kanssa	jn	jn	jn	jn	jn
eristäytyminen kotiin	j	j	j	j	j

Lapsen / nuoren ongelmalliseen käyttäytymisen liittyvät tekijät

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
alkoholin käyttö	j	j	j	j	j
muiden päihteiden ja huumeiden käyttö tai sen epäily	jn	jn	jn	jn	jn
psykkinen oireilu ja mielenterveysongelma	j	j	j	j	j
muihin addiktio-ongelma, kuten some- ja peliriippuvuus	jn	jn	jn	jn	jn
väkivaltainen käyttäytyminen	j	j	j	j	j
seksuaalinen käyttäytyminen	jn	jn	jn	jn	jn
rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	j	j	j	j	j

Lapsen / nuoren kiintymisen instituutioihin

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvät vaikeudet	j	j	j	j	j
nuoren työhön ja työaikoihin liittyvät vaikeudet	jn	jn	jn	jn	jn
nuoren työttömyydestä johtuvat vaikeudet	j	j	j	j	j
itsenäiseen asumiseen liittyvät vaikeudet	jn	jn	jn	jn	jn

taloudelliseen toimeentuloon liittyvät vaikeudet

j

j

j

j

j

LASTA / NUORTA KUVAAVAT TOIMINTATAVAT JA TOIMINNALLISET PIIRTEET

Miten paljon kukin luonnehdinta kuvaa lasta tai nuorta havaintojesi ja asiakirjojen perusteella?

Asteikolla: ei iainkaan 1 2 3 4 5 erittain paljon

	1	2	3	4	5	ei tietoa
itkuinen	j	j	j	j	j	j
hyväntuulinen	j	j	j	j	j	j
välttää katsekontaktia	j	j	j	j	j	j
hakeutuu aina lähelle ja syliin	j	j	j	j	j	j
vahva tunteiden hallinta ja itsekontrolli	j	j	j	j	j	j
myönteinen elämänasenne	j	j	j	j	j	j
oma-aloitteinen	j	j	j	j	j	j
rohkea	j	j	j	j	j	j
selviytyvä	j	j	j	j	j	j
alistuva	j	j	j	j	j	j
itsetuhoinen	j	j	j	j	j	j
empaattinen	j	j	j	j	j	j
väkivaltainen	j	j	j	j	j	j
syrjäänvetäytyvä	j	j	j	j	j	j
rajaton	j	j	j	j	j	j
vuorokausirytmiltään säännöllinen	j	j	j	j	j	j
hyvä itsetunto	j	j	j	j	j	j
sosiaalinen	j	j	j	j	j	j
motorinen	j	j	j	j	j	j
verbaalinen	j	j	j	j	j	j
visuaalinen	j	j	j	j	j	j
kognitiivisesti kyvykäs	j	j	j	j	j	j

PALVELUJEN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄT SIJOITUKSEN TAUSTATEKIJÄT

Palvelujen käyttöä koskevat kysymykset koostuvat kolmesta osasta:

- a) tarve ja saatavuus
- b) määrä
- c) vaikuttavuus

Vastaa jokaisen palvelumuodon kohdalta a)-kohtaan. Jos tukea on saatu(oikeanpuoleisin vaihtoehto), vastataan myös b)- ja c)-kohtiin.

Tietoja haetaan lastensuojelun asiakkuuden ajalta ennen intervention, päätöksen tai sijoitusasian ajankohtaistumista viimeisen 12 kuukauden ajalta.

(Seuraavan sivun lopussa olevaan avoimeen kenttään voit palveluhistorian erityisyyden.)

Mikäli toimipaikassasi on päätetty, että joku muu ottaa selville saadut palvelut ja niiden määrät, hän täyttää sinulle erillisen lomakkeen, josta syötät tiedot tänne. Sinun tehtäväsi on kuitenkin miettiä palvelun tarvetta ja vaikuttavuutta saatujen palvelujen osalta, joten samalla kun täytät saamasi erillisen lomakkeen tiedot, täytä oman arviosi mukaan vaikuttavuuteen liittyvät kysymykset. Mikäli täytät kaikki tiedot itse, vastaa kaikkiin vaadittaviin kohtiin.

Vaikuttavuus = kuinka paljon palvelu on helpottanut / parantanut lapsen tilannetta. Arvioi vaikuttavuutta lapsen kannalta, mutta huomioi myös perheen parantuneen tilanteen välillinen vaikutus lapseen, mikäli palvelulla ei ole suoraa vaikutusta lapseen. Olet asiantuntija, joten luota omaan näkemykseesi tuen / palvelun vaikuttavuudesta.

a) palvelujen tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
vapaaehtoistyön tukihenkilö	€	€	€	€	€	€	€	€
tukiperhe	€	€	€	€	€	€	€	€
ammattillinen tukihenkilö	€	€	€	€	€	€	€	€

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

vapaaehtoistyön tukihenkilö (kertaan) tukiperhe (vrk) ammattillinen tukihenkilö (tuntia)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
vapaaehtoistyön tukihenkilö	ja	ja	ja	ja	ja	ja
tukiperhe	jn	jn	jn	jn	jn	jn
ammattillinen tukihenkilö	ja	ja	ja	ja	ja	ja

TALOUDELLINEN TUKI

a) palvelun saatavuus ja riittävyys

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
tuki lapsen / nuoren harrastuksiin tmv.	€	€	€	€	€	€	€	€
lastensuojelun kautta tullut muu taloudellinen tuki lapselle / nuorelle / perheelle	€	€	€	€	€	€	€	€
loma- ja leiritoiminta	€	€	€	€	€	€	€	€

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

tuki lapsen / nuoren harrastuksiin tmv. (euroa) lastensuojelun kautta tullut muu taloudellinen tuki lapselle / nuorelle / perheelle (euroa) loma- ja leiritoiminta (euroa)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
tuki lapsen / nuoren harrastuksiin tmv.	ja	ja	ja	ja	ja	ja
lastensuojelun kautta tullut muu taloudellinen tuki lapselle / nuorelle / perheelle	jn	jn	jn	jn	jn	jn
loma- ja leiritoiminta	ja	ja	ja	ja	ja	ja

KOTIIN VIETY APU

a) palvelun saatavuus ja riittävyys

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
lastensuojelun kautta järjestetty kotiapu arkeen	€	€	€	€	€	€	€	€
perhetyö lapsen kotiin (kunnan oma)	€	€	€	€	€	€	€	€
perhetyö lapsen kotiin (ostopalvelu)	€	€	€	€	€	€	€	€

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

lastensuojelun kautta järjestetty kotiapu arkeen (tuntia)

perhetyö lapsen kotiin, kunnan oma (tuntia)

perhetyö lapsen kotiin, ostopalvelu (tuntia)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
lastensuojelun kautta järjestetty kotiapu arkeen	jn	jn	jn	jn	jn	jn
perhetyö lapsen kotiin	jn	jn	jn	jn	jn	jn

SOSIAALI - JA TERVEYDENHUOLLON PALVELUT

a) palvelun tarve ja saatavuus
(terapialla tarkoitetaan psykologista tukea)

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
lapsen / nuoren yksilöllinen terapia	€	€	€	€	€	€	€	€
perheterapia	€	€	€	€	€	€	€	€
LASU:n ohjaamana tai pyynnöstä psykiatrinen (tai kasvatus- ja perheneuvolan antama) tutkimus ja hoito	€	€	€	€	€	€	€	€
muu lääketieteellinen konsultaatio / hoito (sosiaalipediatrian palvelut)	€	€	€	€	€	€	€	€
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito hoito perusterveydenhuollossa	€	€	€	€	€	€	€	€
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito hoito laitoksessa	€	€	€	€	€	€	€	€
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito muualla, missä? <input type="text"/>	€	€	€	€	€	€	€	€

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

lapsen / nuoren yksilöterapia, kunnan oma (kertaan)

lapsen / nuoren yksilöterapia, erikoissairaanhoidon (kertaan)

lapsen / nuoren yksilöterapia, yksityinen (kertaan)

perheterapia, kunnan oma (kertaa)

perheterapia, erikoissairaanhoidon (kertaa)

perheterapia, yksityinen (kertaa)

LASU:n ohjaamana tai pyynnöstä psykiatrinen (tai kasvatus- ja perheneuvolan antama) tutkimus ja hoito klinikalla (kertaa)

LASU:n ohjaamana tai pyynnöstä psykiatrinen (tai kasvatus- ja perheneuvolan antama) tutkimus ja hoito osastolla (vrk)

muu lääketieteellinen konsultaatio / hoito (sosiaalipediatrian palvelut) (kertaa)

lapsen / nuoren päihdeongelman hoito perusterveydenhuollossa (kertaa)

lapsen / nuoren päihdeongelman hoito laitoksessa (vrk)

lapsen / nuoren päihdeongelman hoito muualla, missä? (kertaa)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
lapsen / nuoren yksilöterapia	ja	ja	ja	ja	ja	ja
perheterapia	jn	jn	jn	jn	jn	jn
LASU:n ohjaamana tai pyynnöstä psykiatrinen (tai kasvatus- ja perheneuvolan antama) tutkimus ja hoito	ja	ja	ja	ja	ja	ja
muu lääketieteellinen konsultaatio / hoito (sosiaalipediatrian palvelut)	jn	jn	jn	jn	jn	jn
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito perusterveydenhuollossa	ja	ja	ja	ja	ja	ja
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito laitoksessa	jn	jn	jn	jn	jn	jn
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito muualla missä	ja	ja	ja	ja	ja	ja

TUKI PÄIVÄHOIDON TAI KOULUN KAUTTA

a) Palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
tuki oppilashuollon kautta	e	e	e	e	e	e	e	e
tuki päivähoidon kautta	e	e	e	e	e	e	e	e
tuki koulun kautta	e	e	e	e	e	e	e	e

b) Käytetyn palvelun intensiivisyys viimeisen 12 kuukauden aikana

Valitse tuen tyyppi

	yleinen tuki	tehostettu tuki	erityinen tuki
tuki päivähoidon kautta	ja	ja	ja
tuki koulun kautta	jn	jn	jn

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
tuki päivähoidon kautta	ja	ja	ja	ja	ja	ja
tuki koulun kautta	jn	jn	jn	jn	jn	jn
tuki oppilashuollon kautta	ja	ja	ja	ja	ja	ja

TUKI VANHEMPIEN HOIDON KAUTTA

Tuki vanhemman päihdehoidon kautta

	ei tarvetta	ei tietoa	tarjolla	tarjolla	tarjolla	palvelusta	tukea	tarjottu
lapsi avohuollon tukitoimena perhehoidossa	€	€	€	€	€	€	€	€
huoltaja ja lapsi ammatillisessa perhehoidossa	€	€	€	€	€	€	€	€
lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa	€	€	€	€	€	€	€	€
perhe kuntoutuksessa / koko perhe hoidossa yksikössä	€	€	€	€	€	€	€	€
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti perheeseen	€	€	€	€	€	€	€	€
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti laitokseen	€	€	€	€	€	€	€	€

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

lapsi avohuollon tukitoimena perhehoidossa (vrk)	<input type="text"/>
huoltaja ja lapsi ammatillisessa perhehoidossa (vrk)	<input type="text"/>
lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa (vrk)	<input type="text"/>
perhe kuntoutuksessa / koko perhe hoidossa yksikössä (vrk)	<input type="text"/>
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti perheeseen (vrk)	<input type="text"/>
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti laitokseen (vrk)	<input type="text"/>

c) Palvelun vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa
 Helpoittanut lapsen / perheen tilannetta. Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, tai ei tietoa.

	1	2	3	4	5	ei tietoa
lapsi avohuollon tukitoimena perhehoidossa	ja	ja	ja	ja	ja	ja
huoltaja ja lapsi ammatillisessa perhehoidossa	jn	jn	jn	jn	jn	jn
lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa	ja	ja	ja	ja	ja	ja
perhe kuntoutuksessa / koko perhe hoidossa yksikössä	jn	jn	jn	jn	jn	jn
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti perheeseen	ja	ja	ja	ja	ja	ja
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti laitokseen	jn	jn	jn	jn	jn	jn

MUI TA PALVELUITA

a) palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
muu, mikä? <input type="text"/>	€	€	€	€	€	€	€	€
muu, mikä? <input type="text"/>	€	€	€	€	€	€	€	€

b) Käytetyn MUUN palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

muu, mikä? <input type="text"/>	määrä ja yksikkö <input type="text"/>	(tuntia/vrk/kertaa)
muu, mikä? <input type="text"/>	määrä ja yksikkö <input type="text"/>	(tuntia/vrk/kertaa)

c) Palvelun vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

Helpoittanut lapsen / perheen tilannetta. Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, tai ei tietoa.

	1	2	3	4	5	ei tietoa
muu, mikä? <input type="text"/>	ja	ja	ja	ja	ja	ja
muu, mikä? <input type="text"/>	jn	jn	jn	jn	jn	jn

Miten tämän lapsen ja perheen saamat palvelut ja tuet ovat kokonaisuudessaan toimineet lapsen edun mukaisesti?

	1	2	3	4	5
Asteikolla: erittäin huonosti 1 2 3 4 5 erittäin hyvin	ja	ja	ja	ja	ja

Tähän voit tuoda esiin perheen palveluhistorian erityisyyttä

LAPSEN ETUUN LIITTYVÄT TAUSTATEKIJÄT

Arvioi lapsen edun toteutumista toteutumassa olevan / tehdyn ratkaisun osalta alla lueteltujen (ja laissa määriteltyjen) asioiden suhteen

Asteikolla: lapsen etu ei lainkaan ole toteutumassa 1 2 3 4 5 lapsen etu toteutuu erittäin hyvin.

	1	2	3	4	5
turvaa lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin	ja	ja	ja	ja	ja
läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet	jn	jn	jn	jn	jn
mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon	ja	ja	ja	ja	ja
taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen	jn	jn	jn	jn	jn
turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden	ja	ja	ja	ja	ja
itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen	jn	jn	jn	jn	jn
mahdollisuuden osallistumisen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan	ja	ja	ja	ja	ja
kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen	jn	jn	jn	jn	jn

Mikä lapsen etuun liittyvä seikka korostui ja nousi tärkeimmäksi lapsen edun perusteluksi sijoituspäätöstä harkittaessa / tutkimushetkellä?

Rajoittiko lapsen edun toteutumista jokin seuraavista tekijöistä ja missä määrin

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
vanhempien vastustus	ja	ja	ja	ja	ja
lapsen / nuoren vastustus	jn	jn	jn	jn	jn
moniammatillisen asiantuntijaryhmän / asiakasohjausryhmän kanta	ja	ja	ja	ja	ja
kunnan ohjeistus	jn	jn	jn	jn	jn
kilpailutus	ja	ja	ja	ja	ja
palvelun hinta	jn	jn	jn	jn	jn

Rajoittiko lapsen edun toteutumista jokin?

voit kuvata asiaa tarkemmin

	5
	6

SOSIAALITYÖN OSUUS

Montako sosiaalityöntekijää on viimeisen 12 kuukauden aikana hoitanut tämän lapsen lastensuojeluasiasia?

sosiaalityöntekijää

Tämän lapsen asiaa hoidettaessa vastuusosiaalityöntekijällä on samanaikaisesti

lastensuojelun asiakaslasta vastuullaan.

Tämän lapsen tilanteeseen olen mielestäni ehtinyt perehtyä

	1	2	3	4	5
Asteikolla: erittäin huonosti 1 2 3 4 5 erittäin hyvin	jq	jq	jq	jq	jq

Voit kuvata tilanteeseen liittyvää sosiaalityön osuutta tarkemmin

	5
	6

ARVIOI MITEN SEURAAVAT ASIAT OVAT TOTEUTUNEET SOSIAALITYÖN ASIAKASSUHTEESSA

Arvioi miten LAPSEN kohdalla seuraavat seikat ovat toteutuneet

Asteikolla: ei iinkaan 1 2 3 4 5 erittäin hyvin

	1	2	3	4	5
on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	jq	jq	jq	jq	jq
on luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	jn	jn	jn	jn	jn
on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	jq	jq	jq	jq	jq

Arvioi miten ÄIDIN kohdalla seuraavat asiat ovat toteutuneet.

Asteikolla: ei iinkaan 1 2 3 4 5 erittäin hyvin

	1	2	3	4	5
on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	jq	jq	jq	jq	jq
on luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	jn	jn	jn	jn	jn
on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	jq	jq	jq	jq	jq

Arvioi miten ISÄN kohdalla seuraavat asiat ovat toteutuneet.

Asteikolla: ei iinkaan 1 2 3 4 5 erittäin hyvin

	1	2	3	4	5
on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	jq	jq	jq	jq	jq

on luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	jn	jn	jn	jn	jn
on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	ja	ja	ja	ja	ja

Arvioi miten LÄHEISEN kohdalla seuraavat seikat ovat toteutuneet.

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin hyvin

	1	2	3	4	5
on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	ja	ja	ja	ja	ja
on luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	jn	jn	jn	jn	jn
on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	ja	ja	ja	ja	ja

Tämän lapsen asiakkuus on tutkimukseen tulon liittyvän intervention käynnistymisestä alkaen

Asteikolla: erittäin vähän 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
työllistänyt (ajassa mitaten) vastuusosiaalityöntekijää	ja	ja	ja	ja	ja
kuormittanut henkisesti vastuusosiaalityöntekijää	jn	jn	jn	jn	jn

Lapsen tilanne huolestuttaa minua tällä hetkellä

	1	2	3	4	5
Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon	ja	ja	ja	ja	ja

Arvioi intervention / sijoituksen / huostaanotto-prosessin toteutumista lapsen kannalta

	1	2	3	4	5
Asteikolla: toteutui liian varhain 1 2 3 4 5 liian myöhään	ja	ja	ja	ja	ja

Minkä näet suurimpana uhkana tämän lapsen sijoitukselle / tukitoimille asetettujen tavoitteiden toteutumisen suhteen tällä hetkellä?

5

6

ASIAN VALMISTELUUN OSALLISTUVAT TAHOT JA PROSESSI KUNNASSA

arvioi tilannetta viimeisen 12 kk ajalta

TYÖN KOHDISTUMINEN

Sosiaalityön ajanseuranta on vaikeaa, mutta arvioi parhaasi mukaan, miten paljon OMAA ja MUIDEN (työpari, johtava sosiaalityöntekijä, oma tiimi, yhteistyökumppanit, asiakasohjausryhmän tai moniammatillisen ryhmän muut jäsenet, juristit tai muut asiantuntijat) käyttämää TYÖAIKAA on kulunut tämän lapsen asiaa hoitaessa.

Esim. Oman tiimin kanssa 1 tunnin palaveri: Oma työaika 1 tunti, muiden työaika 5 tuntia (5 muuta tiimiläistä samassa palaverissa kanssasi). Ota huomioon myös puhelimesta käytetty aika.

Vastaa jokaiseen kysymykseen oma arviosi - tyhjä vastaus tarkoittaa, että kyseiseen toimintaan ei ole käytetty aikaa ollenkaan.

Arvioi montako tuntia työaika on käytetty kyseisen lapsen ja hänen asioidensa hoitamiseen.

Kysymys jakautuu kolmeen kokonaisuuteen: suoraan asiakastyöhön, välilliseen (dokumentointi ja suunnittelu) asiakastyöhön sekä viranomaisyhteistyöhön.

SUORA ASIAKASTYÖ

						olisin tarvinnut tähän lisää aikaa	
LAPSI:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☒
PERHEKOKONAI SUUS:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐
LÄHEISVERKOSTO:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☒

VÄLILLINEN ASIAKASTYÖ

						olisin tarvinnut tähän lisää aikaa	
DOKUMENTOINTI:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika	<input type="text"/>	tuntia	☒

suunnittelu ja yhteistyöpalaverit

						olisin tarvinnut tähän lisää aikaa	
TYÖPARIN KANSSA:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☒
JOHTAVAN KANSSA:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐
OMAN TIIMIN KANSSA:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☒
MUIDEN YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN KANSSA:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐

VIIRANOMAI SVERKOSTO

						olisin tarvinnut tähän lisää aikaa	
ASI AKASOHJEUSRYHMÄ, MONIAMMATILLINEN ASI ANTUNTI JÄRYHMÄ:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☒

Olisitko tehnyt jotain toisin, jos aikaa olisi ollut enemmän? Kuvaa

Tämän lapsen kohdalla seuraavat tekijät ovat vaikuttaneet sosiaalityön edellytyksiin hoitaa lapsen asiaa

Asteikolla: merkittävästi huonontaneet 1 2 3 4 5 merkittävästi parantaneet

	1	2	3	4	5
kunnan taloudelliset linjaukset ja ohjeet	☒	☒	☒	☒	☒
toimintaympäristön asenne	☐	☐	☐	☐	☐
palvelurakenteessa tapahtuneet muutokset	☒	☒	☒	☒	☒
työyhteisön tilanne	☐	☐	☐	☐	☐

Miten?

Muuta sellaista, jota haluaisin painottaa ja kuvata liittyen sosiaalityön reunaehtoihin ja joka on konkreettisesti tullut esiin tämän lapsen asian yhteydessä

TIIVISTELMÄ JA ARVIO

Lastensuojeluasiakkuuden karkea luonnehdinta

Valitse alla olevasta listasta vaihtoehto, joka tyypittää tämän lapsen lastensuojelun asiakkuutta.

Tässä arvioidaan samanaikaisesti asiakkuuden pituutta / luonnetta sekä mahdollisuutta kohdata tarve ja järjestää sitä vastaava palvelu.

- lyhytaikainen kriisi, johon löytyy tukea ja palvelua
- pitkäaikainen tuen ja palvelun tarve, johon on voitu vastata
- äkillinen kriisi, johon vaikea löytää sopivaa tukea ja palvelua
- pitkäaikainen avun ja palvelun tarve, johon on vaikea vastata
- vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja
- kaikki asianosaiset motivoituneita vastaanottamaan apua
- avun ja palvelun tarve tulee jatkumaan pitkään
- avun ja palvelun tarve vähenee ja tulee loppumaan
- interventio ylisukupolviseen lasten kaltoinkohteluun

Miten arvioit lapsen tilanteen kehittyvän?

	1	2	3	4	5
Asteikolla: erittäin huonosti 1 2 3 4 5 erittäin hyvin	j	j	j	j	j

Mikä olisi hyvä muutos, joka voitaisiin havaita lapsen tilanteessa vuoden päästä?

PALAUTETTA LOMAKKEESTA

Eniten tässä

ärsytti

innosti

Palaute lomakkeen toimivuudesta, mitkä asiat jäävät vähälle huomiolle tai huomiotta kyselyssä?

Miten haluaisit olla jatkossa mukana ja miten osallistua tulosten tulkintaan?

Ideita: mitä jäin miettimään, kun täytin tämän lapsen lomaketta? Mitä olisi tärkeä muistaa, kun tuloksia raportoidaan tai jatkoehdotuksia tehdään?

Jatka myöhemmin

